

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. СТЕФАНІКА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРЕСОЗНАВСТВА

На правах рукопису

НАКОНЕЧНА ЗОРЯНА ІВАНІВНА

УДК 070:655.41](477.8)"19"(043.5)

ЧАСОПИСИ ВИДАВНИЧОГО КОНЦЕРНУ «УКРАЇНСЬКА ПРЕСА»
В КОНТЕКСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

спеціальність 27.00.04. – теорія та історія журналістики

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Науковий керівник:
Сніцарчук Лідія Віталіївна
доктор наук із соціальних
комунікацій, професор

ЛЬВІВ – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Історіографія та джерела дослідження	9
1.1. Історіографія проблеми	9
1.2. Характеристика джерел	22
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. Часописи концерну І. Тиктора в пресовому й культурному ландшафті міжвоєнної Галичини	34
2.1. Суспільні та професійні передумови виникнення концерну «Українська Преса»	34
2.2. Організаційні аспекти творення преси концерну	42
2.3. «Наш Прапор» (1932–1939) – «одна з найбільш впливових львівських газет»	65
2.4. Тикторівські часописи в оцінці конкурентів і шанувальників	74
2.5. Роль часописів «Української Преси» у формуванні національно свідомого читача	83
Висновки до розділу 2	91
РОЗДІЛ 3. Газета «Новий Час» (1923–1939) як основна пресова опора видавничого концерну	94
3.1. Історія створення і функціонування	94
3.2. Журналістський та авторський колектив	103
3.3. Архітектоніка видання	114
3.4. Тематико-інтерпретаційні характеристики змісту	125
3.5. Додатки до «Нового Часу» як складова пресовидавничої стратегії концерну	141
3.6. Особливості комунікаційного зв'язку «читач–редакція»	149
Висновки до розділу 3	159
ВИСНОВКИ	163
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	169
ДОДАТКИ	196

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Багатогранна історія української журналістики впродовж тривалого часу є об'єктом зацікавлень провідних представників української науки, однак унаслідок несприятливих суспільно-політичних процесів у ХХ ст., які передували здобуттю державної незалежності України і суттєво обмежували, а то й забороняли наукові пошуки, чимало її сторінок і надалі залишаються невідомими для наукової спільноти. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибити вивчення національної історико-журналістської спадщини, зокрема різнотипної та багатофункціональної регіональної преси міжвоєнної доби. Важливим у цьому аспекті є вивчення цільових, структурних, змістових та інших особливостей часописів, які виходили у концерні «Українська Преса», що успішно функціонував у міжвоєнній Галичині завдяки талановитому підприємцю, менеджеру, маркетологу і водночас українському патріоту І. Тиктору (1896–1982). Донині комплексно не опрацьовано пресовидавничі здобутки цієї важливої для розбудови західноукраїнського медіаландшафту міжвоєнних років видавничої структури, що започаткувала нову сторінку в історії нашої журналістики, та діяльність її обдарованого очільника, який зумів піднести пресу концерну на новий, європейський, рівень функціонування, запровадити принцип самоокупності часописів та отримання прибутків від їхнього видавання, базуючись на засадах національного розвитку.

Дослідження й узагальнення знань про цей сегмент західноукраїнської преси, яка в умовах бездержавного існування українства активно популяризувала національні цінності, здобувши масову підтримку аудиторії, дозволить якнайповніше відтворити історичну ретроспективу національного медіарозвитку в умовах Польської держави, а отже, суттєво доповнить знання з історії журналістики загалом.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в Науково-дослідному інституті пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника в межах науково-дослідних тем: «Періодика другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст. на українських землях: бібліографічні, функціонально-типологічні, біографічні компоненти» (державний реєстраційний номер 0113U006489), «Медіавидавничі стратегії як чинник формування національної самосвідомості» (державний реєстраційний номер 0110U004622), «Підготовка і видання повного “Репертуару українських періодичних видань 1907–1939 рр.”: створення комп'ютерної бази даних анотованої бібліографії періодики та біобібліографічної інформації про найвизначніших редакторів, видавців і публіцистів минулого» (державний реєстраційний номер 0106U002972).

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей заснування й функціонування часописів видавничого концерну «Українська Преса» та їхнього позиціонування у західноукраїнському інформаційному просторі міжвоєнного періоду. Акцентуємо саме на пресовидавничій діяльності цієї потужної структури, адже, як відомо, в репертуарі «Української Преси» зафіксовано значну частину книжкової продукції, яка виходила в різних видавничих серіях під егідою редакції того чи іншого тикторівського часопису, що вимагає окремого наукового вивчення.

Реалізація визначеної мети дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**:

– проаналізувати стан вивчення проблеми в українській історіографії, виявити нову історичну інформацію, сформувані потрібну для висвітлення титульної теми наповненість джерельної бази;

– окреслити суспільно-політичні та професійні передумови виникнення концерну «Українська Преса», підтвердити магістральну роль І. Тиктора в організації та успішному провадженні пресовидавничої діяльності цього об'єднання;

– розкрити особливості заснування й функціонування періодичних видань концерну, вияснити їх типологічні ознаки, визначити тематико-інтерпретаційну концептуалітику;

– з'ясувати й оцінити специфіку сприйняття преси концерну сучасниками, схарактеризувати роль часописів у розвитку західноукраїнської журналістики загалом;

– проаналізувати функціональні особливості основного пресодруку концерну – газети «Новий Час», розкрити базове коло її журналістів та авторів, охарактеризувати її архітектоніку, визначити тематико-інтерпретаційні прерогативи у формуванні національної ідентичності, з'ясувати особливості інтерактиву «газета–читач»;

– встановити дійсну кількість «дочірніх» пресодруків «Нового Часу», розглянути їхні типологічні особливості, обґрунтувати потребу й доцільність їх видавання.

Об'єкт дослідження – часописи концерну «Українська Преса», що зумовили створення й забезпечили інформаційно-комунікаційну діяльність цього потужного видавничого об'єднання.

Предмет дослідження – особливості започаткування й функціонування пресодруків концерну, їх проблемно-тематичні прерогативи, специфіка провадження редакційно-журналістського процесу.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1923–1939 рр.: 1923 р. започатковано газету «Новий Час», яка завдяки зусиллям успішного видавця й редактора І. Тиктора стала основним пресовим виданням організованого ним концерну, що функціонував у Галичині до початку Другої світової війни.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації стали системний і комплексний підходи до вивчення пресовидавничої спадщини концерну «Українська Преса» з використанням методів аналізу і синтезу. Для розв'язання окреслених завдань на різних етапах роботи застосовано такі методи дослідження: історико-теоретичний, бібліографічно-описовий, історико-порівняльний, кластерний, проблемно-тематичний, біографічний

методи, а також діалектичний метод, завдяки якому розглянуто часописи концерну як повноцінні елементи процесу формування і функціонування західноукраїнської преси. Застосовано конкретно-історичний підхід до аналізу джерельного матеріалу про розвиток і функціонування часописів концерну в контексті західноукраїнської журналістики загалом, а також про результативну участь І. Тиктора в пресовидавничому процесі у міжвоєнній Галичині.

Комплексне використання цих методів дозволило оптимально вирішити завдання дослідження і залучити до наукового обігу нові архівні джерела, маловідомі журналістські публікації.

Наукова новизна одержаних результатів:

уперше:

– вивчено обставини заснування і особливості функціонування концерну «Українська Преса» в умовах міжвоєнного двадцятиліття;

– охарактеризовано структуру, основну атрибуцію, напрями, композицію, мету і завдання досліджуваної періодики;

– вивчено, проаналізовано й залучено до наукового обігу понад 120 архівних документів (донесення цензорів, рішення судів про конфіскацію, редакційне і приватне листування), що стосувалися окремих часописів та пресовидавничої діяльності концерну загалом;

– встановлено коло редакторів, журналістів і авторів часописів та їхню роль у розвитку преси концерну, а також розкрито 12 псевдонімів і криптонімів. Доповнено новою біобібліографічною інформацією понад 90 біограм творців західноукраїнської преси, які активно співпрацювали з редакціями часописів концерну;

– введено у науковий обіг 7 тематичних додатків (самостійних і внутрішніх) до газети «Новий Час», які до цього не були зафіксовані в пресознавчій літературі, а отже, невідомі дослідникам, систематизовано та доведено важливість їх наявності у західноукраїнському медіапросторі;

– схарактеризовано значення щоденної газети «Новий Час» для української спільноти, знесиленої після поразки національно-визвольних змагань та умовами життя під юрисдикцією Польської держави;

удосконалено:

– вивчення історії західноукраїнської журналістики міжвоєнних років загалом та української преси Галичини зокрема;

– розуміння важливості пресодруків концерну «Українська Преса» для розвитку західноукраїнської журналістики;

набуло подальшого розвитку:

– дослідження пресовидавничої майстерності І. Тиктора, його ролі у формуванні інформаційно-комунікаційного дискурсу міжвоєнної Галичини;

– вивчення процесу формування і функціонування західноукраїнської преси та вплив на її розвиток суспільно-політичних і соціокультурних факторів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що представлену джерельну базу, основні висновки та твердження можна використати в навчальному процесі під час вивчення історії української журналістики, у підготовці спеціалізованих курсів із історії регіональної преси, при створенні довідкової та навчальної літератури з історії, теорії і практики ЗМІ.

Узагальнений чималий досвід видавання цієї преси може бути використаний і сьогодні – в умовах нагнітання антиукраїнської істерії в низці засобів масової інформації, що виходять і в Україні, і поза її межами, – при підготовці високоякісних матеріалів громадсько-політичної тематики. На основі науково обґрунтованих висновків можна допомогти вирішувати проблеми сучасним українським регіональним ЗМІ в контексті оптимізації змістового наповнення, нарощення журналістської майстерності, розширення мережі формальних структур, активізації зворотного зв'язку з читачем та ін.

Матеріали дослідження використано в укладеному і підготовленому до друку базовому багатотомному виданні Науково-дослідного інституту

пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника – історико-бібліографічному дослідженні «Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст.» (шостий–восьмий томи), друкованих матеріалах і матеріалах електронної бази даних до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах».

Особистий внесок здобувача. Дисертація, автореферат й опубліковані наукові статті, в яких викладено основні положення роботи, здобувач виконала самостійно.

Апробація результатів дослідження. Рукопис роботи обговорено в Науково-дослідному інституті пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника НАН України. Основні положення та результати дослідження виголошені у формі доповідей на всеукраїнських науково-теоретичних конференціях «Творчі та організаційні особливості функціонування сучасного медійного простору» (Тернопіль, 2007 р.), «Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку» (Черкаси, 2007 р.), «Українська періодика: історія і сучасність» (Львів, 2008 р.), науково-практичній конференції «Прикладні та фундаментальні аспекти дослідження у соціальних комунікаціях» (Івано-Франківськ, 2015 р.).

Публікації. Основні положення й результати дослідження викладено в 12 публікаціях, 7 з яких надруковано в українських фахових виданнях, 1 стаття – у зарубіжному виданні, 4 – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (276 позицій на 28 сторінках) та додатка. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, основний зміст роботи викладено на 167 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Історія української журналістики неодноразово була об'єктом зацікавлення сучасних науковців, адже преса завжди відігравала визначальну роль не лише у поширенні інформації, а й у формуванні громадської думки, сприяла збереженню культурної самобутності українського народу. Однак відзначимо, що окремі її сегменти через низку об'єктивних причин (зокрема обмежений доступ до чималої кількості архівних матеріалів) до сьогодні залишаються малодослідженими [170]. Актуальним у цьому аспекті є опрацювання результатів пресовидавничої діяльності концерну «Українська Преса», а також історична реабілітація постаті успішного львівського видавця І. Тиктора, який «увійшов тривко в історію української культури» [95], вивчення його прогресивного досвіду створення і розвитку професійного українського видавництва, що в доволі скрутних бездержавних обставинах реалізовувало пресові та книжкові проекти національного спрямування.

Наукове осмислення унікального явища в історії українського пресо- та книговидання першої половини ХХ ст. – видавничого концерну «Українська Преса», а також його фінансового гаранта й ідейного натхненника Івана Тиктора, ігнорованих радянськими дослідниками через прагнення національно свідомого видавця за посередництвом своїх медійних проектів сприяти формуванню консолідованої політичної нації, – стало можливим лише після здобуття Україною незалежності. Спорадичні згадки про окремі з цих часописів можна віднайти у західноукраїнських виданнях 20–30-х рр. ХХ ст., однак вони лише фіксують факт їхнього існування на пресовому ринку.

Цінність для нашого дослідження становлять бібліографічні списки інформаційного характеру «Українська преса і видавництва за 1923 рік» [87],

«Українська преса в 1924 році» [86] та «Показчик української культури за 1924 рік» [85] І. Калиновича, які фактично були першою спробою реєстру українських пресодруків, а також наукових, освітніх та культурних установ «по цей і той бік Збруча». Саме у згаданих виданнях з-поміж іншого віднаходимо інформацію про перший пресовий проект І. Тиктора – часопис «Новий Час», який і став основою майбутнього успішного видавництва. Подібний за змістом «Огляд українських видавництв і журналів за 1923 р.» опублікував 1924 р. у часописі «Український Голос» Є. Грицак [31].

Дещо згодом відомий бібліограф української преси В. Ігнатієнко запропонував увазі наукової аудиторії історико-бібліографічний етюд «Українська преса (1816–1923 рр.)» [82]. І хоча 1923 рік – рік появи «Нового Часу» – ввійшов у хронологічні межі дослідження, жодної інформації про цей популярний часопис тут не зафіксовано (автор загально охарактеризував пресовидавничі досягнення цього року, не акцентуючи на окремих періодичних виданнях).

Значно багатшим у першій половині ХХ ст. був діаспорний досвід вивчення історії українського пресознавства, зокрема обставин виникнення та усього періоду функціонування концерну «Українська Преса», що пояснюється відсутністю обмежень у наукових пошуках. Так, А. Животко 1937 р. у своєму дослідженні, не позбавленому чималої кількості пропусків і фактологічних огріхів через неможливість опрацювати *de visu* більшість друків, доволі точно охарактеризував видавничий концерн «Українська Преса» як комерційний проект, орієнтований на масового читача, не подаючи, однак, відомостей про його національне спрямування. Окрім того, А. Животко жодним чином не відзначив важливий для певної аудиторії двотижневик «Наш Лемко» (1934–1939). Значно пізніше друком вийшло перевидання цієї розвідки пресознавця – «Історія української преси», яке містило численні згадки про такі часописи концерну, як: «Новий Час», «Комар», «Дзвіночок» [56].

Український громадсько-політичний діяч, журналіст і педагог Є. Яворівський, який певний час працював у концерні «Українська Преса», перебуваючи з 1944 р. на еміграції, видав брошуру «30-ліття видавничої діяльності Івана Тиктора, 1923–1953» [269]. Окрім біографічних відомостей І. Тиктора, у зазначеній праці він охарактеризував діяльність видавничого концерну, а також подав список працівників цієї структури. Щоправда, автор назвав лише сталих співробітників, які виконували свої функції одночасно з ним, не приділивши жодної уваги найманому штату, що з часом досягнув понад 100 осіб (встановити більшість цих імен нам допомогли архівні документи та публікації самих часописів). Загалом ця «ювілейна» праця є оглядовою і містить мало фактажу, вона дублює відомості, подані у брошурі «10 літ праці», виданій редакцією «Нового Часу» у 1933 р., та однойменну статтю в «Українській Ілюстрації» 1934 р.

Цінними для дослідження історії функціонування «Української Преси» є також розлогі спогади іншого співробітника видавництва – Івана Кедрина, опубліковані у газеті «Свобода» відразу після смерті видавця (1982 р.). Зокрема, автор зауважував, що саме І. Тиктору «треба завдячувати, що українська газета й українська книжка дійшла до села і заповнила бібліотеки наших західньоукраїнських читалень «Просвіти» [95]. Зауважимо, що дещо раніше (31 серпня 1982 р.) ця ж газета вмістила на першій сторінці некролог видавця, у якому згадано всі його пресові проекти, що виходили як на українських теренах, так і за їхніми межами.

Серед еміграційних видань, які відзначаються інформативністю, – «Українська преса з перспективи 150-ліття» Ю. Тернопільського [247]. Саме І. Тиктор «увів в українську пресу західній принцип, що преса – це не продукт добродійности, це не харитативна чи суто суспільницька праця, а сполучення культури з купецтвом, отже мусить самовиплачуватись», – вважав Ю. Тернопільський, визначаючи І. Тиктора першим видавцем у Галичині, який у національно патріотичному дусі видавав економічно вигідні часописи.

У 1991 р. в Едмонтоні побачила світ «Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19)», яку підготував історик Є. Місило [6]. За фондами бібліотек Польщі, США, Канади та Франції укладач, зокрема, зареєстрував усі львівські видавничі проекти І. Тиктора і зазначив місця їхнього зберігання.

Перші відомості про постать І. Тиктора за нових політичних реалій на українських землях належать Я. Дашкевичу, який у вступному слові до «Історії України» І. Крип'якевича коротко охарактеризував видавця, націленого не лише на просвітницьку діяльність, а й на комерційний успіх [35]. Дещо більше інформації про окремі здобутки І. Тиктора, зокрема пресовидавничі (вчений перелічує майже всі часописи концерну «Українська Преса»), Я. Дашкевич подав у вступному слові до «Історії українського війська» [36]. Тобто діяльністю підприємливого видавця першими в незалежній Україні зацікавилися історики держави, а не преси, що можна пояснити наявністю у той час багатьох прогалин в історичному журналістикознавстві, які потребували нагального дослідження.

Важливим кроком у популяризації діяльності видавця став Круглий стіл «Іван Тиктор і концерн «Українська Преса»: досвід, що випередив свій час», проведений 1995 р. під час міжнародної конференції «Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидання XIX–XX ст. і сучасні проблеми)», організованої викладачами Української академії друкарства (Львів). Наукова спільнота дізналася про окремі часописи, видавані концерном (доповіді М. Бутрина [16], І. Вдовичина [19], М. Комариці [99], М. Романюка [220; 222], С. Романюк [222]), а на виставці, організованій працівниками Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (тепер – Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України), вона мала змогу оглянути різноматичні та різножанрові книги «Української Преси». Збірник «Книга і преса в контексті культурно-історичного розвитку українського суспільства», започаткований 1995 р., теж

містив оглядові статті М. Романюка [218] та Б. Шевчика [265] про окремі видання концерну.

Наступного – 1996 – року світ побачили тези доповіді, підготовленої на міжнародну наукову конференцію «Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин», автори яких здійснили аналіз видавничих засад І. Франка в діяльності І. Тиктора [30]. У науковому збірнику «Поліграфія і видавнича справа», який також видавано в Українській академії друкарства цього ж року, було запропоновано окремий розділ, присвячений видавничій діяльності І. Тиктора. Із восьми статей, представлених у цьому розділі, шість висвітлювали досвід пресовидавання концерну. Викладачі кафедр книгознавства та видавничої справи і редагування розглянули під сучасним кутом зору такі часописи, як: «Дзвіночок» [69], «Комар» [266], «Народня справа» [14; 175], «Наш Прапор» [145], «Новий Час» [223]. І, як зазначила згодом автор передмови до колективної монографії «Іван Тиктор: талан і талант» – Н. Зелінська, «виявилися єдиними у висновках, а саме: видавничий досвід Тиктора, дійсно, набагато випередив свій час і цілком придатний для використання в сучасних реаліях» [74, с. 14]. Згодом у чергових випусках збірника чітко простежується перехід на новий – більш глибокий – рівень опрацювання часописів І. Тиктора, це, зокрема, статті 2002 р. [9; 25; 81; 149; 233] та 2007 р. [33; 70].

Результатом дворічних студій відомого українського науковця із США М. Мартинюка стала праця «Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.)» [146], що побачила світ у Львові 1998 р. Ці матеріали до бібліографії фіксують усі часописи «Української Преси», однак містять чимало помилок і неточностей. Зокрема, в описі «Нашого Прапора» (1932–1939) пропущено прізвища редакторів (М. Струтинський, І. Тиктор, Лев Чубатий), згадано лише Г. Стецюка, який редагував дводенник у 1938–1939 рр. Та й загалом описи усіх пресодруків є вкрай лаконічними і не відтворюють у всій повноті необхідну інформацію про видавців, редакторів, їх зміну тощо.

2000 р. у ЛНБ ім. В. Стефаника побачив світ бібліографічний покажчик «Видання Івана Тиктора та концерну «Українська преса», укладений В. Г. Денисюк [22]. Його безсумнівна цінність полягає у скрупульозності укладача, яка за наявності мізерної кількості довідкових джерел зуміла зібрати в одному виданні увесь доробок видавця, приділивши, зокрема, увагу і його пресовидавничій діяльності. Оскільки це фактично перша спроба систематизувати результати культурницької праці І. Тиктора, вона не позбавлена низки похибок. Так, не вдалося встановити причини залучення до часописів «Української Преси» органу українського сокілства «Сокільські Вісти» (1928–1939), періодичного видання Союзу Українок «Українка» (інша назва – «Світ України»; 1938–1939) та «Самбірської одноднівки» (1935), адже І. Тиктор виконував у них лише функції друкаря, а друкував він у той час чимало львівських періодиків і книг. Не зумівши чітко розмежувати додатки, що виходили на сторінках видань, і тематичні сторінки деяких часописів (зокрема «Нового Часу»), автор спровокувала хаос, який згодом поширився і в дослідженнях інших науковців, що безапеляційно довірилися фахівцю, – окремі стабільні сторінки газети у покажчику отримали статус додатків, і навпаки – низку додатків не згадувано жодного разу, хоча вони суттєво вплинули на загальну концепцію видання та й здобули читацьку прихильність. Ще одним прикритим недоліком цього безумовно корисного бібліографічного видання є відсутність у додатку п. н. «Література про І. Тиктора та його видання» низки дослідницьких матеріалів, необхідних для відтворення комплексної картини видавничих здобутків І. Тиктора. Однак попри допущені неточності покажчик слугує ґрунтовним джерелом для подальших глибоких досліджень як біографічних віх І. Тиктора, результатів його пресовидавничої діяльності, так й історії української преси загалом.

Однією з перших спроб «комплексної професійної біографії» найуспішнішого українського видавця початку ХХ ст. стала монографія дослідницького колективу, очолюваного відомим львівським науковцем, письменницею О. Думанською, «Іван Тиктор: талан і талант» [74].

Результатом десятирічної наполегливої праці когорти науковців стала монографія, у якій зібрано документи і спогади про І. Тиктора, унікальний ілюстративний блок, що занурює читачів у «тикторівську» епоху, а також наукові дослідження про часописи, видавані в концерні «Українська Преса», – «Новий Час» (1923–1939), «Народня Справа» (1928–1939), «Дзвіночок» (1931–1939), «Наш Прапор» (1932–1939), «Комар» (1933–1939), «Наш Лемко» (1934–1939). У монографії передруковано з «Бюлетеня Клубу Приятелів Української Книжки» інтерв'ю Євгена Лазора з видавцем [103] та низку статей, присвячених І. Тиктору, з інших періодичних видань. Проте, як відзначила Н. Зелінська у вступному слові, це дослідження є лише одним із перших кроків «на шляху до всебічного пізнання і належного визнання Івана Тиктора та його професійних здобутків», тому остаточне «Тикторове «повернення додому» – ще далеко попереду...» [74, с. 17] (це підтверджує відсутність у монографії, зокрема, інформації про видання «Українська Ілюстрація» (1934), яке хоч і виявилось одноразовою акцією, не здобувши необхідної для стабільного функціонування передплатної підтримки, мало на меті заповнити ще одну прогалину на українському пресовидавничому ринку і містило публікації про діяльність концерну.

Значний внесок в історіографію української журналістики загалом і концерну «Українська Преса» зокрема належить працівникам Науково-дослідного інституту пресознавства ЛННБ України ім. В. Стефаника. Упродовж 20 років існування ними підготовлено і видано низку фахових праць з історії української преси XIX–XX ст., про які йтиметься далі.

Уперше цілісно дослідивши сатирично-гумористичні часописи українців Галичини міжвоєнного періоду, Л. Сніцарчук у монографії «Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20–30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості» [237] і низці наукових статей не лише охарактеризувала часопис «Української Преси» «Комар» (1933–1939) та розкрила чимало псевдонімів і криптонімів

його авторів, а й на основі архівних джерел відтворила повну картину функціонування цього сатирично-гумористичного пресодруку [232; 235].

Ілюстрований політично-господарський часопис «Новий Час» (1923–1939) коротко охарактеризував у праці «Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917–1939, 1941–1944 рр.» І. Павлюк [178]. Окрім того, науковець подав основні біографічні віхи видавця газети. Про часописи концерну також згадано в анотованому покажчику цього ж автора «Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917–1939 рр.)» [179]. На публікаціях, зокрема, «Нового Часу» ґрунтується монографія М. Комариці «Українська католицька критика: феномен 20–30 х рр. ХХ ст.» [100]. Детально про історію виникнення та функціонування, окремі теми, порушені на сторінках газети, окрім того – про історію концерну, йдеться у наукових статтях автора пропонованого дисертаційного дослідження [157–168].

Відзначимо також, що дослідник-журналістикознавець Л. Сніцарчук, опрацювавши великий масив спеціальної літератури, пресових публікацій та архівних документів, у монографії «Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс» [236] вповні відтворила картину виникнення та функціонування української преси Галичини, яка перебувала у складі Другої Речі Посполитої. Звичайно ж, автор через велику кількість досліджуваних газет і журналів (майже 800 назв) не могла акцентувати часописи «Української Преси» (зрештою, і не ставила таких завдань), однак це дослідження дає цілісне уявлення про складність функціонування української періодики (зокрема і часописів концерну) в умовах постійної боротьби за існування, яку вимушено вели пресовидавці на початку ХХ ст.

Працюючи над створенням повного репертуару української преси, науковці НДІ пресознавства видали низку колективних анотованих бібліографічних покажчиків, в яких подано описи періодиків за хронологічним або ж територіальним принципом. Так, зокрема, у третьому томі колективного історико-бібліографічного дослідження «Українські

часописи Львова 1848–1939 рр.», укладеному М. Романюком та М. Галушко [252], подано бібліографічні описи усіх газет і журналів, видаваних у концерні «Українська Преса», які підготували працівники НДІ пресознавства. Щоправда, ці матеріали лише документально відтворюють технічні характеристики видань, подають переліки деяких рубрик, називають авторів, прізвища яких зафіксовано на сторінках певного пресодруку, не аналізуючи специфіку функціонування, місце на тогочасному пресовому ринку, способи залучення читацької аудиторії тощо.

Співробітники НДІ пресознавства 2007 р. розпочали масштабний проект – багатотомне історико-бібліографічне дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.» [251]. Унікальність цього видання зумовлена перш за все відсутністю праці, яка б охоплювала всі українські часописи, що виходили на рідних теренах та за кордоном. До сьогодні видано чотири томи колективного дослідження, що бібліографічно описують пресові видання від першого українського пресодруку до 1916 р. включно, готуються наступні, до яких увійдуть, зокрема, і бібліографічні описи часописів концерну «Українська Преса», підготовлені нами під час здійснення цього дослідження.

Біобібліографічні статті багатотомної праці «Українська журналістика в іменах» теж прислужилися для відтворення об'єктивної історії часописів концерну, зокрема, саме завдяки цим науковим пошукам співробітників Науково-дослідного інституту пресознавства та активних авторів з інших наукових установ нам вдалося доповнити авторські колективи періодиків концерну невідомими або ж маловідомими раніше прізвищами [3; 13; 15; 26; 34; 39; 42; 45–49; 91; 97; 216–217; 224; 227–228; 241; 271]. Окрім того, з метою виявлення співробітників та авторів досліджуваних періодичних видань використано публікацію про І. Тиктора з навчального посібника «Видавнича справа та редагування в Україні: постаті і джерела (XIX – перша третина XX ст.)» [73], словник псевдонімів та криптонімів, підготовлений

О. Деєм, завдяки якому вдалося розкрити окремі підписи під публікаціями у часописах концерну [38].

Об'єднання лемків у Польщі 2004 р. запропонувало увазі читацької аудиторії збірник «Двотижневик «Наш Лемко» 1934–1939 років: вибрана публіцистика» [37], який зібрали і підготували до друку Олександр Маслей та Володимир Пилипович. Наголошуючи, що газета стала бібліографічною рідкістю («...історія жорстоко повелася із громадськими і приватними бібліотеками на Лемківщині»), укладачі під відповідними розділами об'єднали «вибрані тексти публіцистичного характеру, дописи та некрологи маловідомих діячів освітнього, культурного та політичного життя Лемківщини», опубліковані в газеті, доповнивши їх значною кількістю фотокопій ілюстрацій часопису («... може це мати певну цінність для істориків лемківської архітектури (адже чимало пам'яток пропало у післявоєнний період), етнографів та інших дослідників лемківської культури»). Завдяки численним поясненням, біографічним відомостям авторів «Нашого Лемка», посиланням на інші часописи концерну, розлогому науково-довідковому апарату (іменний та географічний покажчики, словник діалектних, застарілих та малозрозумілих слів) цю працю використано і у нашому дослідженні.

Історіографію нашої наукової праці доповнюють статті, опубліковані в щорічному «Збірнику праць Науково-дослідного інституту пресознавства» (раніше – «Збірник праць Науково-дослідного центру періодики») та матеріалах конференцій «Українська періодика: історія і сучасність», що висвітлюють певні аспекти функціонування того чи іншого часопису, видаваного безпосередньо у концерні «Українська Преса». Так, Л. Сніцарчук проаналізувала полемічно-сатиричні відгуки співробітників газети «Комар» про українську пресу Галичини [231]; В. Денисюк дослідила за матеріалами Центрального державного історичного архіву України у м. Львові історію створення та функціонування газети «Наш Лемко», охарактеризувала його тематичне наповнення [41], а також виокремила культурно-освітні проблеми,

порушувані на сторінках часопису [40], однак при цьому не акцентувала ролі І. Тиктора та концерну у його видаванні.

Спортивна політика редакції газети «Новий Час» увійшла в коло наукових зацікавлень В. Ковпака, який присвятив цій темі статтю «Особливості спортивної політики редакції часопису «Новий Час» (1923–1939)», опубліковану у «Віснику Львівського університету» [98]. Зокрема, автор вважав за потрібне відзначити, що ця тематика була введена в текстовий комплекс через прагнення редакції за допомогою численної кількості власкорів повноформатно заповнити існуючі прогалини «у спортивно-інформативному просторі українців Галичини 1920–1939 рр.».

2013 р. видавець В. Карий у науковому журналі «Український інформаційний простір» опублікував статтю «Іван Тиктор як редактор і видавець: штрихи до ненаписаної біографії» [89]. Зауважимо, автор не запропонував нових життєписних даних, невідомих згаданим вище дослідникам, однак важливість цієї публікації полягає в розширенні територіальних меж зацікавлення особою І. Тиктора – усі попередні матеріали видано у Західній Україні або ж за кордоном, завдяки В. Карому широкий український загал Києва і не тільки мав змогу ознайомитися з основними аспектами редакторської та видавничої діяльності І. Тиктора, її значенням для українського пресо- і книговидавництва.

До матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Прикладні та фундаментальні аспекти дослідження в соціальних комунікаціях», що відбулася 2015 р. в Івано-Франківську зусиллями Інституту філології Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, науковець С. Блавацький підготував статтю «Таблоїди в українській пресі Галичини 1920–1930-х рр.: кількісний контент-аналіз» [7]. Для проведення емпіричного компаративного дослідження автор обрав два найпопулярніші галицькі часописи міжвоєнної доби – «Діло» і «Новий Час», кількісно підтвердивши інтенсифікацію таблоїдизації в авторитетних тогочасних періодичних друках і одночасно ствердивши, що це стосувалося

лише матеріалів конкретної тематики. Важливість цієї публікації для нашого дослідження полягає перш за все у доведенні неправдивості тези газети «Діло» про те, що «Новий Час» був «жовтою» пресою. Науковець, використовуючи кількісні показники, підтверджує нашу думку – елементи «жовтизни» притаманні обом виданням (щоправда «Новому Часу» дещо більше), вони відповідали вимогам часу і використовувалися лише з метою розширити коло читачів.

Прагнучи популяризувати постать унікального видавця серед широкої громадськості, науковці зверталися і до періодиків, призначених для масового читача. Відомий серед літературознавців (і не тільки) «оборонець українських світочів» Р. Горак у журналі «Дзвін» подав розлогу публікацію «Дорога Івана Тиктора й його роду» [28], науковець О. Думанська на шпальтах «Волі народу» [52], «Львівської газети» [50], «Часу і Подій» [51] запропонувала читачам не лише документальні відомості про певні життєві етапи І. Тиктора, а й інтерв'ю з його сестрою, Ольгою Падковською (1994 р. О. Падковська була автором публікації у газеті «За вільну Україну» п. н. «Слід журавля», присвяченої І. Тиктору [180]). Серед інших статей – «Видавець з великої літери: Минає 100 років від дня народження Івана Тиктора – визначного українського видавця» О. Жарівського [55], «Дух Івана Тиктора ніколи не покидав рідних теренів» [77], «Концерн Івана Тиктора» [78] та «Наш час – Тикторів час» [79] М. Іванціва, «Знавець дитячої душі» В. Левицького [104], «Іван Тиктор – видатний книгознавець» В. Середи [226], «Концерн Івана Тиктора» І. Чорновола [264], а також «Повернення Івана Тиктора» [184]. Зауважимо, що ми акцентували на книгах і публікаціях, які висвітлювали діяльність І. Тиктора у Львові, під час функціонування концерну «Українська Преса», оскільки саме ця видавнича структура є об'єктом нашого дослідження. Інші ж періоди його діяльності і в Україні, і за її межами, теж насичені реалізацією успішних видавничих проєктів, потребують окремого дослідження. Наприклад, видавнича праця у Вінніпезі, постійно підтримувана місцевою владою, широко популяризована як

тогочасними, так і сучасними науковцями та публіцистами, саме тому проаналізувати і чітко структурувати здобутки цього періоду життя І. Тиктора набагато легше, ніж дослідити львівський період функціонування концерну. Згадаємо лише декілька публікацій, які стосуються життєвого шляху видавця загалом – це редакційна стаття «Свободи» «Заслужена пошана» [60] та насичена цікавим фактажем стаття Леоніда Вертипороха «Заслужене відзначення І. Тиктора» [20].

Підсумовуючи, відзначимо, що історіографія української журналістики, яка продовжує нині наповнюватися новими дослідженнями, переважно була зосереджена на вивченні загального процесу виникнення і функціонування преси в Україні, певних її регіонах або ж на еміграції, лише останнім часом відбувається активізація зацікавлення постаттю унікального видавця минулого століття І. Тиктора. До сьогодні існує чимало прогалин, що потребують комплексного дослідження. Це стосується передовсім діяльності концерну «Українська Преса», який започаткував якісно новий період в українському пресовиданні.

У роботі також застосовано низку теоретичних праць провідних сучасних журналістикознавців, а саме О. Голік [27], О. Гресько [29], В. Здоровеги [65], В. Іванова [76], І. Крупського [102], І. Михайлина [151; 152], Б. Потятиника [202], В. Різуна [212], О. Сербенської [225], Т. Хітрової [253], М. Яцимірської [273], матеріали посібника «Мас-медіа у термінах і визначеннях, укладеного Ю. Бондарем [147], «Словник журналіста», що вийшов за редакцією Ю. Бідзілі [229], керуючись якими вдалося здійснити аналіз архітекtonіки часописів концерну, визначити жанрове втілення пропонуванних публікацій тощо. Як приклад для належного проведення історичного дослідження в галузі журналістики використано праці А. Бойко [12], Н. Зелінської [67; 68], С. Костя [101], І. Лучука [144], Е. Огар [174; 175], А. Яценка [272], а також закордонних науковців [274–276].

1.2. Характеристика джерел

Джерельну базу дослідження історії створення та основних етапів функціонування відомого не лише на українських теренах, а й за кордоном концерну «Українська Преса», очолюваного І. Тиктором, становлять архівні матеріали, опубліковані документи, мемуари, публіцистика пресових видань за 1925–1939 рр.

Передусім для об'єктивного вивчення передумов заснування, історії функціонування концерну використано галицькі періодичні часописи, видавані ним. Ці видання збережені у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Державного архіву Львівської області, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, а також Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського у Києві. Чи не найповніші збірки періодичних видань концерну «Українська Преса» зберігаються у Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника. Саме тут, у відділі україніки, нам вдалося віднайти повний комплект (за винятком поодиноких чисел) часопису «Новий Час» (1923–1939), який і став основою майбутньої видавничої інфраструктури. Цінність цієї збірки перш за все становить наявність чисел до і після конфіскації, що дозволяє висновкувати про особливий тематичний «приціл» польської цензури. У Бібліотеці також збережено повні комплекти тижневика, призначеного селянській читацькій аудиторії, «Народня Справа» (1928–1939); часопису для українських дітей «Дзвіночок» (1931–1939). Громадсько-політична газета «Наш Прапор», яка впродовж 1932–1939 рр. висвітлювала всі важливі події суспільно-політичного і культурно-освітнього життя українців Галичини, акцентуючи на українських політичних реаліях, теж наявна у фондах ЛННБУ ім. В. Стефаника, за винятком ч. 27, 29 1933 р. та ч. 11(114) 1934 р. (зауважимо: цей комплект набагато повніший, аніж представлені в інших львівських та й київських бібліотеках і архівах). Сатирично-гумористичний часопис «Комар» (1933–1939), уперше детально вивчений Л. Сніцарчук у монографії «Українська сатирично-гумористична

преса Галичини 20–30 рр. ХХ ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості» (Львів, 2001), теж опрацьовано нами *de visu* завдяки комплекту, наявному у фондах відділу україніки ЛННБУ ім. В. Стефаника. У цій книгозбірні віднайдено й інші пресові проекти львівського періоду функціонування концерну – часописи «Наш Лемко» (1934–1939) та «Українська Ілюстрація» (1934).

Загалом, варто відзначити, що часописи, видавані концерном «Українська Преса» у Львові, можна опрацювати *de visu* і в інших українських книгозбірнях, на відміну від більшості українських пресових видань міжвоєнного двадцятиліття (і не тільки), чимало з яких, стверджують науковці, доволі складно віднайти. Причиною такої збереженості вважаємо доволі великі тиражі періодиків концерну порівняно з іншими тогочасними пресовими органами. Так, популярний серед галицького читачтва безпартійний «Новий Час» спорадично перевищував накладом відому газету «Діло». Тижневик «Народня Справа» сягнув нечуваного тиражу (40 тис. примірників у час, коли накладі періодиків, за поодинокими винятками, коливалися від 1 до 15 тис. примірників) завдяки новій рекламній акції для української суспільності – страхування худоби передплатників, що, до слова, визначило «народну» назву часопису – «коров'яча газета». Іншою ж причиною може бути висока якість поліграфічних матеріалів, використовуваних І. Тиктором (хоча це викликає сумніви, бо часописи намагалися робити якомога дешевшими, доступними для широких громадських кіл, зокрема селянства).

Заповнити прогалини у дослідженні історії створення та функціонування концерну «Українська Преса» вдалося завдяки вивченню архівних документів різного походження та наповнення. Серед найважливіших збірок – фонд «Редакція журналу «Новий Час», м. Львів, 1923–1939» [108; 110–118; 120; 123–124; 126–132; 135], який зберігається в ЦДІАУ у м. Львові. Тут представлено переважно документи редакційного портфеля за 1928–1939 рр., зокрема листування товариств «Просвіта», «Рідна

Школа», «Союз Українок», приватних кореспондентів із редакцією часопису, а також заяву у Сейм із протестом проти заборони вживання української мови міністерством пошт і телеграфів, звернення про необхідність фінансової допомоги дітям із малозабезпечених сімей, звіти про повітовий з'їзд та конференцію УНДО в Сокалі. Лист читача із Кракова [108] засвідчує активне переслідування розповсюджувачів української преси польськими органами влади, а окремі дописувачі пропонують на шпальтах газети опублікувати їхні дописи. Загалом матеріали цього фонду дозволяють з'ясувати, яким чином читачі впливали на редакційну політику газети, як відгукувалися про публікації, їхнє тематичне спрямування. Найважливішими для творчого колективу були листи, що підтверджували необхідність «Нового Часу», схвалювали обрану редакцією інформаційно-аналітичну стратегію видання.

Інший фонд – «Редакція газети «Народня Справа», м. Львів, 1928–1939» [62; 109; 119; 121–122; 125; 133; 136–138] – містить, окрім адміністративних документів (спростування вміщених раніше статей, відомості про передплату), тексти різноматичних (переважно про економічне становище селянства, створення у селах культурно-освітніх товариств і кооперативів тощо) статей, надісланих до редакції упродовж 1930–1933 рр., відомості про арешти і переслідування польською владою українців, листування з редакцією, присвячене побуту українських емігрантів в Аргентині та Франції, тощо. Окремий блок творять листи, що рясніли подяками передплатників за надану матеріальну допомогу – кмітливий хід І. Тиктора виплачувати своїм передплатникам компенсацію за «упавшу» корову отримав суттєву підтримку серед сільського населення і, попри постійні дотепи редакцій інших часописів, «Народня Справа» не лише мала багато передплатників, а й користувалася у них повною довірою. Щоправда, необхідно зафіксувати і протилежний факт – неодноразово селяни у листах звинувачували І. Тиктора у недотриманні взятих на себе зобов'язань компенсувати вартість «впалої» худоби. В архіві газети також зберігаються

листи читачів, які прохали допомогти у вирішенні різноманітних життєвих проблем (навіть конфіденційних), що підтверджує повну довіру селян до редакції своєї газети.

Фонд «Видавництво «Наш Лемко» (1934–1939)» [21] складається із 25 справ, наповнених адміністративною документацією (повідомлення, договори, укладені між Лемківською комісією товариства «Просвіта» у Львові та членами редакції часопису, листи від товариств «Просвіта», «Рідна Школа», «Відродження», приватних осіб щодо передплати і висилання газети, пропоновані для друку на сторінках видання матеріали, спростування окремих публікацій тощо. Серед цих текстів – статті різноманітної тематики, повідомлення, спогади М. Дзеровича, М. Кипариса та ін. (1935–1939 рр.), художні твори, збірки лемківських народних пісень (1936–1938 рр.). «Справа організації допомоги Лемківщині», що розпочалася із започаткування у Львові часопису для інших українських земель – «Наш Лемко», висвітлюють також матеріали наради представників українських центральних установ і редакцій українських часописів. Однак ми лише ознайомилися з матеріалами згаданого фонду, оскільки всі вони стосуються періоду, коли І. Тиктор вже не був видавцем часопису, проте підтверджують дотримання започаткованих ним у часописі форм подання інформації.

Суттєво доповнюють джерельну базу матеріали фонду «Прокуратура апеляційного суду, м. Львів» [83; 185–198; 203–204; 214–215; 238; 259–260], які дозволяють скласти уявлення про політико-правові обставини функціонування української преси загалом та часописів концерну зокрема у досліджуваній період. Він заповнений документами структури, яка здійснювала юридичний захист інтересів Польської держави, серед іншого містить повідомлення прокурорів окружних судів про конфіскацію друкованих органів з додатком конфіскованих примірників україно- та іншомовної преси. Серед безлічі найменувань віднаходимо окремі числа «Народньої Справи» за 1932–1933, 1935 рр., «Дзвіночка» за 1933 та 1936 рр., «Нашого Лемка» за 1936 р. та найбільше – «Нового Часу» (за 1927, 1932–

1933, 1935–1936, 1939 рр.). У цьому ж фонді зберігаються листи до міністра справедливості редакцій як українських, так і польських часописів з проханням захистити їх від необґрунтованих конфіскацій, однак відповіді міністра щодо української преси були однозначними – конфіскації «справедливі», у той час, коли вилучені публікації польських часописів доволі часто суд дозволяв для друку. Документальне підтвердження конфіскації прокуратурою Львівського окружного суду газети «Наш Прапор» віднайдено також в Державному архіві Львівської області [239].

Проливають світло на умови функціонування преси в аналізованій період таємні розпорядження Львівського воєводського управління працівників цензурних органів, що зберігаються в згаданому вище архіві. Ці розпорядження, зокрема, наголошували на необхідності посиленої уваги до висвітлення у пресі суспільно-політичних подій, оскільки тенденційність часописів «дуже впливали на стан безпеки публічної і дуже утруднювали роботу» державних структур [213; 245]. Звичайно ж, цитований документ стосувався і такого видання, як «Новий Час», хоча постійно наголошувалося (зокрема у «Ділі») про лояльність тикторівських періодиків до польської влади, його шпальти завжди рясніли білими плямами конфіскацій.

Листування пресового бюро Львівського городського староства з редакціями місцевих газет і журналів, зокрема періодиків концерну, завдяки якому можна зробити висновок про ставлення місцевої влади до українського пресовидання, зберігається у фонді «Львівське городське староство» в ДАЛО [140–142]. Саме у цьому архіві (ДАЛО) віднайдено низку документів Львівського воєводського управління [245], пресового бюро Львівського городського староства – заяви, розпорядження, звіти [64; 153], які характеризують постійне «удосконалення» цензури друкованого слова польською владою, причини конфіскацій окремих публікацій, а інколи й цілих чисел періодиків.

Цінність для дослідження становлять фонди громадських та політичних організацій, особисті архіви визначних діячів, причетних до процесу

видавання певного пресодруку, що зберігаються у відділі рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника у м. Львові. З-поміж численних документів фонду «Товариство «Просвіта», м. Львів» [63] віднайдено, зокрема, листування з редакцією часопису «Народня Справа». У фонді «Наукове товариство ім. Шевченка» в ЦДІАУ збережено алфавітний покажчик «видавництв» і прізвища редакторів [1], вирізки з газет та низка інших матеріалів, присвячених історії української преси [23], лекції І. Калиновича про пресу [106], а також праця С. Наріжного «Українська преса» [205], що допомогли відтворити історію функціонування досліджуваних українських часописів. Фонд «Греко-католицький митрополичий ординаріат» містить листи редакцій українських пресодруків у видавничих справах [134].

Відбитки кліше, фінансова документація редакції журналу «Наш Лемко», звернення його кореспондентів до М. Дзеровича зберігаються у відділі рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника [63]. До слова, саме тут можна віднайти чимало матеріалів про зародження й розвиток української преси, спроби різних науковців та громадських діячів здійснити її бібліографію, що сьогодні активно використовуються працівниками Науково-дослідного інституту пресознавства при написанні історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.» [5; 84; 182; 246; 250].

І. Тиктор як видавець-практик не залишив для майбутніх поколінь ані теоретичних праць, ані методичних розробок щодо успішного провадження видавничої структури. Нам не вдалося віднайти жодних його спогадів про діяльність концерну. Тому у роботі використано лише принагідні згадки про періодичні видання «Української Преси», що зберігаються в особистих фондах українських громадсько-політичних та культурних діячів, літераторів. Звичайно ж, ми акцентували увагу на архівах осіб, безпосередньо причетних до пресовидавничого процесу концерну «Українська Преса», – редакторів, видавців, постійних дописувачів, окрім того, опрацювали документи визначних постатей минулого, діяльність яких могла зацікавити

видавців досліджуваних часописів. Так, вирізки з газети «Новий Час», її окремі числа, інколи й листування редакції віднайдено у фондах: «Студинський Кирило (1868–1941), історик мови і літератури, голова НТШ (1923–1932), академік ВУАН (1924–1933, 1939–1941)» [209], «Левицький Володимир Лукич (псевд. Василь Лукич) (1856–1938), нотаріус, письменник, літературознавець, культурно-освітній діяч, дійсний член НТШ» [208], «Андрусак Микола, бібліотекар Наукового товариства ім. Шевченка у Львові» [139]. Так, у фонді Миколи Андрусяка, який, до речі, був діяльним учасником пресовидання концерну, зберігається картотека українських періодичних друків, над якою працював науковець [90], його листування з редакціями газет. Окрім того, завдяки матеріалам цього фонду дізнаємося про намагання українських активістів сприяти покращанню галицького інформаційного простору, про специфіку пресовидання і способи залучення нових передплатників (саме у цій сфері оригінальністю і наполегливістю відзначаються часописи «Української Преси»).

Зауважимо, що у визначенні архівів, необхідних для нашого дослідження, суттєво допомогла стаття М. Дядюк «Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства» [53], в якій автор здійснила скрупульозний огляд архівів редакцій періодичних видань, що зберігаються в ЦДІАУ у м. Львові.

«Важливу службу мусить ще виконати [газета], щоби передати майбутнім поколінням відомости про велику українську сучасність», – стверджував ще 1932 р. М. Обідний, наполягаючи на необхідності збереження часописів, які є дзеркалом життя певного покоління [173]. Мав рацію український етнограф – джерельну базу нашого дослідження (та й більшості сучасних наукових праць історичного спрямування) суттєво доповнюють численні публікації тогочасної преси, присвячені історії її зародження, основним етапам розвитку, проблемам існування в умовах постійного чужоземного панування, авторами яких переважно виступали її ж творці. Перш за все згадаємо статті, які безпосередньо не стосуються надбань

концерну, але доволі повно змальовують загальний стан українського пресо-та книговидавничого руху і таким чином дають можливість охарактеризувати умови функціонування (переважно – «виживання») українських часописів у тогочасних реаліях. Це, зокрема, публікації Д. Левицького «Національна преса – керманіч і виховник народу» [105], Л. Лукасевича «125-ліття преси в службі нації» [143], М. Масюкевича «Істота української преси» [148], М. Струтинського «Вчора і нині української преси в Галичині» [243], Ю. Танчаковського «Хроніка української щоденної преси в Галичині» [244].

Окремий блок становлять полемічні публікації тогочасної преси, до яких перш за все належить критична стаття «Ті, що вносять хаос в українське життя» В. Целевича, вміщена у газеті «Діло» [257]. Звичайно ж, з огляду на часову віддаленість ми не можемо об'єктивно проаналізувати всі твердження автора, зокрема щодо нібито абсолютної некомпетентності авторів «Нового Часу» в громадсько-політичних питаннях, однак мусимо погодитись із проблемою анонімності на шпальтах цієї газети. До сьогодні не вдалося встановити авторство чималої кількості громадсько-політичних статей, опублікованих у часописі. Однак, зауважимо, редакція «Нового Часу» була свідома цієї проблеми, проте не могла змінити ситуації, оскільки в тогочасних реаліях окремі автори боялися оприлюднювати свої прізвища, інші ж розуміли, що польська цензура не пропустить публікації їхнього авторства. І хоча В. Целевич спрямовував своє критичне вістря саме на тикторівський часопис, згадувана проблема була характерна для усіх тогочасних періодиків, що порушували політичну проблематику.

На твердження І. Тиктора про незалежність часописів концерну, В. Целевич відреагував наступним чином: «Кожний часопис залежний або від одиниці або від якоїсь політичної чи громадської установи... Часописи п. Тиктора залежні від нього», а він «досі не дав себе пізнати ані в громадській праці, ані в політиці». Автор стверджував, що відсутність чіткої громадсько-політичної позиції як у зацікавленої амбітної особи – І. Тиктора (суто «під торговельним оглядом»), так і у його виданнях провокує

виникнення хаосу в суспільному житті. Варто погодитися з В. Целевичем, що автори часописів повинні вирізнятися високою компетентністю у висвітлюваних питаннях (чого доволі часто бракує і сучасній пресі), однак, на нашу думку, існування на пресовому ринку незалежного від будь-яких політичних структур часопису не сприяє виникненню хаосу, а допомагає потенційним читачам без сторонньої «допомоги» визначитися у своїх поглядах. Низка претензій В. Целевича стосувалася й інших пресодруків «Української Преси» – «Нашого Прапора» і «Комара». Загалом «Діло» часто вміщувало критичні випадки проти часописів концерну (перш за все – проти «Нового Часу»), автором яких переважно виступав В. Целевич [256–258]. Чимало з них використано у роботі, однак попри акцентуванні на громадсько-політичній позиції газети І. Тиктора, вважаємо основною причиною взаємонесприйняття конкурентність, адже «Новий Час» дуже швидко здобув читацьку прихильність і кількість його передплатників не лише не поступалася газеті «Діло», а й інколи суттєво – удвічі, а інколи й утричі – перевищувала її.

Видавцем «жовтої преси» і підприємцем, що прагне насамперед фінансової вигоди, називає І. Тиктора О. Мох [154], який попри тотальну критику видавничої продукції концерну, а перш за все – більшості книг «Української Бібліотеки», намагаючись бути об'єктивним, змушений був визнати фінансову доступність книг і преси концерну для пересічного українця.

Діяльність концерну не залишилася поза увагою й інших тогочасних галицьких часописів. Серед відгуків були і позитивні – про високу якість пропонованих І. Тиктором друків («Дзвони» [172]; «Український Голос» [268]), і негативні – про повну комерціалізацію видавничої галузі («Українські Вісти» [2; 24; 75; 176–177; 242; 248; 255; 262–263], «Як на долоні» [10–11; 107]).

Як джерело у дослідженні використано низку статей, повідомлень, заміток, вміщених у часописах концерну «Українська Преса». У цих

публікаціях віднаходимо як думки видавців щодо ролі преси загалом і часописів концерну зокрема у суспільному житті, так і факти функціонування концерну, відомі лише його творчому колективу. Їхній зміст детально проаналізовано у відповідних розділах нашого дослідження. Окремі факти до історії функціонування концерну віднайдено в календарі «Золотий Колос», видаваному теж у концерні «Українська Преса» [206–207; 254].

Таким чином, можемо стверджувати, що матеріалів, які є джерелом для вивчення історії виникнення і умов діяльності концерну «Українська Преса», є доволі багато, однак вони переважно розпорошені по особистих архівах визначних діячів тогочасся або ж у фондах державних установ (за винятком самих часописів, які майже повними комплектами можна віднайти в ЛННБУ ім. В. Стефаника). Не вдалося також віднайти особистого архіву І. Тиктора (рівно ж як і фактів, що свідчили б про існування такого), видавцем не підготовлено для майбутніх поколінь жодних теоретичних посібників, немає спогадів, які б відтворили перипетії, що супроводжували редакційно-видавничий процес концерну. Основою дослідження стали фонди редакцій часописів «Новий Час», «Народня Справа», «Наш Лемко», що зберігаються в Центральному державному історичному архіві України у м. Львові, які суттєво допомогли відтворити реальну картину функціонування тогочасної преси, публікації цих газет і журналів.

Висновки до розділу 1

Як засвідчує історіографія досліджуваної теми, пресовидавничий досвід концерну «Українська Преса», рівно ж як і постать успішного видавця, що здійснив неоціненний внесок в розвиток українського пресовидання у складних умовах існування під пануванням чужинецької влади, доволі довго залишалися невідомими для українського загалу. Лише окремі бібліографічні праці минулого фіксували наявність у 20–30-х рр. ХХ ст. таких пресодруків, як «Новий Час», «Народня Справа», «Наш Прапор», «Наш Лемко», «Дзвіночок», «Комар», «Українська Ілюстрація».

Про історію функціонування концерну на сторінках закордонних видань розповідали його працівники, які змушено покинули рідні терени і замешкали в Канаді, США, Франції тощо, однак ці матеріали теж донедавна залишалися недоступними українському читачу.

У період існування радянської України про І. Тиктора «забули», оскільки видавані ним часописи пропагували національний розвиток, закликали громадськість підтримувати і відстоювати українську незалежність. Після розпаду Радянського Союзу у всіх сферах наукового знання виникло дуже багато прогалів, які потребували дослідження, ретельного пошуку в спецфондах, недоступних не лише для пересічних громадян, а й для наукових працівників, повернення із забуття великої кількості національно свідомих представників українського народу. Саме тому видавець пресової та книжкової продукції потрапив в коло наукових зацікавлень порівняно недавно. Упродовж останнього десятиріччя в Україні було підготовлено і видано лише дві книги, що безпосередньо присвячено історії функціонування концерну «Українська Преса» – це бібліографічний покажчик, укладений В. Денисюк, який потребує чималих доопрацювань і уточнень, та монографія «Іван Тиктор: талан і талант», а у Польщі побачили світ вибрані публікації газети «Наш Лемко». Доповнює блок історіографії про І. Тиктора і організований ним концерт низка наукових статей, що висвітлювали певні моменти створення і функціонування окремих часописів «Української Преси», у фахових збірниках, публіцистика в періодичних виданнях для масового читача.

Достовірним підґрунтям нашого дослідження стала джерельна база. Листи і документи, що зберігаються у Центральному державному архіві України у м. Львові, Державному архіві Львівської області, відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника тощо, допомогли скласти загальне уявлення про складність умов, в яких функціонувала українська преса в 20–30-х рр. ХХ ст. на західноукраїнських теренах, зокрема про обмеження, цензурні утиски, заборони польської

адміністрації, що спричинили закриття низки необхідних для українського читачтва періодичних видань. Найбільшу цінність для роботи становили фонди редакцій часописів концерну «Українська Преса», у яких віднайдено не лише офіційну документацію, а й приватні листи (як дописувачів, так і працівників редакції, що висловлювали вдячність або ж пояснювали причини неопублікування певного матеріалу), які проливали світло на видавничу політику кожного видання. Перш за все редакційний епістолярій засвідчував намагання редакційних колективів кожного часопису концерну налагодити тісні контакти з потенційними передплатниками для того, щоб зміст періодиків відповідав читацьким запитам, поширювати відомості про переваги «Нового Часу», «Нашого Лемка», «Комара» чи «Народньої Справи». Визначити авторський колектив, ставлення окремих громадсько-політичних і культурних діячів до певної газети чи журналу, видаваного творчими і фінансовими зусиллями І. Тиктора, допомогли особисті архіви відомих українських осіб. Віднайдені документи стали присутнім інформаційним забезпеченням виконаного дослідження, вони розкрили низку невідомих раніше фактів функціонування концерну, а також допомогли якнайповніше відтворити особливості функціонування унікальної української видавничої структури.

РОЗДІЛ 2. ЧАСОПИСИ КОНЦЕРНУ І. ТИКТОРА В ПРЕСОВОМУ Й КУЛЬТУРНОМУ ЛАНДШАФТІ МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ

2.1. Суспільні та професійні передумови виникнення концерну «Українська Преса»

Драматичне завершення Національно-визвольних змагань 1917–1920-х рр. і анексія Галичини Польською державою призвели до знесення українського народу (як матеріального, так і морального), спричинили поширення зневіри у своїх силах, однак, водночас, і спонукали свідому громадськість до пошуку нових методів державотворення. Першими налагоджувати життя української спільноти, окупованої Польською державою, розпочали політичні структури (головними серед них, за твердженням М. Романюка, були – Українська соціал-демократична партія, Українська радикальна партія, Українська народно-трудова партія [221]), а також товариства «Просвіта» і «Рідна Школа», молодіжні організації «Сокіл», «Луг», Пласт, Товариство письменників і журналістів ім. Івана Франка, економічні об'єднання і спілки, як-от: «Маслосоюз», «Дністер». У важкий для українців період продовжувало функціонувати Наукове товариство імені Шевченка, інтенсивно переслідуване польською владою. Як стверджував відомий український історик Я. Грицак, галицьким українцям за аналізований період «вдалося розбудувати сильне громадянське суспільство, охопити різні сфери національного життя – від виробництва сільськогосподарської продукції аж до витворення наукових і культурних цінностей» [32]. Саме завдяки згаданим громадським і економічним структурам, а також ентузіазму діяльних суспільно-політичних, культурних діячів, релігійних наставників вдавалося поступово налагоджувати і пресовидавничий процес, забезпечуючи українське суспільство необхідною різноаспектною інформацією.

Правове регулювання новою владою взаємин, зокрема, з українською спільнотою здійснювалося низкою законів, створюваних державними

очільниками і затверджуваних польським сеймом. Найактивніше на сторінках української преси обговорювалися правові нововведення, що стосувалися журналістики, оскільки вони суттєво обмежували діяльність часописів, необхідних для українства: «... преса недержавного народу є його «оком та ухом», є чинником ініціативи, дорадником і критиком, інформатором та організатором, словом – творчою рушійною силою суспільности» [цит. за 236, с. 85]. На початку існування Польської держави чинними залишалися закони, прийняті ще в добу австро-угорського панування («Закон про пресу», який вступив у дію 1863 р.), однак ретельно підтримувалися лише ті їхні статті, які стосувалися безпеки держави (саме тому редакції багатьох часописів зазнавали цензурних утисків або ж припиняли своє існування), ті ж, що були лояльними до діяльності преси, влада ігнорувала. Конституція Польської держави була прийнята 21 березня 1921 р. Хоча стаття 105 цієї конституції гарантувала свободу преси, «владні законодавчі та виконавчі структури провадили свою незадекларовану офіційно репресивну політику» [236, с. 86]. Серед основних позицій цієї «репресивної політики» стало ускладнення отримання дозволу на започаткування пресодруку та тотальна цензура. Нагляд за пресою у більших містах (зокрема і Львові) здійснював самостійний відділ (у нашому випадку – Львівської окружної прокуратури), працівники якого досконало знали «місцеву пресу, спостерігали... всілякі підтексти і нюанси,.. обсервуючи винятково уважно пресу «лівіцову», соціалістичну, а у Львові також і українську» [236, с. 103]. У цей час до нагляду за українським пресовиданням активно прилучилася місцева поліція. Уважно переглядаючи зміст галицьких часописів, працівники поліційної установи створювали своєрідні дайджести, які забезпечували державне керівництво у Варшаві характеристикою громадсько-політичної ситуації в Галичині. Окрім того, дирекція поліції мала повне право на призупинення виходу часопису, тематика публікацій якого, на її переконання, суперечила політиці Польської держави. Звичайно, таке цензурування особами, які переважно не були фахівцями, їхня суб'єктивність,

бажання вислужитися перед державними очільниками інколи ставало причинами припинення періодичних видань, пасивних до громадсько-політичних перипетій, або ж спричиняло курйозні випадки. Про один із них читаємо в монографії Л. Сніцарчук: «Замість першого числа новоствореної «Української Думки» (6 жовтня 1920 р.), яке підлягало конфіскації за незручну для влади інформацію, подану у вступній статті, пресовий відділ при Львівській прокуратурі видав наказ про конфіскацію «небіжки» «Громадської Думки», що й зберегло перше число наступниці від знищення» [236, с. 107]. Однак надалі, як стверджує дослідниця, числа «Української Думки» конфісковувалися повністю. Загалом пильність польської цензури стосувалася не лише концептуальної публіцистики, а й усіх заміток чи повідомлень, в яких їй вбачалися натяки на заборонені теми. Інколи під конфіскацію потрапляли навіть передруки з польськомовних періодичних видань. З часом для допомоги цензурним органам було створено низку допоміжних документів («Список газет і журналів...» різних політичних партій як українських, так і польських [238]). Окрім чиновників пресового відділу та представників місцевої поліції, цензуруванням преси за власною ініціативою займалися старости, що найчастіше викликало обурення журналістів.

Як констатував А. Животко, «умови, в яких довелося існувати українській пресі з перших же днів польської влади на українських землях, характеризуються низкою фактів ліквідації поодиноких органів та ув'язнення редакторів і тими конфіскаціями, що сипалися з боку прокуратури» [56, с. 242]. І справді, прискіплива увага цензорів не лише призводила до суттєвих матеріальних втрат редакціями, а й спричиняла закриття новостворених часописів, оскільки, щойно розвиваючись, вони не могли протистояти адміністративним натискам, арештуванням осіб, відповідальних за випуск певних пресодруків. Найуважніше читаними були видання, які декларували громадсько-політичну спрямованість, зокрема, від конфіскації постійно потерпали часописи «Громадський Голос», «Діло», «Правда» (вже після

виходу першого числа видання, директор поліції повідомляв міністерство внутрішніх справ у Варшаві, що часопис не відповідає задекларованій програмі, містить публікації «змісту політичного і громадського винятково ворожої тенденції» [236, с. 107]), «Українська Думка» та багато інших. У 1922–1923 рр. та й потім редакція газети «Громадський Голос» через повну конфіскацію кожного числа змушена була замовляти новий наклад. Не залишалися поза увагою цензорів універсальні («Новий Час», «Час»), кооперативні («Господарсько-Кооперативний Часопис»), молодіжні («Українське Юнацтво»), дитячі («Дзвіночок», «Світ Дитини») та інші періодичні видання. Правове регулювання, а також наслідки діяльності цензорів для української преси детально проаналізовано і підтверджено чималою кількістю архівних документів у монографії Л. Сніцарчук «Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс» [236], тому ми зосереджуємо увагу лише на моментах, характерних для перших років існування українського народу під пануванням Польської держави; акцентуємо на пресовидавничій діяльності Львова, оскільки саме у цьому місті було започатковано 1923 р. газету «Новий Час», яка і стала «фундаментом» майбутнього успішного видавництва, що існувало тут до 1939 р. і вимушено припинило свою діяльність через відомі історичні події. Зазначимо, що діяльність цензури суттєво позначилася на функціонуванні української преси не лише до 1923 р., а й у подальші роки польського панування на теренах східної Галичини. Саме вона негативно вплинула і на кількість газет та журналів, і на якість їхніх публікацій.

У період суспільно-політичної нестабільності (саме так в історії функціонування української преси міжвоєнного двадцятиліття під польським пануванням визначено перший період, який охоплював 1920–1923 рр. [221, с. 18]), незважаючи на прискіпливість нової влади і постійні перешкоди, створювані українським видавцям, намагання чітко контролювати журналістику Галичини і зокрема Львова новою владою, українське пресовидання доволі інтенсивно розвивалося. Щоправда, як вже зазначалося,

спершу було засилля часописних ефемерид, які зникали відразу після появи першого числа. Основними причинами такого швидкого припинення функціонування сучасні дослідники визначають як брак фінансування (фактично всі тогочасні часописи залежали від передплатників, не маючи інших доходів, тому ті, що не змогли відразу завоювати читацьку прихильність звільняли місце успішнішим видавничим проектам), так і відсутність можливостей протистояти владі і відповідно конфіскаціям. Щоправда, в аналізований період було започатковано і кілька українських друків, які до 1939 р. або ж дещо коротше допомагали читацтву зорієнтуватися в громадсько-політичній ситуації, сприяли поширенню просвіти та виконували низку інших функцій.

Характеризуючи пресу аналізованого періоду, перш за все приділимо увагу громадсько-політичним часописам. Попри універсальність свого змісту саме їхнім основним конкурентом у 1923 р. став «Новий Час». М. Романюк, аналізуючи львівські періодичні видання міжвоєнного двадцятиліття, зазначав: «Суспільно-політичний процес розшарування українського політичного середовища і серед населення Галицького краю зумовив поглиблену диференціацію українських часописів цього періоду, які різнилися між собою ідеологічною заангажованістю, суспільно-політичним спрямуванням, конфесійною орієнтацією, читацьким призначенням і тематично-типологічним та станомо-професійним спектром становлення» [221, с. 20].

На початку 20-х рр. ХХ ст., окрім продовжуваних чи відновлених з попередніх періодів часописів (як-от: «Громадський Голос», «Діло», «Земля і Воля», «Свобода»), західноукраїнській аудиторії було запропоновано низку нових пресових проектів громадсько-політичного спрямування, що різнилися приналежністю до певних політичних структур, періодичністю. Зауважимо, що більшість із них не змогли втриматися на пресовому ринку через згадані вище причини. Це такі видання, як: «Громадська Думка» (1920), «Українська Думка» (1920), «Український Вістник» (1921), «Батьківщина» (1921),

«Визволення» (1921), «Вільна Україна» (1921). Трошки довше проіснували «Обнова» (1920–1921), «Рідний Край» (1920–1923), «Воля Народу» (1921–1927), «Соціалістична Думка» (1921–1923) та декілька інших (не перераховуємо всіх, оскільки детальну інформація про львівські часописи аналізованого періоду можна почерпнути із першої книги третього тому історико-бібліографічного дослідження «Українські часописи Львова 1848–1939 рр.» [252]).

Винахідливість українських видавців, які постійно шукали способи «приспати» пильність польської влади викликає захоплення. Так, після примусового закриття у вересні 1920 р. «Громадської Думки», О.-Є. Костик у жовтні цього ж року розпочав видавати «Українську Думку», не декларуючи у її підзаголовкових даних суспільно-політичного спрямування, однак гострокритичні публікації газети спричинили і її ліквідацію у листопаді 1920 р. На заборону «Діла» його видавці відгукнулися започаткуванням «Громадського Вістника», що змістовим наповненням був ідентичним призупиненій (на короткі періоди) газеті і виходив лише тоді, коли «Діло» не мало права тиражуватися.

У цей час доволі активно продукувалися часописи для молодіжної аудиторії, які, окрім громадсько-політичної подієвості, мали на меті допомогти молоді у її побуті. Знову ж таки не перераховуватимемо усіх часописів, лише згадаємо ті, що першими з'явилися на пресовому обширі в складний для української громадськості історичний період. Дітям і шкільній молоді призначався «Наш Приятель», видаваний Марійським товариством, що довго проіснував на пресовому ринку (1922–1939), інформаційно забезпечувати школярів старших класів мав на меті ілюстрований журнал «Молода Україна» (1923–1926), для академічної молоді і з її ініціативи ще 1921 р. був започаткований часопис «Поступ» (виходив до 1930 р.). Поважне місце у суспільно-політичному житті студентства займали пресові органи січових та пластових організацій (до речі, саме вони суттєво вплинули на подальший розвиток молодіжних періодичних видань). Зокрема, відновлення

1922 р. органу українського січового руху «Січові Вісти» (виходив лише включно з 1924 р.) сприяло поширенню серед молоді націоналістичних ідей, необхідних не лише для подолання зневіри і розчарування серед українців, а й з метою розроблення шляхів боротьби за власні права і незалежність. Носіями ідей націоналізму були також пластуни – найактивніша частина української молоді. Першим офіціозом Пласту у Львові за нових реалій став часопис «Молоде Життя» (1921–1930; через переслідування польської влади продовжив виходити у Празі). Приблизно у цей же час діяльними представниками окремих пластових осередків (полків, куренів) було започатковано низку рукописних часописів (сатирично-гумористичний «Віник» (1921–1922), «Пластовий Впоряд» (1922), «Ватра» (1923–1924), «До сонця!» (1923–1924).

Значно менше у 1920–1923 рр. було засновано періодичних видань, які б декларували себе часописами культурно-просвітнього або господарського спрямування. Наприклад, 1921 р. відновлено «Письмо з Просвіти» (виходило від 1907 р.; 1923 р. перейменовано в «Народню Просвіту» і під цією назвою існувало включно з 1927 р.), 1922 р. виходив poradnik «Що читати», цього ж року відновлено «Літературно-Науковий Вістник».

Оскільки вибірковість назв часописів, згаданих вище, не відтворює повної картини розвитку української преси у Львові в 1920–1923 рр., пропонуємо кількісну характеристику кожного року. У 1920 р. було започатковано 14 часописів, однак 10 з них припинили своє існування цього ж року, один – «Обнова», протримався до 1921 р., один – «Рідний край», виходив до 1923 р. включно. Два часописи, започаткованих у цей рік, зуміли витримати цензурний тиск і функціонували до 1939 р. – це «Лікарський вістник» (1920–1921, 1925–1939) і «Службовик» (1920–1939). З попередніх періодів було продовжено 15 друків. 1921 р. характеризується початком активізації пресовидання – читацькій аудиторії було запропоновано 22 часописи, 10 з яких цього ж року ліквідовано. Інші мали різну тривалість, а

найдовше виходив «Господарсько-Кооперативний Часопис» (1921–1939, 1942–1944). Серед продовжуваних з попередніх років налічуємо 17 назв. Упродовж 1922 р. світ побачили 26 періодиків, 16 з них припинили вихід відразу після започаткування, 7 виходило до 1923 р. включно, один – до 1924 р., а два – до 1939 р., 32 друки продовжилися з попередніх років. У рік заснування газети «Новий Час» читачам було запропоновано 28 нових українських періодичних видань, 12 припинилися цього ж року, а конкуренцію щодо тривалості функціонування газеті, яка стала базою майбутнього концерну, складала лише «Богословія» (теж виходила до 1939 р.). 1923 р. продовжилося 36 часописів. Таким чином, на львівському пресовому ринку у 1920 р. існувало 29, 1921 р. – 39, 1922 р. – 58, а 1923 р. – 64 періодичних видання. Кількісна характеристика друків у 1923 р. додатково підтверджує ризикованість започаткування «Нового Часу», а також засвідчує, що попри ретельне прочитання польськими чиновниками львівської української преси, провідні діячі громадсько-політичного, культурного, релігійного життя всіма можливими способами забезпечували громадськість друкованим словом.

Як стверджує автор дослідження про галицьку пресу, після прийняття у квітні 1923 р. рішення Радою послів, що узаконило права Польщі на володіння Галицьким краєм, «польська влада спокійніше сприймала відкриття нових українських пресодруків у Галичині, зрештою, для належного контролю над ними у краї досить активно продовжували працю цензурні відділи» [236, с. 107]. Саме ця аргументація пояснює і кількісне, і якісне зростання преси у Галичині 1923 р.

Характеризуючи складний для українського пресовидання період, зумовлений існуванням в межах Польської держави, що намагалася викоринити в українців прагнення до незалежності і тому обмежувала свободу слова, конфісковувала всі публікації націоналістичного забарвлення, ліквідовувала пресові органи, які могли похитнути її владу, на основі наукових досліджень вчених минулого і сучасності та власних спостережень,

базованих на опрацюванні періодичних видань аналізованого періоду, можемо стверджувати, що більшість львівських часописів 1920–1923 рр. перебувала на національно-державницьких позиціях, усіма можливими способами відстоювала національні інтереси українського народу. І хоча велика кількість часописів через відсутність фінансування, неспроможність українців передплачувати їх та прискіпливість польської влади змушена була припиняти своє функціонування, низка пресодруків все ж таки поборолася ці труднощі і впродовж тривалого часу підтримувала українців у їх намаганнях відстоювати власні права. Серед інших на пресовому ринку втрималася газета «Новий Час», яка і стала опорою майбутнього успішного концерну «Українська Преса». Подальше існування преси в межах Польської держави різнилося від попереднього періоду лише введенням нових законів, які мали на меті знищити українські часописи, і кількістю нових друків, однак свідомо громадськість і надалі продовжувала активно відстоювати свої права, використовуючи для цього шпальти національних пресових органів.

2.2. Організаційні аспекти творення преси концерну

Виникнення видавничої структури, яка значно пізніше отримала назву «Українська Преса», сягає 1924 р. (за детальним опрацюванням вихідних відомостей усіх видань, пропонуваніх І. Тиктором, нам вдалося з'ясувати, що вперше цю видавничу структуру названо концерном «Українська Преса» у 1934 р.). Саме у 1924 р. І. Тиктор викупив в УВО збиткову газету, в якій попередньо виконував функції видавця і відповідального редактора. Відразу після зміни власника було зміщено тематичні акценти часопису – з «політично-господарського» його перетворено на «ілюстрований популярний». Газета універсального змісту завдяки менеджерському хисту її видавця швидко здобула популярність серед широких верств української громадськості і посіла поважне місце поряд із найдавнішим львівським щоденником «Діло», часті випадки якого проти «Нового Часу» не мали

очікуваного результату – пресовий орган І. Тиктора аж до 1939 р. залишався активно читаним західноукраїнським населенням і якби не відомі історичні події ще б тривало забезпечував інформаційні запити українців (оскільки «Новому Часу» присвячено окремий розділ нашої роботи, тут лише фіксуємо факт його існування на пресовому ринку Галичини з метою подати повну характеристику пресовидавничої діяльності концерну). Паралельно видавець розпочав і видавання книжкової продукції, зокрема, першою була праця М. Возняка «Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії» (1924. – 178 с.), надалі книговидавничий процес став доволі активним, однак він потребує окремого ґрунтовного дослідження, а завдання нашої роботи полягають у відтворенні суто пресовидавничих здобутків концерну.

Наступним пресовим проектом І. Тиктора став ілюстрований тижневик для селянства «Народня Справа»: «... в свій 5-літній ювілей «Новий Час» зродив доньку... І ось помічницею в праці великій на ниві широкій стає віднині «Народня Справа», зазначив Д. Паліїв у передовій статті першого числа, яке побачило світ 21 жовтня 1928 р. Розпочинаючи видавання цього часопису, І. Тиктор знову ж таки ризикував – читацька аудиторія мала до диспозиції «Сільський Світ» (1923–1931) та «Сільський Господар» (1926–1944), однак Д. Паліїв наголошував на відсутності такого друку і відповідно – обмеженості селян в доступі до вкрай потрібної інформації. Однак, припускаємо, що видавця спонукало те, що перший згаданий нами часопис був місячником, а другий – двотижневиком, тобто вони доволі рідко потрапляли до свого читача, «Народня Справа» ж мала на меті щотижня забезпечувати інформаційні потреби селян, відповідаючи їхнім читацьким можливостям (малоосвічені потенційні читачі не завжди могли сприймати тексти «солідних» пресодруків).

Цільове призначення новозаснованого друкованого органу визначено таким чином: «Народня Справа» буде писати про все те, що може усвідомити, поучити і розвеселити нашого селянина і кожного нашого

передплатника. Будемо писати про політичне і господарське життя українського народу під Польщею, Чехословаччиною, Румунією, на Україні за Збручем і на всіх інших землях, де тільки живуть Українці», а також про способи покращання «господарки» рільників, «про годівлю худоби, дробу, про садівництво, огородництво, пасічництво і інші господарські справи,.. поради... чи то в справі господарській, чи судовій, чи лікарській, чи іншій», оповідання, «сміховинки» тощо, редакція закликала також читачів брати активну участь у творенні часопису, надсилаючи цікаві дописи (Про що буде писати «Народня Справа». – 1928. – Ч. 1). Таким чином газету можна визначити як універсальну за змістом, що пропонувала читачам відомості «про все».

Від 21 жовтня 1928 р. аж до початку Другої світової війни «порадник для селян», не змінюючи свого цільового та читацького призначення, періодичності (виходив як тижневик), лише інколи коригуючи обсяг (від 8 до 16 с.), забезпечував селян як порадами сільськогосподарського характеру, так і відомостями про громадсько-політичні події у краї і світі, активно пропагував просвіту і фізичне виховання. Відповідальними редакторами у вихідних даних значилися І. Тиктор (1928–1929 ч. 17/18), Лев Чубатий (1929 ч. 19–1938 ч. 48, 1939 ч. 27), Василь Бачинський (1938 ч. 49–1939 ч. 36). Спершу газетою, як зрештою і «Новим Часом», опікувався головний комітет УНДО (часопис не був органом цієї організації, лише підтримував її на своїх сторінках), однак видавець доволі швидко змінив свої уподобання, наголошуючи на незалежності пресодруку від будь-яких політичних угруповань.

Суспільно-політична подієвість відтворювалася доступно, зрозуміло для селян. Перш за все матеріали цієї тематики були покликані повідомити читачам про найважливіші події, а також подолати зневіру українського народу, допомогти усвідомити і підтримати ідею національного самоствердження. Ми не будемо наводити приклади цих публікацій, оскільки кожне число містило від одної до декількох подібних статей, а обсяг

дослідження не дозволяє детально аналізувати усі теми досліджуваних часописів, лише зазначимо, що газета була принципово антикомуністичною, це прослідковувалося не лише в інформаційних публікаціях, а й в полемічних (наприклад, часті суперечки з «комуністичним» «Сельробом»).

Найбільш прискіпливо редакція висвітлювала власне господарську тематику – навчити раціонально господарювати на власній землі, перейняти досвід європейських фермерів, який би допоміг підвищити прибутки, було основним завданням «Народньої Справи». Статті присвячено як загальному стану сільського господарства Галичини (Вістий Богдан. Яке тепер наше село. – 1930. – Ч. 22; В обороні українських селян. – 1938. – Ч. 9), так і окремих його сегментів (Чому корови тратять молоко?; Страйк фірманів. – 1932. – Ч. 7); практичні поради переважно подавалися під відповідними рубриками, про які йтиметься далі.

Окрім зазначених тем, на сторінках газети постійно велася активна боротьба з неграмотністю, редакція закликала селян створювати відповідні секції, повідомляла про успіхи Комісії боротьби з неграмотністю (Чому село так мало читає? – 1928. – Ч. 7; Про курси для неграмотних. – 1933. – Ч. 1), працю різних просвітніх товариств (Ювілейний рік «Рідної Школи». – 1931. – Ч. 3; Просвіта і її праця. – 1936. – Ч. 52), пояснювала важливість читання (Про книжки та про читальняні бібліотеки (Реферат виголошений Др. К. Трильовським на просвітній анкеті в Коломій). – 1932. – Ч. 47), а також пояснювала значущі для українського народу історичні події (Що було 1. Листопада у Львові? – 1928. – Ч. 5). Доповнювали ці публікації зразки художньої творчості Ю. Андрієва, І. Керницького, А. Лотоцького, О. Мошура (проби поетичного пера надіслав до газети 1934 р. і надалі постійно дописував до неї), Ю. Шкрумеляка, І. Шумського (повість цього автора «До світла» здобула другу премію на письменницькому конкурсі, який проводила редакція «Народньої Справи») та ін.

Інформаційний блок формували рубрики «Що в світі чувати?», «Світова політика», «Господарські Справи», «Всячина», «Новинки»,

«Жіночий кутик» («Українській жінці», «Жіноча сторінка»), «Українській дитині» («Діточа сторінка»), «Що нового у Львові і в краю», «Нові книжки». «Велика господарська частина», як її назвали видавці, містила ціни на сільськогосподарську продукцію, важливу інформацію для селян. Доповнювали інформаційний блок некрологи.

Детальний аналіз реклами у «Народній Справі» здійснила Е. Огар у статті «Тижневик «Народня Справа» (1928–1939): poradnik для «селян українських, громадян свідомих», вміщеній у монографії «Іван Тиктор: талан і талант» [174], саме тому ми не акцентуватимемо увагу на цьому блоці матеріалів. Лише відзначимо, що «поряд з передплатою, [вона була] серйозним джерелом прибутків видання» [174, с. 124].

Конфіскати у селянській газеті траплялися порівняно з іншими виданнями концерну не так часто, однак другим накладом редакція змушена була видати низку чисел, починаючи з першого року виходу газети (Друга конфіскація «Народньої Справи». – 1928. – Ч. 9). Повну інформацію про вилучені публікації, а то й цілі числа у 1932 і 1935 рр. віднайдено в фонді 205 «Прокуратура апеляційного суду, м. Львів» Центрального державного історичного архіву у Львові [185–186]. Окрім конфіскацій, були й інші події, що шкодили стабільності функціонування газети, зокрема у 1929 р. редакція повідомила про напад на її приміщення комуністів, які «знищили обстановку кімнат. Накоїли великої шкоди» (Комуністи напали на Редакцію «Народньої Справи» і «Нового Часу». – 1929. – Ч. 49), хоча даний факт не викликає особливого здивування, зважаючи на непримиренну позицію часописів до членів цієї партії та її прихильників.

Зміст «Народньої Справи» творили і працівники концерну, і публіцисти, і активні селяни – В. Баричко, С. Вітвицький, І. Волошин, В. Воробець, М. Галущинський, Г. Гануляк (псевд.: Гр. Марусин), В. Гіжовський, Й. Застирець (підписувався о. Д-р Застирець), І. Керницький, А. Курдидик, Г. Мельничук, Д. Миколаєвич, Р. Осінчук, Д. Паліїв, О. Пришляк, Ю. Шкрумеляк (псевд.: Іван Сорокатий), Є. Яворівський тощо.

Однак, як і в інших часописах, більшість матеріалів були анонімними або ж підписані криптонімами чи псевдонімами. Не підписував своїх дописів Сергій Вишневський (кореспондент газети), однак в його обліковому листі [59] віднайдено відомості про співпрацю з «Народньою Справою» та «Новим Часом».

Унікальний маркетинговий хід І. Тиктора, який не лише спонукав селян ставати передплатниками газети, а й забезпечив її популярність, надав «титул» «коров'ячої газети» – фінансова підтримка за «впалу» худобу: «Кожний передплатник одержить від Видавництва «Народня Справа» запомогу в сумі 120 зол. На випадок як такому передплатнику згине котранебудь штука рогатої худоби» (Ставайте в безконечний ряд!.. – 1928. – Ч. 1). Для швидкого отримання результатів (здобуття передплатників) було також використано, за сучасною термінологією, один з прийомів прямої маркетингової комунікації – у листі від начебто стурбованого і здивованого незвичними умовами передплати селянина К. (оскільки лист опубліковано у першому числі, припускаємо, що його «автором» був член редакційного колективу, бо селяни ще не володіли необхідною інформацією, та й стиль написання був літературним) перелічено запитання, що могли виникнути у пересічних громадян, та подано обґрунтовані відповіді на них. З метою підсилити враження читачів поруч було опубліковано жартівливий вірш Івана Сорокатога «Дай Боже здоровля корові». Вже наприкінці 1928 р. редакція звітувала, що фінансову допомогу було надано близько сотні селян, а в 1939 р. – понад 5 тисяч осіб отримали обіцяні «запомоги».

Якщо «Новий Час» урізноманітнював свій зміст переважно тематичними додатками, то у «Народній Справі» було започатковано інший спосіб розширення читацької аудиторії (лише один безкоштовний додаток на 1 с. вийшов 1929 р. – «В Зелені Свята пам'ятайте про інвалідів УГА та про стрілецькі могили») – при газеті засновано бібліотеку «Рідне Слово», в межах якої випускали брошури з практичними рекомендаціями для селян, та календар «Золотий Колос» (виходив щороку поки існувала газета). У перші

два роки він позиціонувався як «Календар «Народньої Справи», а з 1932 р. вказівка про цю підпорядкованість зникла. Оскільки календар не був періодичним виданням, ми лише акцентуємо мету видавця при його організуванні – створити своєрідну універсальну енциклопедію з ухилом на селянське життя. Популярний календар з чіткими комерційними цілями став доброю фінансовою підпорою газети «Народня Справа». Організація часопису перш за все для селянської аудиторії була досконалою з боку тематичного наповнення (текстовий комплекс чітко відповідав задекларованій у першому числі програмі), витворення маркетингової стратегії видавання, що сприяло оптимальному впливу на потенційного споживача і, незважаючи на суттєві виплати передплатникам газети за «впалу» худобу, залишався прибутковим для його видавця.

Комерційному успіху газети сприяло налагодження зв'язку із читачами. З цією метою, зокрема, було запроваджено рубрики «Переписка і поради», «Дописи», де кожен дописувач міг отримати фахову відповідь на своє запитання. Редакція постійно закликала: «Може маєте який клопіт з худобиною? Може ви хорі або хто з вашої родини? Може маєте яку важку справу в суді? Пишіть до нашої Редакції, а вона вам порадить, що робити» (1928. – Ч. 3). Безліч листів з запитаннями, подяками і схваленнями засвідчували популярність часопису та довіру громадянства. Не всі вони були опубліковані на шпальтах газети, однак зберігаються в архівних документах. Так нами віднайдено лист, що схвально відгукується про календар «Золотий Колос», який виходив при газеті: «Уміло й цікаво редагований, як рівнож цікавий змістом і практичними порадами, календар «Золотий Колос» з кожним роком знаходить все більше прихильників серед нашого селянства й тим творить небачену конкуренцію Варшавській Митрополії, яка закидує наші парохвії московськими виданнями» [109]. Те, що селяни довіряли редакції «Народньої Справи», засвідчує низка кореспонденцій з Радянської України, далекого закордону, в яких дописувачі відверто розповідають про складні умови свого існування та прагнуть

застерегти бажаючих покинути Галичину. Зокрема, дописувач з Аргентини просить галичан не їхати «на загибіль», а «триматися» рідної землі, «бо де добре то добре а в дома найлучше» [121], подібного змісту й кореспонденції з Радянської України, які детально описують важке життя «під гнітом комуністичної партії» [122].

У дописах читачів, які зберігаються в архіві, також дискутовано питання переходу греко-католицького календаря на римо-католицький, який порушили газети «Діло» і «Нова Зоря». Зауважимо, що всі читачі «Народньої Справи», які висловлювалися з приводу цього питання, протестували і наполягали на необхідності «триматися своїх батьківських звичаїв, а то із слідуєчих причин: 1) ми не маємо своєї держави отже наші національні противники будуть використовувати календар політично... 2) український нарід в подавляючій більшості живе на селі, є тут культурним володарем так що своєю окремішністю в багатьох випадках змушує національні меншини до переходу на свій обряд... 3) через зміну календаря відчужимо від себе православних і викопаємо між собою і ними прогалину якої не в силі будемо загатити...» [62]; «Ни знаємо чи ті Панови Редактори «Діла» і «Нової Зорі» не мають в сей час про що іншого думати?... таж жидів яка є мала скількість і не думають змінювати своїх свят, а ми Народ сорок мільйонової нації маєм переходити на чужі свята» [133]. Від часу написання цитованих листів минуло майже сто років, а питання, порушене в них, до сьогодні періодично виринає серед релігійних очільників.

Налагоджуючи контакти із читачами, редакція закликала також приєднувати нових передплатників: «Мужів довіря «Народньої Справи» просимо й надалі приєднувати нових передплатників, а їх докладні адреси... подавати нам чимскоріше» (1928. – Ч. 3), вміщувала фото осіб, які зуміли залучити нових передплатників.

Конкурент «Народньої Справи» – «Сільський Господар» – також практикував страхування худоби, надавав фінансову допомогу при пожежах,

проводив лотереї для передплатників, однак ці видання зуміли втриматися на пресовому ринку і виходити паралельно до початку Другої світової війни.

У листопаді 1931 р. на львівському пресовому ринку з'явився третій пресодрук концерну – «часопис для українських дітей» «Дзвіночок» [8], що, як і попередні, проіснував до 1939 р. (у вересні цього року «червоні визволителі» розгромили редакцію дитячого часопису і знищили увесь наклад наступного – «листопадового», числа). Організування цього журналу потребувало особливих зусиль, бо, як відомо, зацікавити дитячу аудиторію, залишаючись дієвим чинником морального виховання, особливо важко. Проте видавцю, який, без перебільшення, значно випереджав свій час і володів унікальними маркетинговими здібностями, вдалося реалізувати черговий успішний проект, популярний серед галицької дітвори.

Відповідальним редактором і видавцем журналу у вихідних даних часопису, який з'являвся щомісяця, був зафіксований І. Тиктор, редактором – Юра Шкрумеляк (у 1931–1936 рр.; наприкінці літа 1936 р. він повідомив про припинення співпраці з концерном), ілюстрував журнал Е. Козак (Е. К., Е. Ко.), обкладинки до чисел 1931–1937 рр. було виконано за малюнком П. Андрусіва. Обсяг «Дзвіночка» був стабільним – 16 с., а здвоєні числа – відповідно 32 с.

«Нехай наш «Дзвіночок» задзвонить своїм милим голосочком у всіх українських хатах і нехай нашіптує нашим дітям на вушка науки для їх добра на ціле їх життя і для ліпшої долі всього народу!», – закликала редакція в рекламному анонсі, наголошуючи, що «назначаємо за цю газетку дуже низьку ціну», аби «діти навіть найубожших родичів» могли придбати це видання і «набирати з нього освіти і знання на користь собі і на потіху родичам». Передова стаття журналу у першому його числі мала форму цікавого віршика «Наш Дзвіночок» авторства Ю. Шкрумеляка.

Виконувати основну функцію часопису – пізнавально-виховну, були покликані науково-популярні публікації історичної тематики (Про князя Святослава. – 1932. – Ч. 4; Матіїв-Мельник М. Про славного лицаря

Михайлика. – 1936. – Ч. 61; Лотоцький А. Пригоди Ярослава Яромирича. – 1939. – Ч. 93/94), біографії визначних постатей української літератури, зокрема С. Русової, Ю. Федьковича, І. Франка, Т. Шевченка, релігійні матеріали, наприклад про відзначення християнських свят, своєрідні «словнички», які від 1932 р. пропонували німецькі («Вчімося по німецьки!») та англійські («Вчімося по англійськи!») слова для повсякденного спілкування (вивчення іноземних мов заохочувалося, наприклад, за найкращі переклади певних фраз читачів нагороджували «Цікавими книжечками»), природничі статті (Звідки взялася пчїлка. – 1931. – Ч. 9/10; Що в зимі зелене. – 1932. – Ч. 3).

Таку ж функцію виконували численні художні твори патріотичного спрямування, доповнені добірним ілюстративним блоком (вірші, оповідання, байки, казки, драматичні твори). «Дзвіночок» був активним популяризатором серед своєї читацької аудиторії самоосвіти, підтримував діяльність товариства «Рідна Школа». Доповнювали зміст численні «забави», «сміховинки», загадки. Загалом усі матеріали «Дзвіночка», що представляв високу культуру видання, сприяли формуванню моральних, естетичних цінностей у молодого читача, вчили його організовувати свій час, закладали підвалини для становлення майбутніх національно свідомих громадян Української держави. Характерною рисою «Дзвіночка» було поступове введення своїх читачів у «доросле» життя – це чи не єдиний часопис, який містив згадки про померлих дітей.

Рекламний блок журналу був ретельно підібраним – тут пропонувалися товари виключно «дитячого асортименту», як-от: канцелярське приладдя, кондитерські вироби, молочні продукти, а найчастіше об'єктом популяризації виступали книги концерну для дітей.

Художньо-технічне оформлення журналу було на високому рівні, багатий ілюстративний матеріал унаочнював, суттєво доповнював текст. Загалом ілюстраціям відводилося близько третини часописної площі, а

обкладинка всіх чисел зображала козачка із дзвіночком у руці, який запрошував до читання.

У журналі були опубліковані твори визначних українських письменників, які увійшли в фонд національної культури, – Ганни Барвінок, Л. Глібова, П. Грабовського, І. Грінченка, М. Коцюбинського, І. Нечуя-Левицького, Олени Пчілки, Володимира Самійленка, Лесі Українки, І. Франка, Гната Хоткевича, Євгенії Ярошинської, а також працівників концерну, зокрема Ю. Шкрумеляка (під власним прізвищем, під псевд. Ю. Ігорків, крипт. І. Ш.), дописувачів із різних населених пунктів Галичини.

Хоча у статті «Як робиться «Дзвіночок» (1934. – Ч. 45/46), поміж детального опису усіх етапів видавничої та поліграфічної підготовки часопису до друку, наголошувалося на ретельності редактора при відборі матеріалів, бо «урядник у цензурі дуже уважно читає, чи нема чого протизаконного, бо якби було, то зараз «Дзвіночок» був би skonфіскований», що спричинило б суттєві фінансові втрати (ч. 26 за 1934 р.), прискіпливий цензор віднайшов матеріал, який «має на меті через тенденційне коментування певних фактів закликати українську спільноту до протидії законним розпорядженням державної влади у Польщі» [66, с. 155]. Йшлося, зокрема, про статтю «Як співала дівчинка Ярмила», присвячену життю дітей Словаччини під угорською владою, де головна героїня оповіді заспівала словацький національний гімн. Окрім того, було вилучено низку публікацій у 1933 і 1936 рр. [193–194]. Так, 1936 р. сконфісковане ч. 52 вийшло другим накладом, а ч. 56 не перевидавалося, його матеріали увійшли до наступного (57/58) випуску.

Доповнювали журнал «Безплатний додаток до «Дзвіночка» ч. 47 за 1935 р., «Календарець на 1938 р.: Безплатний додаток ч. 75», а також книжечки бібліотеки для молоді «Ранок», редагованої В. Калиною, які, щоправда, необхідно було додатково оплатити долученим чеком. Як стверджує Н. Зелінська у статті «Дитячий часопис «Дзвіночок» (1931–1939): освіта і знання «на користь собі і на потіху родичам» у колективній

монографії «Іван Тиктор: талан і талант», «перевагою цього каналу поширення книжкової продукції (оплата чеками. – З. Н.) було швидке постачання одиничних примірників чи невеликого комплекту книг у найвіддаленіші куточки країни, можливість безпосереднього спілкування зі споживачем, надходження потенційних замовлень від адресатів» [66, с. 147]. Цей спосіб збуту книжкової продукції активно поширений і в сучасній практиці – т. зв. «книга – поштою».

Оскільки це чи не єдиний часопис концерну, який не підпорядковувався комерційній меті, його започаткування підтримали розпродажі інших – прибуткових – видань «Української Преси», а основним джерелом фінансування надалі була передплата. Налагодження зв'язків із аудиторією, шляхів поширення часопису, популяризація його серед потенційних читачів – основні завдання працівників «Дзвіночка», які потребували великих зусиль.

Співпраця із читачами – вміщення пропонованих ними матеріалів, пояснення причин відмови публікування певних текстів, відповіді на запитання, розпочалася з першого числа першого року: «На тій сторінці [звороті титулки] буде «Дзвіночок» містити відповіді своїм передплатникам і читачам. Бо певно не один хлопець і не одна дівчинка схоче написати до «Дзвіночка» в якійсь справі. Схоче щось запитатися або в чім порадитися... На се все буде тут «Дзвіночок» відповідати». Вже у наступному числі редакція висловила вдячність дописувачам за те, що схвально відгукнулися на появу журналу, чим заохотили подальше його видавання. На звороті титулки усіх чисел містилися відповіді кожному адресанту.

Для поширення журналу використовувалися як раніше апробовані іншими часописами концерну способи, так і нові. Наприклад, вже з другого числа примірники «Дзвіночка» отримали не лише передплатники, а й особи, що могли ними стати: «Се число «Дзвіночка» висилаємо на адреси тих, що вже прислали передплату, а крім того на нові адреси, як оказове. Просимо тих, що дістануть оказове число, зараз залученим чеком вислати передплату

(на цілий рік лише два золоті!). Хто не думає передплачувати... нехай передасть оказове число комусь другому» (1931. – Ч. 2). Від 1932 р. з метою активізувати поширення журналу редакція серед передплатників розігрувала призи (українські книжечки для дітей), а також закликала кожного з них залучати нових читачів: «Ти є свідомо українська дитина, бо пильно читаєш «Дзвіночок» та вчини ще одне добре діло: запізнай з «Дзвіночком» бодай одного такого товариша або товаришку, що ще дотепер «Дзвіночка» не знає» (1933. – Ч. 16). Прізвища осіб, які зуміли долучити до передплатників бодай одного читача, регулярно друкувалися на сторінках журналу, що теж сприяло зацікавленню дитячої аудиторії.

Високоякісна різножанрова сатира перш за все соціально-політичного спрямування була представлена на сторінках унікального як за художньо-технічним оформленням, так і за текстовим наповненням часопису «Комар», видаваного зусиллями працівників концерну «Українська Преса» спершу двічі у місяць (1933–1934), а незадовго щотижня (1935–1939). Цей часопис галицькі читачі отримували від 1 січня 1933 р. включно до 1939 р. (останнє, 36-те, число вийшло 3 вересня). Видання в жартівливій, а часто іронічній інтерпретації віддзеркалювало громадсько-політичну українську подієвість. Позитивна зміна в організації і веденні журналу відбулася 1935 р. Саме тоді «Комар» об'єднався зі своїм конкурентом – часописом «Жорна» (відповідальний редактор О. Костик), який від 1933 р. існував паралельно з тикторівським часописом і на своїх сторінках активно критикував усі видання концерну. Це об'єднання позитивно позначилося і на періодичності (із двотижневика став тижневиком), і на якості текстового комплексу «Комара», оскільки найкращі творчі сили «Жорен» перейшли в часопис концерну. Нове видавниче об'єднання «давало змогу співробітникам «Комара» вповні займатися обсервуванням і комічним відтворенням дійсності, чого не було в його попередників» [232, с. 158]. Окрім того, 1937 р. редакція на «злість ворогам» і на «радість приятелям» змогла збільшити

обсяг часопису, не підвищуючи оплати, що знову ж таки підтверджує організаторський хист видавця.

Очоловав редакційний колектив «Комара» спершу Лев Чубатий, а співредактором став відомий художник-карикатурист, поет-сатирик, фейлетоніст Едвард Козак, який брав активну участь у творенні й інших пресових видань концерну, 1938 р. функції редактора перебрав Едвард Козак.

Зважаючи на прискіпливе опрацювання текстово-формальних структур часопису, його авторського колективу і оприлюднення результатів дослідження Л. Сніцарчук в окремих статтях [231–233; 235] та монографії «Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20–30-х рр. ХХ ст.» [237], ми коротко акцентуватимемо лише на основній меті започаткування пресодруку та елементах, характерних для «Комара» як періодичного видання концерну. Основна мета часопису – відтворення напружених українсько-польських відносин, міжнародної ситуації, життя українців в СРСР за допомогою сатирично-гумористичних публікацій.

Особливість усіх часописів концерну полягала в наявності додатків, які і формою втілення, і наповненням відрізнялися між собою. Співробітники «Комара» також пропонували своїй читацькій аудиторії календарі, звісно ж, сатирично-гумористичного напрямку. Так, календар на 1937 р. вийшов під назвою «Бо війна війною» і містив зразки стрілецького гумору. Його зміст становила «незлічима кількість знаменитих дотепів, гуморесток і веселих оповідань, багато ілюстрована добірними карикатурами» (Календар «Комаря» на 1937 р. // Комар. – 1937. – Ч. 52). Як стверджує Л. Сніцарчук, «це була перша українська збірка, присвячена «військовому, зокрема воєнному гумору» січових стрільців, учасників визвольних змагань» [232, с. 161].

Характеризуючи діяльність і здобутки редакції часопису «Комар», знову зачитуємо дослідника, який приклав багато зусиль для з'ясування історії функціонування та особливостей ведення редакційної політики сатирично-гумористичних часописів Галичини 20–30-х рр. ХХ ст.: «...

оволодівши досконало найважчою для опанування сатиричною зброєю, авторський колектив «Комара» зумів наповнити зміст видання глибокими соціально-політичними текстами критичного напрямку, досконалими за формою, яскравими за стилістикою, оригінальними архітектонічно» [232]. У 1949 р. І. Тиктор відновив популярний часопис, однак вже у Вінніпезі, наголосивши, що видання продовжуватиме свою програму – надалі відтворюватиме українське життя на «неукраїнських землях».

Часопис «Наш Лемко», ініційований Лемківською комісією товариства «Просвіта» почав функціонування 1 січня 1934 р. Безпосереднім організатором, видавцем та відповідальним редактором видання став І. Тиктор, який виконував свої функції до ч. 8 за 1936 р. Від ч. 9 цього року газету було передано очолюваній М. Тараньком колегії. Факт зміни видавця фіксується в «Договорі Лемківської Комісії товариства «Просвіта» з редактором Тарновичем Юліаном про надання йому повноважень редактора і адміністратора видавництва «Наш Лемко», що зберігається в ЦДІАУ у м. Львові [21]. Зокрема, у першому параграфі цього документу зазначено: «Лемківська Комісія при Головнім Відділі Товариства «Просвіта» у Львові віддає п. Юліянові Тарновичеві редакцію й адміністрацію Видавництва «Наш Лемко». До Видавництва «Наш Лемко» належить часопис «Наш Лемко» й «Бібліотека Наш Лемко», видавцем було визначено Б. Бородайка. Причини зміни видавця пояснено у редакційній статті «Нашим Читачам і Передплатникам» цієї газети: «... під його [І. Тиктора] кермою оставав «Наш Лемко» через два роки, а з днем 1 травня ц. р. передав його дотеперішній видавець в руки – до цього покликаної громадянськими чинниками Колегії, з громадянином Михайлом Тараньком на чолі» (1936. – Ч. 9). Тобто це єдине періодичне видання концерну, яке виходило на замовлення, а не було приватною власністю видавця.

Можемо припустити, що І. Тиктор прагнув залишити газету у своєму підпорядкуванні, саме тому у редакційних статтях постійно наголошувалося на великих фінансових затратах видавця при організуванні та веденні

«Нашого Лемка», однак коли Комісія вирішила передати керування газетою особі, більш наближеній до проблем лемківської спільноти, І. Тиктор, який «не жалів на це [видання] коштів», змушений був погодитися із таким рішенням. Згодом в історії газети відбулися нові зміни, однак вони вже не стосувалися концерну «Українська Преса», тому про них ми лише згадаємо з метою відтворення загальної історії існування часопису: 18 грудня 1937 р. М. Таранько склав повноваження відповідального редактора газети і передав право власності на видавництво Юліану Тарновичу [41].

Часопис «Наш Лемко», який виходив двічі в місяць обсягом від 8 до 16 с., можна класифікувати як популярний, оскільки на його шпальтах висвітлювалися різноманітні проблеми у доступній для широкого кола читачів формі. «Письменницькою мовою», «щоби дати читачам взірць поправної мови», і «лемківським говором», щоби вони могли пізнати «один зі старих і рідних наших говорів», «Наш Лемко буде приносити найважніші відомости зо світа и про життя і розвій цілого нашого народу, а зокрема про нас, лемків», – визначала редакція тематичне спрямування новозаснованої газети (Про што буде писати «Наш Лемко». – 1934. – Ч. 1).

Перш за все «щиро лемківська селянська українська національна часопись» (Виповіджмо війну темноті і баламуті! – 1934. – Ч. 13) була покликана допомогти лемкам побороти нужду, навчитися «кращої господарки, щоби навіть на найбідніших камінистих ґрунтах» вони змогли збирати вдалий урожай, тому найбільший блок публікацій стосувався саме господарських проблем (Ют. Як стати правдивим селянином-господарем. – 1934. – Ч. 8; Чи селянинові треба рільничої освіти? – 1934. – Ч. 22). Практичні поради щодо ведення домашнього господарства були представлені у кожному числі на початках функціонування газети (рубрика «Господарський куток»).

Наступні за частотністю висвітлення теми – історія Лемківщини та необхідність поборювати польські виступи проти лемків (Лемко. В обороні

історичної правди. – 1934. – Ч. 7; Українці лемки найліпші працівники. – 1935. – Ч. 6); українська історія (Галич Я. Чому маємо читати історію нашого народу. – 1936. – Ч. 2); необхідність просвіти серед селян (Т. Чи треба читати книжку? – 1934. – Ч. 3; Лемко. Геть з темнотою. – 1935. – Ч. 4; Проганяймо темряву з наших сіл. – 1935. – Ч. 22); діяльність просвітних (Заклик Просвіти. – 1935. – Ч. 24; Культурна праця в лемківському селі. – 1936. – Ч. 7), кооперативних (Оса. Рада на кризу. – 1934. – Ч. 9) товариств. Окрім того, не залишилося осторонь популяризування творчості визначних представників української нації – І. Франка, Т. Шевченка, Ю. Федьковича тощо.

Інформаційний блок представлено замітками під рубриками «Новинки», «З життя Лемківщини», «Що нового чувати в світі», «Випадки, нещастя і злочини», «Допись», «Ріжне и цікаве», «Короткі політичні вісти», розважальний – під рубрикою «Посміємся кусцьок», «Жіноча сторінка» містила поради господиням у догляді за дітьми. Невеликим був рекламний блок газети, перш за все він популяризував періодичні та книжкові видання «Української Преси», поодинокі оголошення пропонували читачам відомості про промислову продукцію українських підприємств. Відсутність реклами, як, наприклад, у «Новому Часі», можна пояснити обмеженістю цільової аудиторії «Нашого Лемка».

Художніх творів публікувалося небагато, це були оповідання Ю. Тарновича (також під псевд. Юліян з Бескидів), Осипа Костаревича, вірші Лемка Гірняка, С. Вархоляка (припускаємо, що крипт. С. В. під окремими поетичними творами використовував саме він), Г. Кухти, Ю. Шкрумеляка.

Хоча редакція обіцяла, що «найтуньша газета», попри свою дшевізну, «для точних передплатників тіжик придумат дуже цікавих і позиточних несподіванок» (Про што буде писати «Наш Лемко». – 1934. – Ч. 1), вона на відміну від інших пресових видань концерну мала обмаль додаткових пропозицій, як-от: мистецька грамота («грамота така, як відзначення, буде вписана в золоту книгу всіх ревних громадян, які трудилися над

національним освідомлюванням та несенням світла правди на Лемківщині)), похвальна грамота. Справді цінною для передплатників газети стала перша лемківська читанка, яку почали поширювати 1934 р., за неї необхідно було додатково оплатити «належитість», яка для передплатників газети була вдвічі меншою.

Найчастіше для спілкування з реципієнтами використовувалося листування, яке часто друкувалося у газеті. Налагодження зв'язку з читачами розпочалося відразу після заснування видання. Так, в ч. 2 1934 р. адміністрацією «Нашого Лемка» було оголошено подяку С. Полянжу, який першим оплатив піврічну передплату часопису. Дописувачі у своїх листах переважно висловлювали вдячність редакції «Нашого Лемка» за видавання такого потрібного для селян часопису. Кілька кореспонденцій критикували «криницького» «Лемка», якого безкоштовно надсилали у села, зокрема, автори обурювалися нав'язуванням цього друкованого органу: «Ми читаємо часопис, яка нам до подоби й за яку платимо гроші» (1934. – Ч. 10); «Ми лемки маємо свої газети й волиємо свої читати за гроші, як тамті задурно» (1934. – Ч. 16). Ймовірно, саме це листування І. Тиктор використав для побороення конкурента, що сповідував «більшовицькі» ідеали. Оскільки листи до редакції, що зберігаються в архіві, датовано 1937 р., ми не акцентуватимемо на них уваги (у той час газету вже видавали інші особи).

Хоча громадсько-політична тематика не була центральною у виданні, прискіпливий цензор віднаходив матеріали, що суперечили польській політиці. Конфіскації траплялися лише зрідка, вони стосувалися тез, що проявляли державницькі погляди, пропагували українську національну ідею. Припускаємо, що стаття «Словаки невдоволені» (1934. – Ч. 2) була конфіскована через тлумачення законів, за якими Закарпатська Україна могла претендувати на автономність. У цьому ж році конфісковано ч. 1, 12, 20, 21.

Авторський колектив газети здебільшого залишається невідомим сучасному читачу, оскільки більшість публікацій є анонімними. Однак, проаналізувавши стиль матеріалів, можемо стверджувати, що найактивнішим

автором «Нашого Лемка» на початку його функціонування був Ю. Тарнович і саме йому належать криптоніми Ют., Ю. Т., Т., а також псевдонім Юліян з Бескидів, припускаємо, що підпис –вич теж приховує прізвище цього автора. Серед інших, зафіксованих у газеті, – Г. Кухта, С. Вархоляк (також під крипт. С. В-к, ймовірно Ст. В. теж належить згаданому автору).

Архітектоніка газети була доволі простою – текст заверстано у три колонки, шрифтово виділено заголовки публікацій, назви рубрик, поодинокі ілюстрації «оживлювали» шпальти, інколи служили доповненням певного матеріалу.

Зауважимо, що після зміни власника і видавця газета частково змінила і своє тематичне наповнення, зосередившись, зокрема, на громадсько-політичній подієвості, краєзнавчих матеріалах тощо, набагато рідше надавалися господарські поради, що було задекларовано при заснуванні «Нашого Лемка» (щоправда, художньо-технічне оформлення видання залишилося без змін). Певні аспекти функціонування газети «Наш Лемко» загалом, а не лише в період його видавання І. Тиктором, проаналізовано у наукових статтях М. Романюка [218–219], а також в цитованих вище публікаціях В. Денисюк.

Найкоротший видавничий проект концерну – журнал «Українська Ілюстрація» – представлено лише одним числом, датованим 7 січня 1934 р. Видавцем і відповідальним редактором часопису зафіксовано І. Тиктора, редактором – Івана Іванця.

Пояснюючи мету нового періодика, редакція вдалася до історичного екскурсу, а саме – охарактеризувала проекти ілюстративних часописів минулого, які частково виконували цю ж функцію. Вперше ідея видавання багатоілюстрованого журналу п. н. «Живописна Україна» виникла ще в Т. Шевченка, однак «катастрофа, якою було десятилітнє заслання Шевченка, припинила підготовчу працю біля видавництва, що задумане так широко, всесторонньо і по мистецьки, могло було покласти тривкі підвалини під культуру української ілюстрації взагалі». Автор передової статті згадав такі

часописи, як «Зоря», «Дзвін», «Руська Хата» та багато ін., що лише частково виконували мистецьку функцію, першою газетою в Галичині, «в якій ілюстрація грала головну, а не як дотепер, додаткову й випадкову роль», визначено «Ілюстровану Україну», «що виходила у Львові протягом двох останніх років перед Першою світовою війною».

Покращити невідрадний стан української ілюстративної періодики, «ратувати з минулого те, що ще є до вратування, а з сучасного закріплювати в картині те, що на увагу живих і пам'ять грядущих поколінь заслугує», була покликана «Українська Ілюстрація». Однак це видання передплатно не було підтримано, що можна пояснити високою ціною (для прикладу: якщо у цей час одне число «Комара» коштувало 30 сотиків, «Дзвіночка» – 30 грошей, то ч. 1 «Української Ілюстрації» – 1 золотий), зумовленою дороговизною друку кольорових фотографій, а також невідповідністю такого часопису потребам часу (здебільшого неможливо українська громадськість намагалася купувати видання, які б відображали політичну подієвість, і не мала фінансової можливості задовольняти свої естетичні бажання).

На 16 сторінках наявного номера «Української Ілюстрації» читачам було запропоновано публікацію про історію формування Легіону Українських січових стрільців у Львові «Двацять літ тому», проілюстровану низкою світлин (серед них – фото Михайла Галущинського), статтю «З нашого мистецтва», що, окрім короткої характеристики творчості І. Труша, О. Мурашка, М. Івасюка, П. Холодного, містила репродукції картин цих художників, матеріал Ю. Полянського «На багнах Полісся» з кількома світлинами цього краю та ін. Серед поетичних творів – «Христос родився!», Степан Чарнецький «Вечірня». Як і в інших видання концерну, опубліковано низку рекламних текстів.

Для нашого дослідження особливу цінність становлять публікації «Української Ілюстрації», присвячені діяльності концерну. Саме у цьому виданні було опубліковано перелік працівників «Української Преси» та статтю, що підсумовувала результати десятирічної діяльності видавничої

структури («10 літ праці»). Ми не цитуємо згадані матеріали, оскільки вони були використані Є. Яворівським у спогадах і згадувані у нашій роботі неодноразово. Акцентуємо увагу на ще одному матеріалі «Української Ілюстрації» – «Мова цифр», де десятиліття праці концерну охарактеризовано кількісно: «Досі появилoся 11 мільонів, 46 тисяч примірників «Нового Часу», 6 мільонів, 800 тисяч «Народньої Справи», 324.000 «Дзвіночка», 520.000 «Нашого Прапора», 186.000 «Комаря»... Разом [з неперіодичними виданнями] 19 мільонів 385 тисяч 500 примірників». Звичайно ж, сьогодні неможливо встановити достовірність запропонованих цифр, однак навіть враховуючи певну похибку (можливо й свідому), кількісні показники вражають. У цій же статті віднаходимо інформацію про те, що «в редакційних та адміністраційних установах «Української Преси» працює 37 осіб на місці та понад 30 осіб в характері краєвих та закордонних кореспондентів та співробітників». Таким чином, єдине число журналу містило три інформативні статті, що допомогли відтворити функціонування концерну впродовж перших 10 років свого існування.

У планах «Української Преси» було видавання ще одного пресодруку – для студентської аудиторії, про що творчий колектив повідомив своїх читачів, розпочинаючи 1926 р. випуск на сторінках газети «Нового Часу» додатка «Студентські Вісти». Наголосивши, що «справа спеціального, суто студентського журналу у нас ніколи не була добре поставлена», бо жоден з існуючих раніше «не добув собі осередного чи найважливішого місця, не став голосом усього студентства», однак розпочати видавання такого органу «сьогодні – справа ще тяжка», тому було вирішено на сторінках вже здобувшої авторитет газети двічі в місяць друкувати «орган, що був би відзеркаленням теперішнього студентського життя» в Галичині. Зауважимо, що І. Тиктор обмежився цим додатком і жодних спроб започаткувати часопис для студентської аудиторії надалі не здійснив, хоча у своїх періодичних виданнях завжди наголошував на винятковій ролі молоді для розвитку українського суспільства.

Отже, у концерні «Українська Преса» впродовж його існування (1923–1939 рр.) було започатковано шість, окрім «Нового Часу», періодичних видань, які різнилися читацьким і цільовим призначенням, періодичністю, тривалістю існування на українському пресовому ринку. Два громадсько-політичних часописи концерну – «Наш Прапор» (оскільки це видання ще не було об'єктом наукового зацікавлення, йому присвячено окремий підрозділ нашого дослідження з метою більш детального опрацювання) і «Комар», використовуючи різні засоби, слідували спільній меті – допомогти українській громадськості здолати пануючу серед неї зневіру, спричинену попередніми історичними подіями, продовжити боротьбу за власні права і одночасно не забувати героїв, які поклали своє життя за майбутнє України. А щоб національні змагання стали особливо результативними активно пропагували займатися самоосвітою. Аналізованим періодичним виданням вдалося реалізувати визначену мету, що перш за все засвідчують їхні великі наклади.

Газети «Народня справа» і «Наш Лемко» виконували перш за все просвітню мету. Так, «Народня справа» призначалася для задоволення інформаційних потреб малоосвіченої сільської аудиторії та допомоги їй у вирішенні поточних життєвих проблем, покращанні ведення домашнього господарства. Читацькою аудиторією «Нашого Лемка» перш за все була визначена у назві етнографічна група українців, які через низький освітній рівень потребували часопису, який би у доступній формі, використовуючи і літературну мову, і лемківський діалект, пояснював громадсько-політичну подієвість, популяризував лемківську культуру.

Ілюстрований місячник для дітей «Дзвіночок» виконував просвітню та виховну функції, а «Українська Ілюстрація» була покликана задовольняти естетичні вподобання своїх читачів, ширити мистецькі знання серед широких верств громадськості.

Фахове ведення І. Тиктором видавничої політики забезпечило довготривалість існування більшості пропонованих ним часописів, зокрема

до початку Другої світової війни функціонували «Народня Справа», «Наш Прапор», «Комар», «Дзвіночок»; «Наш Лемко» теж виходив до 1939 р. включно, однак це не було заслугою І. Тиктора, оскільки газета не належала видавцю. Лише один журнал концерну припинив вихід після появи першого числа – «Українська Ілюстрація», оскільки не отримав необхідної підтримки передплатників.

Періодичність аналізованих видань теж різнилася залежно від читацьких потреб. Найчастіше читачі отримували «Наш Прапор» (спершу двічі в тиждень, а від 1936 р. через день), щотижнево з'являлися «Народня Справа» та «Комар» (останній лише на початку існування був двотижневиком, однак вже з 1935 р. змінив періодичність), двотижневиком зафіксовано у вихідних даних «Нашого Лемка», місячними випусками виходив часопис для українських дітей «Дзвіночок» (зрідка значився як двомісячник) і саме така періодичність планувалася для «Української Ілюстрації».

Знаково, що першим відповідальним редактором у вихідних даних усіх часописів концерну, окрім «Комара», де він фігурував як видавець, значився І. Тиктор. Лише через певний часовий проміжок (у кожному часописі він був різним) видавець, впевнившись в фаховості обраних ним осіб, передавав ці функції їм. Попри те, що редакторами ставали висококваліфіковані представники пресовидавничої галузі, І. Тиктор особисто контролював кожне видання.

Організаторський хист видавця і підприємця, добре продумана стратегія ведення кожного часопису концерну, використання різнотематичних додатків як пресових, так і книжкових, організування рекламних кампаній, все це забезпечувало достатню для стабільного функціонування всіх періодичних видань «Української Преси» (окрім «Української Ілюстрації») кількість передплатників. Загальноєвропейський принцип комерціалізації пресовидання, впроваджений і активно використовуваний І. Тиктором, позитивно відобразився і на якості часописів,

і на тривалості їхнього виходу. Будучи переважно самоокупними, вони завжди орієнтувалися на плекання національних цінностей і служіння суспільним потребам українського народу, одночасно забезпечуючи свого видавця стабільними прибутками. Якщо ж виникали проблеми з фінансуванням певного часопису, його забезпечувала організована І. Тиктором фабрика кави «Золота українська кави», продукція якої мала попит серед населення.

2.3. «Наш Прапор» (1932–1939) – «одна з найбільш впливових львівських газет»

Спершу двічі (1932–1935 рр.), а потім тричі (1936–1939 рр.) у тиждень від 1932 р. виходила «одна з найбільш впливових львівських газет» міжвоєнного періоду «Наш Прапор». Розпочинаючи її видавання, редакційний колектив стверджував, що часописів не буває «забагато» (цього року у Львові почали функціонування 28, окрім «Нашого Прапора», пресодруків), оскільки «кожний новий часопис, що втримається й зростеться, роблячи безсумнівну національну роботу – це великий крок вперед у національному будівництві» (Видавництво. Ідемо вперед! – 1932.– Ч. 1). До слова, втрималося небагато – 15 із започаткованих видань припинили вихід цього ж року. Хоча підзаголовок газети звучав «Ілюстрований часопис», а після зміни періодичності – «Ілюстрований дводенник», громадсько-політичне спрямування нової газети є безсумнівним. Це, зокрема, акцентовано у редакційній статті «Наш Прапор» (1932. – Ч. 1), в якій на основі аналізу попередніх політичних подій, зокрема Версальського договору, визначається мета газети: «Хочемо ствердити, які були помилки у нашій дотеперішній праці, що довели до теперішнього стану, а ствердивши ці помилки знайти правильний шлях, на якому наше національно-політичне життя не повинно слабнути, тільки могутіти».

Редакторами «Нашого Прапора» у різний час виступали Іван Тиктор (1932–1933 ч. 66, 68–103, 1934–1937 ч. 76), Лев Чубатий (1933 ч. 67),

Михайло Струтинській (1937 ч. 77–1938 ч. 134), Григорій Стецюк (1938 ч. 135–1939). До речі, визначивши роки редагування часопису Г. Стецюком, нам вдалося доповнити його біографічні дані, оскільки всі наявні енциклопедичні та довідкові видання містять лише загальну інформацію про його співробітництво із «Нашим Прапором». Тобто очолювали редакцію учасники національно-визвольних змагань, політично освічені особи, які особисто прилучилися до відстоювання українських прав у вищих державних органах влади, і одночасно були висококваліфікованими представниками пресовидавничої галузі. Серед редакторів газети були також не зазначені у вихідних даних самого часопису громадський діяч і публіцист Василь Качмар, письменник і журналіст Іван Керницький (спершу він виконував функції складача у концерні, а потім став редактором часопису [269]). Не акцентуватимемо технічних характеристик «Нашого Прапора», оскільки це зафіксовано в третьому томі історико-бібліографічного дослідження «Українські часописи Львова 1848–1939 рр.» [252, т. 3, кн.1], лише зазначимо, що від 1932 р. до 1939 р. було видано 842 числа газети, їхній обсяг коливався від 8 до 16 с.

Сприяти вихованню нового освіченого, вдумливого покоління були покликані перш за все науково-популярні публікації, присвячені питанням як внутрішньої, так і світової політики. На сторінках «Нашого Прапора» активно обговорювалися позиції українських національних партій – Українсько-національного демократичного об'єднання, Української соціалістично-радикальної партії, Української соціал-демократичної партії (до речі, вони часто були критиковані за інертність або угодовство, як-от: Чому УНДО мовчало? – 1933. – Ч. 12); тлумачилися тексти нових законів (Що нам треба знати з нового закону про товариства? – 1933. – Ч. 4; Обіжник у справі пресового декрету. – 1939. – Ч. 13); аналізувалася польська державна політика загалом та щодо українців зокрема (Політика польського міністерства справедливости у відношенні до Українців. – 1933. – Ч. 7; Українське питання. – 1934. – Ч. 33). Відгук у газеті отримала активізація

українського підпілля у 1934 р. Зокрема, постійно вміщувалися відомості про політичні процеси за приналежність до ОУН. Найбільший розголос отримав атентат у Варшаві – вбивство міністра внутрішніх справ Перацького (ця тема довго не сходила зі сторінок усіх галицьких часописів).

Була й низка інших резонансних громадсько-політичних подій, до яких прикуто увагу редакції «Нашого Прапора» – атентат на радянський консулят у Львові, вбивство директора української гімназії І. Бабія, заколот у Львові, що відбувся у квітні 1936 р. і спричинив у подальшому криваві демонстрації з величезною кількістю жертв. Загалом відзначимо, що редакція не лише подавала отримані від власних кореспондентів чи свідків подій відомості, а намагалася проаналізувати їх, спонукати читачів до власних висновків.

«Щоби всесторонно насвітлити важні і пекучі питання нашого національного життя» редакція «Нашого Прапора» «вважала за відповідне відбути з чоловіми» представниками духовенства. «На розмові з Владикою» Іваном Бучком, проведеній кореспондентом газети, йшлося не лише про внесок духовенства в українське суспільне життя загалом та вимоги до нього, визначені тогоденням, а й про необхідність сприяти розвитку преси для дітей, які, на переконання І. Бучка, не зобов'язані молитися по-польськи, маючи рідну мову. Висловивши здивування, що в таких скрутних умовах І. Тиктор наважився видавати ще один часопис, І. Бучко поцікавився у кореспондента, чи «Новий Час» і «Наш Прапор» вестимуть однакову політику. Відповідь журналіста підтверджує нашу тезу: вони «мусять вести ту саму політику вже хоч би тільки з того приводу, що оба ті часописи знаходяться в руках одного видавця», але «Наш Прапор» намагатиметься «знайти нову дорогу» саме для української політики» (На розмові з Владикою. Наш співробітник у Преосвященного Івана. – 1933. – Ч. 3).

Світова політика – окремий блок публікацій «Нашого Прапора», який 1933 р. було об'єднано під обсяговою рубрикою «Що нового в світовій політиці?». Щороку редакція вибирала найважливіші новини, які відбувалися у світі, і прискіпливо їх аналізувала. Оскільки подій було безліч у кожному

числі, ми не будемо наводити приклади, суб'єктивність вибірки яких може негативно вплинути на образ газети. Лише зазначимо, що після обрання канцлером Німеччини Гітлера (30 січня 1933 р.) увага «Нашого Прапора» та й більшості європейських часописів була прикута до жорстокої політики, яку він провадив, а від 1935 р. йшлося про назрівання ще однієї світової війни.

Окрім інформаційних повідомлень, знаковим було розміщення на початку кожного річника розлогої аналітичної статті, яка підсумовувала минулорічну політичну подієвість. Загалом головним завданням редакції газети було визначити і проаналізувати становище України в розкладі міжнародних сил.

Урізноманітнювали зміст «Нашого Прапора» карикатури громадсько-політичного спрямування: «В кожному числі... знайде читач... для розваги... карикатуру з нашого громадсько-політичного і товариського життя» (1932. – Ч. 1), часто передруковані з іншого часопису, видаваного концерном, – сатирично-гумористичного «Комара».

Хоча громадсько-політична публіцистика займала більше половини кожного числа, редакція акцентувала й на інших проблемах, що гальмували поступ українського народу – складне становище української освітньої сфери (Дім і школа. За душу молодого покоління. – 1933. – Ч. 23) та способи його покращання (За фахову освіту села. – 1939. – Ч. 9). «Однією із... основних вимог і потреб сучасної нам доби, зокрема нашого національного положення, є потреба і то пекуча взятися за основну й всебічну організацію самоосвітнього руху» (Полоницький Мирослав. За розгортання самоосвітньої праці. – 1939. – Ч. 4), – вважали автори газети і тому постійно пояснювали читачам, що таке самоосвіта, чому вона є необхідною українській громадськості. Важливу роль в процесі поширення самоосвітнього руху відігравали товариства «Просвіта», «Рідна школа» («Просвіта» має завдання: учити і виховувати. Розмова нашого співробітника з організаційним референтом Т-ва «Просвіта» у Львові, п. Петром Петриком. – 1933. – Ч. 9; Виховна праця «Рідної Школи» в 1937–38 році. – 1939. – Ч. 11), про

діяльність яких постійно йшлося у часописі. На стику політики і освіти перебувала боротьба за український університет у Львові, перипетії якої періодично висвітлювалися на сторінках «Нашого Прапора» від кінця лютого 1933 р. (Справа українського університету у Львові. – 1933. – Ч. 16).

Визначальна роль преси у формуванні громадянського суспільства – тема, наявна у всіх періодичних виданнях концерну «Українська Преса». На сторінках «Нашого Прапора» Юліан Тарнович детально, використовуючи безліч спеціальних термінів (їхнє значення розтлумачено у тексті публікації), пояснив «Як постає часопис» (1934. – Ч. 13). В іншій статті – «За розмах друкованого слова! Чого недостає нашому народові» – О. Поморський на прикладі закордонного пресовидання розмірковував про значення часописів для кожної нації (1934. – Ч. 31). Думки закордонних журналістів з приводу українських громадсько-політичних подій і під польським, і під радянським пануванням читаємо у статті автора під криптонімом М. О. (Італійська преса про українську справу. – 1939. – Ч. 4), у публікації невідомого автора (Українські справи в німецькій пресі. – 1939. – Ч. 12) та ін.

Біографічні публікації подавалися на шпальтах газети переважно до ювілейних дат певної визначної особи, як-от в ч. 41 за 1933 р. низка статей стосувалася постаті І. Франка, або ж представлені розлогими некрологами. Однак зауважимо, подібні матеріали не були традиційними і з'являлися лише зрідка.

Скрутне становище українського книговидання (Даймо книжку нашій дитині! – 1933. – Ч. 19) спонукало редакцію до публікування статей, що пояснювали значення книг у житті суспільства, рекламування видавничої продукції (і свого концерну, і інших підприємств) та вміщення на сторінках газети гасел: «Культурна людина купує і читає раз у раз часописи і книжки» (1932. – Ч. 1), «Українська книжка найкращий для нас скарб» (1934. – Ч. 19), які, за сучасною класифікацією рекламних текстів, можна визначити як соціальну рекламу.

Не оминала редакція й економічних, господарських проблем. На відміну від «Нового Часу», де читачів переважно вчили простих речей – правильно садити сільськогосподарські культури, пояснювали значення кооперації в житті суспільства, «Наш Прапор» зосереджував увагу на глобальніших питаннях, зокрема налагодження системи збуту продукції, її удосконалення, способи розбудови національного промислу (За кріпки підвалини українського промислу й торгівлі. – 1936. – Ч. 10). Об'єктами зацікавлення редакції були потужні українські підприємства («Маслосоюз», «Сільський Господар», «Калина» тощо), провідні діячі кооперативного руху, в яких брали інтерв'ю працівники редакції, нові закони в галузі кооперації. Загалом, газета відзначала позитивні тенденції в розвитку української кооперації і висловлювала сподівання, що надалі цей процес знайде активнішу підтримку громадськості.

Інформаційний блок представлено низкою рубрик, серед яких обсяговістю вирізнялася «Цікаве з газет» (існувала перші два роки виходу газети). Її мету обґрунтовано на самому початку функціонування часопису: «... міститимемо постійні важніші уривки з цікавих статей, що появилися в інших українських або чужинецьких часописах, щоби читачі «Нашого Прапора» мали змогу орієнтуватися у всьому, про що пише преса» (1932. – Ч. 1). Серед інших рубрик – доволі обсягові: «Література і мистецтво», «З театрального життя», що містили і теоретичні, і новинницькі матеріали задекларованих галузей; дрібні: «Короткі вістки», «Радіокутик», «По наших селах і містах», «Всячина», «Новинки», «Оголошення», їхній зміст становили короткі хронікальні повідомлення.

На відміну від, наприклад, «Нового Часу» у «Нашому Прапорі» не практикувалися тематичні додатки, однак його редакція в інший спосіб завойовувала читацьку прихильність – видавано, зокрема, Бібліотеку «Аматорського театру» та «Музичну бібліотеку» (ми не зупинятимемося на аналізуванні цих книжкових видань, бо вони потребують окремого ґрунтовного дослідження та й не входять в спектр наших зацікавлень –

преси). Оскільки додатки «Нового Часу» були іншої тематики – літературні, мистецькі, спортивні, ці часописи доповнювали один одного і в жодному разі не могли конкурувати між собою, вони забезпечували інформаційні потреби різних читацьких аудиторій.

Архітектоніка видання суттєво перегукується з «Новим Часом» – чотириколонкові шпальти, чималий ілюстративний блок (від одної до шести фотографій в кожному номері), виважене шрифтове втілення (заголовки – більшим кеглем і напівжирним шрифтом, підписи під ілюстраціями та інші додаткові пояснення – меншим від основного тексту, нечасте використання кольорового друку) тощо. Загалом часопис створює враження «солідного» періодичного органу для підготовленого читача.

Літературний блок «Нашого Прапора» доволі обмежений, серед художніх творів – вірш Юри Шкрумеляка на пошану нового часопису (1932. – Ч. 1), декілька прозових творів малих форм. Переважно у «підвалі», де традиційно для тогочасних часописів завершувалися художні твори, «Наш Прапор» пропонував спогади: Мирон Заклинський «Мої спогади» (1932. – Ч. 1), Михайло Островерха «Свят-вечір на фронті» (1933. – Ч. 3). Серед інших публікацій – поетичні твори Е. Козака, Теодора Курпіти, Ф. Невестюка, оповідання Євгена Яворівського.

Активно використовуючи досвід європейського пресовидання, І. Тиктор постійно намагався налагодити і підтримувати зворотний зв'язок з читачами, завдяки якому популярність часописів концерну невпинно зростала. Саме у «Нашому Прапорі» редакція повідомила, що очільники цього видання, а також «Нового Часу», «Народньої Справи», «Дзвіночка» і «Комара», відрядили у галицький край 20 своїх працівників з метою популяризації зазначених часописів, а також приєднання нових передплатників, висловлюючи сподівання, що «неодин скористає з нагоди, що наш висланник зайде у його хату, та стане передплатником котрогось з часописів нашого Видавництва» (1933. – Ч. 8).

Популяризація «Нашого Прапора» і активна робота з читачами – окремий напрям роботи редакції. Окрім традиційного листування, було використано анкетування. Зокрема, 1933 р. прихильникам газети пропонувалося відповісти на наступні запитання: «На що звертаєте увагу, коли дістаєте «Наш Прапор»? Які статті і з якої ділянки вам подобаються, до якої міри і чому? Про що ви бажали би довідатися з найближчих чисел «Нашого Прапора»?» (1933. – Ч. 96). Варто зазначити, що таке опитування не було одноразовою акцією – творчий колектив газети періодично цікавився віком своїх реципієнтів, їхніми фахом і освітою, просив надсилати відгуки на певні події. Так, 1936 р. було оголошено конкурс на надіслані статті, які б стосувалися теми самоорганізації суспільства. За найкращі з них редакція обіцяла винагороди – три грошові і дві книжкові. 1939 р. між передплатниками проводилася лотерея, яка передбачала 85 нагород і всім учасникам знижки на придбання низки книг концерну.

Увага цензорів не оминула громадсько-політичну газету, зокрема в фондах ЦДІАУ віднаходимо відомості про конфіскацію її матеріалів у 1933 р. [187], а загалом «Наш Прапор» часто потерпав від пильного ока «прислужників» чинного політичного режиму.

Стверджуючи, що «преса – це наймогутніша зброя народу в його духовній боротьбі за своє минуле, сучасне і майбутнє», редакційний колектив постійно на шпальтах «Нашого Прапора» пояснював у чому полягають переваги цього видання: «Наш Прапор» «приносить в кожному числі статті на політичні, господарські та культурні теми, інформує про українське життя на всіх українських землях, обширно обговорює політичні справи у нас і в світі так що читач «Нашого Прапора» знає завжди про все» (1934. – Ч. 99).

Високу якість публікацій і відповідно затребуваність у суспільстві забезпечував авторський колектив газети. Звичайно, ми не можемо назвати всіх імен, оскільки тогочасні політичні реалії змушували багатьох дописувачів використовувати псевдоніми, криптоніми або ж залишати

матеріал анонімним, що є в багатьох випадках невіршеною проблемою сучасних науковців – неможливо ідентифікувати багатьох дописувачів.

Серед авторів газети, підписаних власними прізвищами або ж псевдонімами чи криптонімами, які вдалося розкрити, назвемо таких відомих західноукраїнській спільноті осіб, як: А. Веретельник (крипт. (В)), М. Голубець, Е. Жарський, М. Коновалець, Д. Корбутяк, Г. Лужницький (псевд. Л. Нигрицький), М. Островерха, Д. Паліїв, Н. Поліщук (псевд. Батько), Я. Рудницький, М. Семчишин (крипт. М. С-ин), К. Трильовський (за тематикою публікацій припускаємо, що саме він користувався криптонімом д-р К. Тр.), Л. Чубатий, Ю. Шкрумеляк. Окрім того, дописували до газети М. Вояковський (перш за все його цікавила релігійна тематика), А. Качор (співробітничав із виданням як економіст), Ю. Роїк (як кореспондент «Нового Часу» активно публікувався і в інших часописах концерну), І. Смолій (автор публіцистичних та літературно-критичних матеріалів), Г. Хорольський (писав про «волинську дійсність»), Є. Яворівський (як співробітник концерну брав участь у видаванні всіх його часописів), С. Якубський (статті громадсько-політичної тематики). Авторами фейлетонів виступали М. Голинський (псевд.: Гаврило Чіп, Гіякинт Брунька, Гриць Муха), В. Гірний (псевд. Федь Триндик) та низка авторів під псевдонімами, що не вдалося ідентифікувати.

Варто зауважити, що майже всі згадані особи брали активну участь у творенні змісту інших часописів концерну – були дописувачами, редакторами або ж працівниками редакцій. Загалом авторський колектив цієї газети, як й інших періодиків концерну, був дуже обширним – багато публіцистів дописували особисто, низку статей передруковано з інших видань, зокрема здійснено чимало перекладів із закордонної преси, популяризовано творчість (переважно художню) визначних українських літераторів, публіцистів тощо.

Газета «Наш Прапор» зайняла поважне місце серед інших галицьких часописів 20–30-х рр. ХХ ст. Вона зуміла завоювати читацьку прихильність і

активно прилучитися до боротьби українського населення за власні права. Однак до сьогодні не була об'єктом ґрунтовного наукового дослідження, окрім статті в монографії «Іван Тиктор: талант і талан», в якій акцентовано маркетингові досягнення редакції та її сприяння розвитку книговидавничої галузі [88], і анотації до відповідного бібліографічного опису [252]. Звичайно, цю газету завжди згадують в переліках найважливішої львівської преси аналізованого періоду, проте інформація обмежується суто назвою часопису, коротку анотацію її діяльності подають енциклопедичні видання. Саме тому характеристиці «Нашого Прапора» ми приділили особливу увагу.

2.4. Тикторівські часописи в оцінці конкурентів і шанувальників

Передовий досвід європейських видавничих структур, який перейняв І. Тиктор і активно застосовував на практиці, не міг залишитися осторонь уваги галицьких видавців. Діяльністю концерну активно цікавилися, підтримували або ж критикували не лише професійні редактори і видавці, до цієї теми на сторінках галицької преси часто зверталися громадсько-політичні діячі, пересічні громадяни.

Категоричним несприйняттям пресовидавничих досягнень концерну І. Тиктора вирізняється газета «Діло». На її сторінках віднайдено найбільше критичних матеріалів, спрямованих проти «Нового Часу», «Нашого Прапора» та й інших пресодруків І. Тиктора. Основна тема цих виступів, зокрема у 1933 р., – громадсько-політичний «анальфабетизм» видавця, який начебто поширював серед своїх читачів хаос, і обмеження інтересів лише отриманням прибутків. Автором подібних звинувачень часто виступав В. Целевич, який у доволі агресивній формі, хоча й дещо завуальованій, висловлював свої думки. Це статті – «Треба протиділати» [258], «Ті, що вносять хаос в українське життя» [257], «Гряде демагогія, клевета й анархія» [256]. Позицію В. Целевича щодо концерну «Українська Преса» чітко ілюструє наступна теза: «Черговою причиною, яка дезорієнтує молодь і

підкопує в її очах авторитет національного проводу, є хаос, який поширює в громадянстві частина української національної преси. Маємо на думці пресу, яка називає себе незалежною національною пресою, а якої власником є п. Тиктор, а зокрема його органи «Наш Прапор», «Новий Час» і «Комар». Вже від довшого часу ця преса вживає всіх засобів, щоби поширитися і для тої цілі послугується дуже часто нездоровою політичною сензацією. В житті кожного недержавного народу преса є дуже важною духовою зброєю в боротьбі за національне і соціальне визволення. Зате дуже небезпечно, коли ця зброя, незалежна ні від політичних, ні від громадянських кол, а залежна тільки і виключно від одної людини, а в додатку ще від такої людини, яка пресові видавництва вважає тільки торговельним товариством, обрахованим на зиск» [257].

Причинами такого категоричного несприйняття тикторівських часописів українським політиком, ймовірно, стали нападки на нього у цих виданнях. Попри вишуканість стилю, В. Целевич свої звинувачення переважно базував на загальних фразах і лише в поодиноких випадках вони були обґрунтовані, як-от: «Новий Час» і «Наш Прапор» не знайшли ні слова осуду для тих, які камінням і криком допустилися профанації свята» (йдеться про злочинні дії окремих осіб під час відкриття надгробка І. Франка). Однак навіть цей докір є доволі сумнівним, оскільки редакція могла пропустити факт із об'єктивних причин – відсутність достовірної інформації, вільної площі у часописах тощо. Можемо погодитися з критиком щодо публікування «Новим Часом» «сензаційних» матеріалів, які не завжди були достеменно провіреними, однак такий спосіб залучення читачів, особливо популярний у сучасній пресі, видавці початку минулого століття теж активно використовували, тому згадану претензію можна було пред'явити більшості друкам.

Незалежність тикторівських часописів, відповідно – вільне висловлювання на їхніх шпальтах часто ставали причинами обурених випадів політичних структур проти них, які публікував щоденник «Діло»: «Не

перевіривши справи у джерела і не спитавши нікого з ініціаторів наради з 20. липня п. редактор дозволив собі копнути своїм копитом партію, яку сам уважав і прилюдно представляв... за найбільшу і найвідповідальнішу за наше національне життя» [92]. Щоправда, цей виступ лише підтвердив незалежну позицію видавця, який намагався адекватно реагувати на всі події, незважаючи на свої суб'єктивні переконання, і в жодному разі не перешкодив популярності цих часописів.

Про публікування неправдивої інформації в газетах концерну йшлося й в інших виступах. Так, Центросоюз звинуватив І. Тиктора в необґрунтованих і обманливих відомостях про це підприємство і пафосно висновковував, що «український громадянин не повинен підпірати преси (тикторівської. – З. Н.), яка тенденційно виступає проти українських установ» [43] (цей виступ вважаємо необ'єктивним, оскільки всі часописи «Української Преси» популяризували лише українські товари); львівські друкарі – за публікацію, де лунали заклики підтримувати все національне: «А тепер одно запитання: Скільки у Вас (!), панове націоналісти, працює друкарів-українців при ваших «Нових Часах, Коровячих Газетах, Дзвіночках» і т. д., бо, як нам відомо, майже не працювали українці, помимо того, що у Львові є десятки безробітних друкарів-українців» [4] (не можемо підтвердити чи спростувати цю інформацію через відсутність більшості прізвищ друкарів і відомостей про них). У публікації «На чисті води...» [156] висловлено здивування позицією І. Тиктора щодо ФНЄ: «... на нашому терені існує ще й інша преса: так звана інформаційна, безпартійна й аполітична. І – о диво – саме та преса заняла в боротьбі з ФНЄ перше місце, вона обняла батуту. Чому саме та преса, яка не заступає ніякої організації, яка від 1933 року є лише приватним підприємством Івана Тиктора, а співробітники частинно безпартійні, а частинно нудисти й радикали, чому якраз вона найостріше виступила проти ФНЄ?».

До слова, один із листів фонду «Народня Справа», який зберігається в ЦДІАУ у Львові, спростовує чергове звинувачення «Діла», що стверджувало

напад на редактора щоденника: «Для в'яснення статті часопису «Діла» з дня 17 жовтня 1928 р. Ч. 232. Під осуд громадянства. Напад на редактора «Діла» подаємо до відома, що... явились ми в редакції згаданого часопису і чинно зареагували проти тенденційного та провокаційного освітлення (згаданим органом) здорових проявів нашого національного життя... Не дозволимо плямити нашої національної честі, не дозволимо профанувати великих ідей, які кровю і муками освячували й освячують найкращі сини поневоленої України. Не вільно взагалі, а в передодни 10-літної річниці нашої державности передовсім, і віддавати честь та «кланятися» могутнім тіням наших героїв і рівночасно (в каригідний спосіб) пятнувати деякі спроби здійснювання їх святого заповіту». Цитовану заяву підписали Андрій Гаєцький та Семен Стефаник. Тобто інформація про неправдивість повідомлень, образи були взаємними [61].

Загалом нами було віднайдено понад 30 публікацій у газеті «Діло» (1930, 1933, 1934, 1938, 1939 рр.), які стосувалися видавничої діяльності І. Тиктора [4; 17–18; 44; 54; 57–58; 71–72; 92; 94; 155–156; 169; 171; 181; 183; 199–201; 210–211; 261; 267; 270]. Критичні виступи у «Ділі» проти часописів концерну, перш за все «Нового Часу», «Нашого Прапора» і «Комара», можна пояснити не лише ідейними протистояннями (у своїх поглядах на майбутнє української нації і пошуках методів боротьби за незалежність вони неодноразово були однастайними), а конкурентною боротьбою (це підтверджує факт, що кількість критичних публікацій у «Ділі» суттєво зросла, коли «Новий Час» став щоденником), а також несприйняттям (чи нерозумінням) редакцією органу політичної структури незалежного видання і заперечення фаховості часописів, які декларували себе комерційними проектами. Щоправда, варто також зазначити, що редакція «Діла» не вдавалася до ігнорування часописів концерну (І. Тиктора згадано у звіті проведення конференції представників української національної преси [58]), популяризувала його окремі книжкові видання [150].

Чи то ідейні переконання, чи конкуренція спонукала ще одну газету виступити проти видавничого концерну І. Тиктора – «Українські Вісти». На сторінках цього знаного і поважаного серед українського громадянства часопису теж віднаходимо низку різких випадів проти львівського видавця. Зауважимо, що дописувачі «Українських Вістей» на відміну від авторів «Діла» не переймалися літературністю мови і, характеризуючи І. Тиктора, часто використовували небезсторонню, упереджену й необ'єктивну лексику, ба навіть лайку.

Серед цих матеріалів виокремимо статтю М. Іванейка (псевд. М. Шлемкевича) «Пан видавець і його слуги», яка вже своєю назвою засвідчує позицію автора: «... п. Тиктор – не політик і не журналіст, але гешефтьяр, що називає себе безпартійним видавцем інформативної преси. Хочете, він йтиме з УНДО-м, хочете він йтиме з чортом, аби гешефт ішов» [75]. «Люди обходіть навколо... ту гниль», – закликав М. Іванейко громадськість, маючи на увазі періодичні видання концерну і постать самого видавця. На винятковому бажанні І. Тиктора отримувати прибутки акцентується й у публікації «Честь п. Тиктора перед судом» [262].

В одному з чисел «Українських Вістей» анонімний автор за критику «Новим Часом» провідника Фронту національної єдності Д. Палієва теж «облив брудом» видавця: «Ця стаття [про Д. Палієва] остаточно розкриває перед очима громадянства ту жахливу безодню упідлення, в яку скотилися ті панове, що в ролі безідейних журналістичних наймитів служать у фільварку пана Тиктора» [255].

Саме критика у часописах І. Тиктора діяльності Фронту національної єдності, на якій низка громадських очільників покладали великі надії у подальшій боротьбі за національну незалежність, викликала особливе обурення авторів «Українських Вістей». Це, зокрема, спричинило появу статті М. Стокроцького «На що дозволяє собі пан Тиктор?!» [242].

Якщо всі попередні звинувачення і «Діла», і «Українських Вістей» були доволі абстрактними, адже громадсько-політичну подієвість редактори і

журналісти концерну мали повне право висвітлювати так, як вважали за потрібне, а комерційний підхід видавця, на якому він сам неодноразово наголошував, не вплинув на високу якість текстового наповнення часописів, то Ю. Шкрумеляк, який тривало працював в «Українській Пресі», висловив доволі чіткі претензії. «Приневолений наклепами різних людей, які розпускали погослови, що це його усунули з Редакції за якісь нечисті справи», колишній редактор «Народної Справи» оголосив причини прилюдно в газеті «Батьківщина» (1936. – Ч. 45), які передрукували «Українські Вісти» [267]. Перш за все Ю. Шкрумеляк стверджував, що «Народня Справа» не виплачує за помилку за упавши худобу» (ми не можемо підтвердити чи спростувати слова редактора, оскільки лише поодинокі листи, збережені в архівах, містять подібні звинувачення); інша причина – публікування невідповідної реклами: «... п. Тиктор не дбав ніколи про якість оголошень у видаваних ним часописах... І так у «Золотому Колосі» ред. Шкрумеляк писав протиалкогольні статті, а видавець... містив у тому ж календарі оголошення: «Пийте тільки львівське пиво». У «Народній Справі», часописі для селян і селянок, ішли і далі йдуть оголошення всяких пудрів і кремів» (знову ж таки не погоджуємося з автором – І. Тиктор доволі вміло підбирав рекламу, про що також йдеться в нашому дослідженні, не виключаємо окремих його помилок, однак вважаємо, що і селянській аудиторії потрібно було знати про існуючі косметичні засоби, зрештою, подібні анонси не приносили шкоди читачам). Третій закид Ю. Шкрумеляка – «... непристойна поведінка п. Тиктора зі своїми працівниками і передплатниками» [267], залишається без підтвердження, оскільки в жодних віднайденних спогадах співробітників «Української Преси» подібної інформації немає.

Несприйняття комерційної видавничої структури декларувала газета «Як на долоні» (1937–1938), що не викликає здивування, оскільки її редакторами були О. Боднарівч і Ю. Шкрумеляк, які, припинивши співпрацю з концерном, всіма доступними способами намагалися зашкодити

його функціонуванню і прилюдно висловити свої претензії. У газеті передруковано статтю з «Українських Вістей», яка висвітлювала перебіг судового засідання (М. Коновалець подав до суду на редактора «Українських Вістей» І. Гладилевича за «образу чести»), а також аналізувала задекларовану І. Тиктором фінансову допомогу «Рідній Школі» [176]. Завдяки цьому матеріалу дізнаємося, що вчинки видавця не завжди були «прозорими». Так, він не повідомляв своїх читачів, що на потреби освітнього товариства віддає 1 грош лише з примірників, проданих окремо, це не стосувалося чисел, що поширювалися передплатно (досконалий рекламний хід підприємця – не обманюючи читачів, оскільки про це дрібним кеглем було зазначено на першій сторінці «Нового Часу», І. Тиктор виказував свою добротність).

Загалом критичних висловлювань проти концерну І. Тиктора у тогочасній львівській пресі було доволі багато, вони стосувалися «Нового Часу», «Народньої Справи», «Комара», «Нашого Прапора». Авторами цих матеріалів виступали політичні діячі, товариства, розкритиковані на сторінках згаданих періодиків, колишні співробітники видавничої структури, які мали певні претензії до свого директора, видавці інших пресових видань, що намагалися побороти конкуренцію. Частина цих матеріалів переповнена загальними фразами, які не висувають конкретних претензій, лише окремі з них містять обґрунтовані звинувачення. Основною причиною критики було нерозуміння видавничої політики І. Тиктора, оскільки він першим на галицьких теренах заснував комерційну структуру, часописи якої мали бути не лише самоокупними, а й забезпечувати видавця прибутками, інша причина – незалежність видань від будь-яких політичних чи громадських структур (це теж викликало подив і нерозуміння суспільства).

Окремий блок публікацій, який ілюструє сприйняття концерну українським суспільством, становлять рецензії, позитивні відгуки на започаткування того чи іншого часопису. Прихильно на появу «Української Ілюстрації» відгукнувся літературно-науковий часопис «Дзвони».

«Ілюстрованих журналів такого типу у нас до цього часу не було», – стверджувала редакція і характеризувала новий часопис: «Журнал робить гарне вражіння. Друк – так званий глибокий (меццо-тінто, ротогравіюра) – робить журнал справді європейським, що сміло може йти в каварні Парижу, Лондону, Риму і т. д. Зредагував журнал мистець Ів. Іванець» [172]. Схвально автори часопису відгукувалися і про «Дзвіночок»: «...цей дитячий часопис у нічому не уступає таким часописам інших народів ... вся лектура в «Дзвіночку» подана зі сентиментом, повчально. Є й необхідний дотеп. Кожне число доповнене співанками з нотами, загадками... листуванням з маленькими передплатниками. Кожне число цікаво ілюстроване. Читаючи, вичуваєте, що ті, які редагують «Дзвіночок», роблять це з правдивим розумінням душі дитини, її потреб знання, яке дитина повинна діставати завжди у такій, а не іншій формі. А що найважливіше: редагують цей часопис із повним запалом».

Літературно-науковий часопис «Дзвони», з яким активно співпрацювала когорта фахових критиків, не міг пропустити повз свою увагу «підприємницьку» діяльність І. Тиктора. Хоча журнал зосереджувався на книжкових виданнях, друкованих у серіях «Українська Бібліотека», «Бібліотека «Нового Часу» та «Народня Бібліотека», він також реагував на вихід нових періодичних видань повідомленнями з характеристиками їхнього тематичного спрямування. Загалом позитивне оцінювання продукції концерну (перш за все книжкової) не позбавлене гострих критичних висловлювань, зокрема про те, що І. Тиктор все ж таки видавець «жовтої преси»: «Треба би справді щиро привітати почин знаного в нас видавця жовтої преси п. Івана Тиктора, видавати 95 грошову «Українську Бібліотеку» (1933. – Ч. 11/12. – С. 531). Щоправда, в інших матеріалах журнал «Дзвони» спростовує цю несправедливу по відношенню до окремих часописів концерну характеристику. Детально про відгуки авторів журналу «Дзвони» щодо видавничих проєктів концерну йдеться у статті Л. Івасенко «Видавничі

проекти Івана Тиктора у дзеркалі журналу «Дзвони»: «критики... формують душу нації» [80].

Першою була реакція на появу журналу для дитячої аудиторії «Дзвіночок»: «Дзвіночок» для укр. дітей... появився на днях в вельми чепурнім, приступнім і соняшнім вигляді. Призначений він передовсім для сільської дітвори, яка досі майже (зовсім. – *З. Н.*) не мала спеціально для себе приміненої літератури. Видання це... належить радісно повитати, як вельми корисне для наших найменших» (1931. – Ч. 8. – С. 568). Не менш позитивно редакція «Дзвонів» відгукнулася на започаткування мистецького часопису «Українська Ілюстрація»: «... заповняє в нас дійсну дотеперішню прогалину в тій ділянці та дасть змогу пізнати своїм і чужим українську культуру в образах. Для тієї культури вже виявив журнал зрозуміння і любов» (1934. – Ч. 1/2. – С. 71–72).

Факт авторитетності газет «Наш Прапор» і «Комар» підтверджено у журналі «Дзвони» (тобто, якщо «Новий Час» і «Народня Справа» мали певні ознаки «жовтої преси» і редакція наукового часопису їх оминала, то рецензовані нею ці періодичні видання вирізнялися, на її думку, фаховістю у відтворенні суспільно-політичного, економічного, культурного тогодення): «Видавець Іван Тиктор започаткував політичний часопис «Наш Прапор» з напрямом подібним до «Нового Часу». Новий цей часопис має стати мабуть органом нової української політичної партії; конечність створення такої виразно там підчеркнена... Той сам видавець пустив у світ гумористичний «Комар», що буде напевно конкуренцією для одинокого до тепер в тій ділянці «Зиза» (1933. – Ч. 1. – С. 48). Зауважимо, що автор публікації дещо помилився у цільовому призначенні «Нашого Прапора» – часопис не мав на меті створення партії, а прагнув задовольнити інформаційні потреби освіченого читача (на відміну від «Нового Часу», розрахованого на масову аудиторію) щодо громадсько-політичної подієвості.

Звичайно, обговорювання видавничої діяльності І. Тиктора не обмежувалося згаданими вище часописами, цю тему хоча б одноразово

порушували всі тогочасні галицькі пресодруки, наприклад «Батьківщина», «Мета», містили рекламні оголошення періодиків концерну І. Тиктора. Діяльність видавця, який першим в історії Галичини, в умовах післявоєнної кризи і національного занепаду започаткував підприємство, що поєднувало у собі дві мети – поширення національної ідеї і отримання прибутків, було об'єктом активного обговорення, що забезпечувало популяризацію видавничої продукції «Української Преси» серед широких верств громадськості.

Позитивне ставлення і підтримку часописів концерну засвідчують не лише відгуки та обговорення в пресі. Численні кореспонденції прихильників регулярно потрапляли в редакції часописів, більшість з них задля додаткової реклами були опубліковані на сторінках відповідних часописів.

2.5. Роль часописів «Української Преси» у формуванні національно свідомого читача

Періодичні видання концерну «Українська Преса» доволі швидко вливалися в західноукраїнський медіапростір і освоювалися в ньому, здобуваючи популярність серед читачів, оскільки фахово задовольняли їхні потреби. Перед започаткуванням кожного часопису видавець досконало вивчав пропозицію і попит, забезпечуючи себе таким чином майбутніми передплатниками, які раніше не могли віднайти потрібної для себе інформації, що і сприяло довготривалості виходу пропонованих ним видань.

Часописи концерну суттєво вплинули не лише на кількісне збільшення галицьких пресодруків в аналізований період, а й на їхню якість, оскільки вирізнялися високим рівнем художньо-технічного оформлення, зокрема наявністю чималої кількості ілюстрацій, досконалістю мови публікацій (навіть «Наш Лемко», окрім діалекту, використовував літературну українську мову з метою навчити лемків правильно говорити), розмаїттям пропонованих тем. Все це змушувало інших видавців рівнятися на тикторівські періодичні видання, аби витримати конкуренцію і зберегти своїх передплатників.

Оскільки за тогочасних реалій найбільш затребуваним читачами було висвітлення громадсько-політичної події, ця тематика наявна у всіх пресодруках видання (окрім «Дзвіночка»), проте спосіб і виклад матеріалів залежав від основної читацької аудиторії, що становило особливу цінність для читачів. Так, «Народня Справа» пропонувала прості тексти, не використовуючи складних термінів, аналізування політичних перипетій, вони перш за все фіксували і пояснювали новину, тобто були зрозумілими для малоосвіченого селянина.

Так само простотою викладу нової інформації, зокрема й суспільно-політичної, вирізняється «Наш Лемко», призначений доволі вузькому колу споживачів, яке дуже часто навіть не володіло літературною українською мовою. Натомість «Наш Прапор» і тим паче сатирично-гумористичний «Комар», розраховані на підготовленого читача, характеризуючи суспільно-політичну новину (кожен у свій спосіб – перший обґрунтовано, часто звертаючись до подібних ситуацій в українській історії, інший – іронічно), спонукали читачів до роздумів, аналізу. Тобто, кожне видання було покликане відповідати інтелектуальним можливостям свого читача, що особливо цінувала українська громадськість, адже вона отримала можливість обрати часопис, публікації якого розуміла і могла адекватно відреагувати на ту чи іншу подію.

Інформаційні повідомлення, які відтворювали суспільно-політичні новини на українських теренах та за кордоном, допомагали читачам зорієнтуватися у ситуації, порівняти умови життя українців під юрисдикцією Польщі, на території Радянської України та, наприклад, в Німеччині, США чи Франції. У кожному з аналізованих видань їм присвячувалося низку відповідних рубрик (найбільше мав їх «Наш Прапор»). Ці матеріали не особливо різнилися, оскільки лише констатували певний факт, який був вартий уваги українського читача.

Правова документація подавалася по різному, однак мала спільну мету – пояснити громадськості зміст нових офіційних документів, щоб

захистити її від різноманітних штрафних санкцій, застерегти від неправомірних дій і вчинків. «Наш Прапор» публікував тексти цих документів та подавав коментарі до них, «Комар», зважаючи на свій сатиричний ухил, вдавався до іронічного трактування нововведень польської влади, «Народня Справа» і «Наш Лемко» акцентували на детальному поясненні законів, які стосувалися перш за все селянського побуту. Зрозуміло, що «Дзвіночок» та «Українська Ілюстрація» оминали і громадсько-політичну, і правову тематику, оскільки мали інше цільове призначення.

Ще одна тема усіх друків концерну, яка виконувала визначальну роль для подальшого розвитку українського суспільства, – популяризування просвіти. У часописах для малоосвічених читачів пояснювалося для чого потрібно читати книги, газети і журнали, наголошувалося на необхідності здобуття освіти, характеризувалося діяльність «Просвіти», «Рідної Школи» та інших подібних товариств, закликалося створювати у селах осередки цих структур.

Часописи для вмотивованого читача зосереджували увагу на результатах праці просвітніх товариств, містили тексти їхніх звернень до громадськості, офіційну документацію. Варто зауважити, що видання концерну не лише популяризували просвіту, а й намагалися брати активну участь у просвітницькому процесі, публікуючи, зокрема, оригінальні та перекладні літературні твори визначних представників письменницької еліти. Саме повісті, оповідання, спогади, поезії, вміщені на сторінках «Народньої Справи», «Нашого Лемка» (в «Нашому Прапорі» вони представлені рідше, оскільки основна мета газети полягала у віднайдені нових шляхів у боротьбі за національні права українців і основною тематикою була громадсько-політична) були покликані не лише розважати читачів, а й підвищувати їхній інтелектуальний рівень, у випадку «Дзвіночка» – цікаві художні твори, які формували більшу частину текстового комплексу журналу, сприяли просвіті та формуванню естетичних смаків дитячої аудиторії.

Просвітні функції виконували й численні матеріали про історичні події, перш за все ті, які стосувалися героїчного минулого українського народу (своїм змістом вони позитивно впливали на упадницькі настрої населення; найчастіше стосувалися національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр.), біографії визначних постатей минулого і тогочасся, відомості про спортивний рух в Україні, працю відповідних організацій, природні явища тощо. Таким чином, кожне видання концерну виконувало функцію своєрідної енциклопедії, розрахованої на потреби певної читацької аудиторії і, окрім поточних новин, постійно зверталось до висвітлення тем, які б сприяли народній просвіті.

Цінними для споживачів газетної і журнальної продукції були не лише текстові комплекси, ілюстративні блоки, які фіксували на світлинах певних політичних, громадських, культурних діячів, представляли фоторепродукції картин відомих світових і українських художників, світлини з різних куточків України і закордону виконували не тільки естетичну функцію, а й просвітню, адже більшість українців через матеріальну скруту не мала можливості відвідувати музеї і тим паче подорожувати різними країнами.

Таким чином, з одного боку – ілюстрації, представлені у часописах концерну великими блоками, урізноманітнювали зміст, робили видання цікавішими (багато тогочасних періодиків через високу вартість друку зображальних матеріалів не могли собі цього дозволити), а з іншого – виконували необхідну для тогочасного суспільства просвітню функцію. У цьому плані найцікавішим був останній видавничий проект І. Тиктора у Львові – «Українська Ілюстрація», заповнений репродукціями картин відомих митців і зразками народної творчості, однак він не отримав очікуваної передплатної підтримки, ймовірно, через високу ціну або ж через пасивність видавця (всі інші часописи від першого числа пропонували своїм читачам цікаві акції, містили заклики до їхньої активності), який, припускаємо, знаючи фінансовий стан українського населення, і не покладав особливих надій на подальше видавання часопису.

«Українська Ілюстрація» не відіграла особливої ролі у житті тогочасного суспільства, оскільки не встигла стати популярним часописом, однак вона, як ми вже відзначали, суттєво допомогла сучасним дослідникам історії журналістики, а зокрема – історії функціонування «Української Преси», оскільки містить три статті, які присвячені концерну (одна з них пропонує багато кількісних характеристик результатів його праці), і світлини усіх тогочасних (на 1934 р.) працівників редакції та адміністрації цієї видавничої структури.

Діяльність концерну була спрямована на забезпечення інформаційних потреб різних за рівнем освіченості, соціальним і матеріальним статусом громадян. Саме такий підхід творчого колективу «Української Преси» забезпечив популярність видавничої структури як серед тогочасного суспільства, так і серед сучасних дослідників розвитку преси на теренах Галичини, оскільки саме тут було започатковано кілька видань для чітко визначеної читацької аудиторії (більшість тогочасних видавців створювали універсальні часописи, вважаючи, що такий пресовий орган матиме ширше коло читачів, або ж громадсько-політичні друки, які фінансували певні партії).

І. Тиктор ризикнув (хоча більше схиляємося до думки, що все-таки ретельно вивчив і проаналізував пресовий ринок Галичини) розпочати поради для селян, який навряд чи міг зацікавити міську інтелігенцію, оскільки був присвячений потребам саме сільського читача і за порушеною проблематикою, і за способом викладу матеріалу (для малоосвіченого читача). Однак, як виявилось незадовго, визначена аудиторія нагально потребувала подібного часопису і активно відгукнулася на його появу передплатою, оскільки доступність видання у фінансовому плані, у поданні матеріалів, а окрім того фінансова підтримка передплатників у скрутну хвилину суттєво допомагали селянинові і в інформаційному, і в грошовому планах. «Наш Лемко» теж призначався для вузького кола читачів. У ньому постійно йшлося про те, що І. Тиктор багато коштів, отриманих за іншу

видавничу продукцію, вкладав у цей часопис, тобто попри свою важливість для етнічної групи українців, яка досі не мала власного органу, видання не отримало необхідної для самоокупності кількості передплатників.

Визначальну роль у формуванні нового освіченого покоління відіграв журнал «Дзвіночок». Знову ж таки ризикнувши, видавець досягнув бажаного – українські діти з задоволенням читали видання, що сприяло їхній просвіті, а їхні батьки не шкодували коштів на передплату цього часопису. Загалом зазначимо, що І. Тиктор зумів вдало сегментувати читацькі кола, забезпечивши таким чином їх необхідною інформацією, яку годі було віднайти в часописах універсального типу, а свій концерн – фінансовою стабільністю, оскільки читачі були готові оплачувати потрібні їм видання.

Концерн «Українська Преса» став першою видавничою структурою у Галичині, базованою на комерційній основі: «Іван Тиктор – не був журналістом, але записався в історії української преси як перший, який проголосив принцип – фінансової самовистачальності української преси» [93]. Саме цей підхід видавця викликав чимало критичних відгуків у тогочасній пресі, не готовій до таких кардинальних змін у видавничій галузі. Однак саме він змусив І. Тиктора постійно удосконалювати свої пресові проекти, віднаходити оригінальні способи залучення нових передплатників, відслідковувати усі технічні новинки видавничої галузі, що позитивно відобразилося і на якості текстів, і на матеріальному втіленні пропонованих ним часописів. Фактично І. Тиктор відкрив нову сторінку в історії української преси, поставив її на новий щабель розвитку.

Характерна особливість усіх часописів концерну – наявність різнотематичних книжкових додатків, які знову ж таки відповідали тематиці основного видання. Календарі, книжечки видавець пропонував безкоштовно або ж за зниженими цінами, що привертало увагу читачів і вони часто купували цю видавничу продукцію. Звичайно, такий підхід до збуту своїх видань був комерційним, однак на відміну від сучасних маркетингових пропозицій, якими переповнений ринок і які часто не відповідають

задекларованому, І. Тиктор поступав чесно по відношенню до своїх передплатників – вони мали можливість дешевше придбати потрібне видання або ж отримати його у подарунок. До них належать і книжкові призи, які читачі отримували за якісні дописи, правильне розв'язання ребусів і загадок, вміщених у часописах концерну. Цей рекламний хід не лише популяризував видання концерну серед широких верств громадськості, а й забезпечував уважного читача додатковою літературою, тобто виконував і просвітню функцію.

Рекламні оголошення сучасний реципієнт переважно пропускає повз свою увагу, причинами є перенасиченість інформаційного простору такими текстами і їхня здебільшого невідповідність реальній якості пропонованого. На початку ХХ ст. ситуація кардинально відрізнялася від теперішньої. Відсутність джерел інформації про діяльність українських підприємств негативно позначалася на фінансовому становищі українських громадян, які доволі часто мушили переплачувати за необхідний їм товар, тому рекламні оголошення у часописах концерну не лише збагачували видавця, а й допомагали читачам визначитися при купівлі продукції. Зауважимо, що І. Тиктор ретельно добирав товари чи послуги для рекламування. Так, «Наш Прапор», «Комар» і «Українська Ілюстрація» акцентували на діяльності друкарень, «клішарень», ремонтних майстерень одягу і взуття, промислових товарах, необхідних у побуті, – косметичні засоби, пасти для взуття, продуктах, а також містили анонси театральних вистав, концертів.

У «Народній Справі» та «Нашому Лемкові» рекламувалася переважно сільськогосподарська продукція та машини, подавалися ціни різних фірм на саджанці, а у «Дзвіночку» пропонувалося придбати канцелярські товари, солодощі, тобто те, що могло зацікавити дитячу читацьку аудиторію. Такий підхід до вміщення рекламних текстів і допомагав читачам, і забезпечував рекламодавців покупцями пропонованої продукції (тобто витрачення ними коштів на розміщення оголошення не було марним).

Лише один рекламний блок був наявний у всіх без винятку часописах «Української Преси» – відомості про періодичні та книжкові видання, пропоновані концерном із зазначенням їхніх цін. Звичайно, основною метою було знайти якнайбільше покупців або передплатників, проте і ці оголошення виконували певну просвітню функцію та допомагали читачам визначитися у своїх бажаннях. Зазначимо, якщо на початках рекламувалася також видавнича продукція інших марок, то від 1934 р. вона обмежувалася лише тикторівськими виданнями.

І. Тиктор використовував й низку інших (іноді доволі затратних) способів залучення нових передплатників, які можна теж визначити як способи комерціалізації преси, однак вони не лише забезпечували фінансову вигоду видавця, а й допомагали передплатникам. Зокрема, окрім згаданого нами вище страхування худоби передплатниками «Народньої Справи», частих подарунків читачам інших часописів, видавець пропонував селянам поспілкуватися з «кольпортерами» концерну, які допомагали визначитися при передплаті друкованого органу.

Концерн «Українська Преса» (і, зокрема, його часописи) відіграв значну роль у розвитку українського пресовидання. Саме І. Тиктор зумів створити видавничу структуру, яка не лише була самоокупною, не залежала від жодних громадських і політичних організацій, тому вирізнялася незалежністю і незаангажованістю, могла відносно вільно висловлювати свої думки (лише прискіпливість цензорів визначала певні обмеження), а й забезпечувала свого засновника стабільними доходами. Часті тогочасні закиди в інших періодичних виданнях щодо бажання І. Тиктора лише отримувати прибутки заперечує той факт, що усі аналізовані видання стояли на національних позиціях, мали на меті подолати зневіру, що панувала серед українського народу, допомогти правильно визначити пріоритети у подальшій боротьбі за власні права і, звичайно ж, поширити просвіту серед найбідніших верств населення. Тобто «Народня справа», «Дзвіночок», «Комар», «Наш Прапор», «Наш Лемко» і певною мірою «Українська

Ілюстрація» сповна виконали поставлені перед ними завдання – багато раціонального і корисного запропонували українському читачтву, активно прилучилися до формування нового, свідомого і освіченого, покоління українців.

У діяльності видавничого концерну «Українська Преса» І. Тиктору вдалося поєднати два найважливіших завдання тогочасної преси – отримуючи прибутки, залишатися захисником національних інтересів українського народу. А для сучасного читача вони є достовірним джерелом інформації про тогочасні реалії, важкі умови існування під юрисдикцією Польської держави, складне становище українців, території яких були окуповані іншими державами.

Висновки до розділу 2

Концерн «Українська Преса» за період функціонування у Львові (1924–1939 рр.), окрім «Нового Часу», організував видавання шести часописів, які різнилися читацьким і цільовим призначенням, періодичністю, формою втілення. Першим серед них була «Народня Справа» (1928–1939), наступні – «Дзвіночок» (1931–1939), «Наш Прапор» (1932–1939), «Комар» (1933–1939), «Наш Лемко» (1934–1939), «Українська Ілюстрація» (1934). За тематикою їх можна структурувати на громадсько-політичний («Наш Прапор»), сатирично-гумористичний («Комар»), універсальні («Народня Справа», «Наш Лемко»), літературний («Дзвіночок») і мистецький («Українська Ілюстрація»). Чотири з них проіснували до початку Другої світової війни («Народня Справа», «Наш Прапор», «Комар», «Дзвіночок»), один через два роки виходу змінив видавця («Наш Лемко») і лише один через відсутність зацікавлених (а можливо – платоспроможних) читачів обмежився одним числом («Українська Ілюстрація»). Нереалізованим залишився один проект, про необхідність якого неодноразово йшлося на сторінках часописів концерну, – періодичний орган для студентської читацької аудиторії (видавець

обмежився тематичними додатками, призначеними для цієї групи читачів, на сторінках інших друків).

Кожен часопис концерну був призначений для чітко визначеної групи реципієнтів, що суттєво обмежувало коло можливих передплатників, однак набагато краще від, наприклад, універсальних періодичних видань задовольняло потреби підготовлених читачів, селян чи ж дітей, бо всі публікації були відповідного рівня. Загалом зазначимо, що висока якість публікацій, їхня спрямованість на національний розвиток, самоосвіту українців, позитивно вплинули на читацьку аудиторію, допомогли правильно розставити акценти у подальшій боротьбі за незалежність.

Завдяки менеджерському хисту видавця преса швидко здобувала читацьку прихильність і, відповідно, – велику кількість передплатників. Зацікавленню української спільноти сприяли рекламні кампанії, які не обмежувалися розсиланням книжечок, календарів, а й неодноразово фінансово допомагали своїм переважно незаможним передплатникам. Серед сільського населення періодичні видання концерну популяризували «кольпортери», на оплату праці яких йшли немалі кошти, однак І. Тиктор ще на початку минулого століття зрозумів важливість реклами для просування товару на ринку і активно використовував цей спосіб популяризації своїх періодичних видань. Оперативно реагувати на потреби громадян, задовольняти бажання найвибагливішого читача, який письмово звертався до редакції, допомагав налагоджений зв'язок із читачем.

Оскільки концерн «Українська Преса» був першим на теренах Галичини видавничим підприємством, що базувалося на комерційній основі, суспільство сприймало його полярно – частина висловлювала своє захоплення вмінням видавця, якісно забезпечуючи інформаційні потреби різних читацьких аудиторій, отримувати прибутки, інші ж вважали ці часописи «жовтою пресою», а І. Тиктора – підприємцем, що прагнув лише фінансової вигоди. Зауважимо, що обидві точки зору мали певну рацію, однак вони були дуже категоричними, тому ми прагнули об'єктивно

відтворити історію функціонування концерну, а, зокрема, – його пресовидавничу діяльність, акцентувавши як на позитивних, так і на негативних аспектах.

Часописи, видавані І. Тиктором, значно доповнили тогочасний ринок періодичних видань у Галичині, вони вирізнялися високою якістю і змісту, і художньо-технічного оформлення; створили окрему сторінку в історії української преси, що фіксувала передовий досвід видавця, який зумів і забезпечувати інформаційні потреби своїх читачів, і отримувати прибутки.. Значна частина зароблених коштів була використана для розширення і удосконалення видавничої структури. Періодики концерну «Українська Преса» стали важливим джерелом інформації як для тогочасного читача, так і для сучасного – науковці часто використовують публікацій «Нашого Прапора», «Комара», «Народньої Справи» тощо з метою відтворення певних сторінок в історії Української держави.

Розділ 3. ГАЗЕТА «НОВИЙ ЧАС» (1923–1939) ЯК ОСНОВНА ПРЕСОВА ОПОРА ВИДАВНИЧОГО КОНЦЕРНУ

3.1. Історія створення і функціонування

Визначаючи своїм основним завданням пропагування думки «загального революційного зриву» українського народу очільники Української військової організації усвідомлювали посутню роль у цьому процесі преси. Саме тому ними було ініційовано заснування (у 1921 р. почала виходити газета «Наш шлях»), яка незадовго через політичні переслідування та фінансові труднощі припинила існувати; у 1923–1924 рр. функціонував ідеологічний часопис «Заграва», який, підтримуючи тісні зв'язки з підпіллям революційної структури, активно пропагував ідеї та погляди, що згодом стали основою українського націоналістичного руху) або ж відновлення (як-от «Літературно-Науковий Вістник») низки національних періодичних органів. З аналогічною метою у 1923 р. УВО ініціювала ще один пресовий проект – газету «Новий Час», яка, з одного боку, була покликана боротися зі зневірою українців після поразки національно-визвольних змагань, а з іншого – конкурувати з агресивною щодо українців польською пресою, про що неодноразово йшлося в редакційних статтях часопису. Наголосимо, газета ніколи не була офіційним органом згаданої військової структури, а лише популяризувала її основні ідеї, до слова, вона продовжила їх підтримувати, ставши незалежним часописом під орудою (видавничою, редакторською тощо) І. Тиктора.

Як зазначає автор публікації «Газета «Новий Час» (1923–1939) : «добро нації – найвищим законом», «цей проект виглядав певною мірою ризикованим. Адже матеріальні негаразди творчих колективів, що не могли самотужки подолати ці симптоматичні для багатьох українських пресодруків проблеми, призводили до закриття цілком, здавалося б, потрібних читачеві часописів» [230, с. 99]. І справді, у перший рік перебування Галичини під юрисдикцією Польської держави лише у Львові започатковано 28 пресових

проектів, з яких 12 цього ж року припинили своє функціонування. Достеменно не можемо підтвердити тезу окремих науковців (В. Денисюк, І. Чорновола) про фінансову допомогу у започаткуванні газети українців США і Канади, оскільки не віднайдено відповідних архівних документів, та й редакція в своїх статтях висловлювала вдячність лише передплатникам без зазначення їхнього місця проживання, однак наявність у закордонній пресі інформації про газету і факт грошової підтримки українськими емігрантами УВО дозволяють погодитися з можливою достовірністю згаданої інформації.

Редакція усвідомлювала ризикованість започаткування газети у доволі скрутний для українського народу історичний період, однак «піонери розбудови «Нового Часу» були переконані про життєздатність українського народу і про його творчі сили, і тому з повною вірою в стійкість свого основного клича приступили до діла» (1931. – Ч. 94). Обґрунтування мети новозаснованого пресодруку подано в передовій статті його першого числа, вона зводилася до наступної тези: «Ми мусимо нарешті зрозуміти, що організація нас самих, широка і глибока аж до самих найдальших сільських хатин, се перше услівя нашої кращої долі, се фундамент, на яким можна буде доперва подумати ставити свій будинок... Новий час настав! Побідимо вірою в здійснення найвисшого ідеалу і бажанням твердо і організовано йти до своєї завітної мети!» (Від видавництва. – 1923. – Ч. 1). Часопис відразу здобув читацьку прихильність, що засвідчують численні відгуки, опубліковані на його шпальтах. Зокрема, вже у ч. 2 1923 р. буковинець Н. В-ко, аналізуючи причини жалюгідного стану українського пресовидання «під румунами», стверджував, що нарешті «найшлась часопись, – що не оглядаючись на нікого і на ніщо – всім ріже правду в очі та високо держить український прапор».

Перші роки існування «Нового Часу» були для редакційного колективу найважчими з двох основних причин – необхідність здобути сталу читацьку аудиторію, яка б забезпечила фінансову стабільність часопису, і прискіплива увага цензора, що відображалася конфіскацією чисел, заборонаю їх

розповсюджувати і відповідно – численними «білими плямами» в других примірниках («після конфіскації»), які й потрапляли до читачів. Якщо у першому випадку засновникам газети відразу вдалося досягти суттєвих успіхів завдяки налагодженню зв'язків з потенційною аудиторією, ширенню рекламних оголошень (навіть у вінніпезькій «Свободі» вміщувалася реклама «Нового Часу», який «скаже вам, що діється в світі. Порадить вас, що робити, та як боротися з тим, що вам дошкуляє») та пропонуванню подарунків тим, хто стане передплатником, то у другому, незалежному від видавців, – не допомагали навіть спроби завуальювати істинні ідейні переконання авторів друкованих матеріалів, адже уважний «наглядач», який з-поміж низки українських часописів «опікувався» і змістом «Нового Часу», віднаходив усі тези, що суперечили політиці Польської держави або закликали українців до боротьби за власну незалежність. «Наша преса ніким не піддержувана, жие виключно з передплати, але танець польської марки і прихильність прокуратури ще й тут шкодить їй. Нема дня, щоб число не було сконфісоване, а від часу до часу й замкнене ціле видавництво», – наголошував автор статті «Значінне часописів» (1924. – Ч. 31). Особливо прискіпливою увага цензорів була до публіцистичних виступів таких авторів, як: М. Возняк, І. Герасимович, М. Лозинський, Д. Паліїв, оскільки вони найбільш обґрунтовано висвітлювали українську проблематику і найрізкіше висловлювали спротив існуючому режиму. Саме це спричинило поширення анонімності у досліджуваному та й більшості інших тогочасних українських пресових проєктів, про що детально йтиметься у наступному підрозділі.

Згодом редакція віднайшла спосіб доносити до читачів сконфісовану інформацію: «... всі сконфісовані статті будемо імунізувати через сойм і пізніше поміщуватимемо в формі інтерпеляцій... Бо писати так, щоб нічого не конфіскували то значить нічого не писати» (1924. – Ч. 14), однак припускаємо, що цей процес був занадто важким і тривалим у часі, тому від нього колектив газети змушений був відмовитися.

Редакція газети періодично стикалася із перешкодами діючої влади, які не обмежувалися лише конфіскаціями. В одному із листів, збереженому в архіві, Андрій Яликів (прізвище неточне, оскільки годі розібрати почерк дописувача) із Кракова у 1939 р. повідомляв редакцію, що після його арешту «тайна поліція» попередила про можливість штрафу або ж тримісячного проведення за ґратами за поширення цієї газети. Оскільки поліційні представники слідкували, чи він не розповсюджує «Новий Час», дописувач просив надалі пересилати 5 примірників «пренумерованих чисел» (а він попередньо передавав 40 примірників місцевим передплатникам) в «Просвіту», а не йому особисто. Однак попри це автор стверджував: «Належитість за Н. Ч. я буду точно щомісяця висилати» [108].

Прискіплива увага польської адміністрації до часопису розвінчує випадки газети «Діло», яка звинувачувала «Новий Час» у підтримці існуючої влади, адже така лояльність забезпечувала б вихід часопису без численних «білих плям» і поліційних переслідувань. Зауважимо, що В. Целевич висловлював й низку інших претензій до тикторівського видання, називаючи його представником «жовтої преси», а І. Тиктора – бізнесменом, який прагнув лише фінансової вигоди. «Брязкіт їх шабель нераз... розносився над українським Львовом» [96], однак ці постійні словесні баталії хіба що інтригували читачів та сприяли популяризації обидвох видань.

«Скромне розмірами, невибагливе типографічною формою, на тріскучому деревляному папері, як і всі газети перших повоєнних років», з популярного видання, основне завдання якого було «витрутити з рук українського читача ворожу, брукову пресу», дуже скоро стало трибуною «здорової, національно-творчої думки й живливого відруху проти настроїв зневіри, які під впливом недавньої катастрофи почали вже опановувати громадську опінію». Саме так творчий колектив «Нового Часу» охарактеризував газету на початку її існування (10 літ праці. – 1933).

Досягнути суттєвих успіхів на українському пресовому ринку – постійно удосконалювати текстове наповнення і зовнішню форму, здобути

прихильність читацької аудиторії, стабільність і фінансові можливості для подальшого розвитку, газета зуміла завдяки менеджерському хисту її очільника. І. Тиктор, який ще від ч. 8 1923 р. перейняв керівництво редакцією газети, фахово виконував свої функції, постійно покращуючи її змістово-формальні структури. А 1925 р., оскільки часопис на початках існування був збитковим, за згодою УВО викупив газету, сплатив усі її заборгованості і продовжив видавання одноосібно.

Саме цією обставиною можна пояснити зміну підзаголовка часопису: від 1 листопада 1925 р. «Ілюстрований політично-господарський часопис» став «Ілюстрованим популярним часописом», суттєво розширивши таким чином інформаційно-публіцистичний комплекс, який надалі мав відповідати потребам широкої читацької аудиторії. Зазначимо, що творці газети дотрималися цільового призначення, задекларованого у підзаголовку, про що детально йдеться у підрозділі нашого дослідження, присвяченому тематиці публікацій «Нового Часу». Власне цим фактом ми заперечуємо твердження окремих науковців про те, що І. Тиктор став власником газети у 1926 р., адже зміни підзаголовка і розширення тематичного наповнення, які відбулися ще у попередньому році, є свідченням кардинальних змін у подальшому веденні політики газети.

Про те, що газета здобувала популярність серед читачів, засвідчує, зокрема, зміна її періодичності – 1 жовтня 1926 р. вона почала виходити тричі на тиждень (попередньо з'являлася двічі у тиждень), а 1932 р. стала щоденником: «Випускаємо наш щоденник не для конкуренції іншим українським щоденникам. Наша ціль: поширити круг читачів щоденної преси, а тим самим поширити круг політично активних громадян» (З Новим роком – крок вперед! – 1932. – Ч. 1). Рішення редакції про перехід «Нового Часу» на щоденний режим редактор газети Дмитро Паліїв так мотивував своїм читачам: «Писав я перед півроку, що Новий Час серед кризи мусить стати щоденником власне тому, що існує криза. Криза не тільки господарська, але в першу чергу криза психічна. Я здавав собі справу з того, що усунути ту

другу, страшнішу від першої, може тільки щоденна преса. Бо тижнева преса вводить загал в круг заінтересування громадськими справами тільки на неділю». На переконання Л. Сніцарчук, саме перехід «Нового Часу» на щоденний режим спричинив припинення функціонування газети М. Голубця «Час», якому «належить першість у формуванні нового типу українського щоденника універсального змісту для масового читача» [234, с. 180].

Саме у цей час (1932 р.) відбулася і зміна формату газети, яку редакція обґрунтувала так: «Зложіть «Новий Час» в новому форматі вдвоє, а дістанете старий формат... На 4-ох сторінках нового формату міститься не 8, але 10 сторінок старого формату» («Чи ви на голову впали?» З приводу нового формату «Нового Часу». – 1932. – Ч. 1). Таким чином з зручнішого для читачів (40x29 см) вона перейшла до «соліднішого» (58x42 см) формату, прагнучи подавати якнайбільше матеріалів, однак зазначимо, що через його непрактичність за півроку повернулася до попереднього.

Стабільність функціонування газети забезпечувало розуміння творчого колективу визначальних завдань тогочасної преси. «Важке завдання стоїть перед пресою недержавних народів, у тому числі і перед українською пресою. Вона мусить не лише виховувати своє громадянство, але теж обороняти його інтереси, відбивати всі наступи чужих сил. І треба признати, що назагал українська незалежна преса вивязується з цього свого важкого завдання... В ряді цієї національної незалежної преси поважне місце зайняв наш часопис «Новий Час», – наголошувала редакція у ювілейній статті (1000. – 1931. – Ч. 94(1000)). До речі, обґрунтування ролі преси у суспільному житті загалом і українському зокрема часто обговорювалося на сторінках «Нового Часу» і постійно наголос робився на необхідності видавати незалежні часописи, які б стояли на національних позиціях.

Про історію функціонування «Нового Часу», проблеми і досягнення, що супроводжували творчий колектив протягом 17 років, дізнаємося з низки редакційних статей, опублікованих в газеті. «Вже сьогодні «Новий Час» є найбільшим об'ємом, найбагатшим в зміст і найкрасше ілюстрованим

часописом на українських землях по цей бік Збруча. Він приносить найбільше відомостей з цілого світа, інформує всіх про все. Приносить читачам разом з відомостями й ілюстрації всіх найновіших подій так з нашого життя як і з життя чужих народів» (1931. – Ч. 2) – така самореклама не була голослівною, часопис справді, висловлюючи незалежні думки, був ґрунтовним джерелом інформації для пересічних громадян. І надалі редакційний колектив намагався творити «незалежну трибуну української політичної думки, окресленої в максимі: Україна понад усе!» (1937. – Ч. 3), що йому вдавалося з успіхом.

Політематичність матеріалів «Нового Часу» сприяла розширенню читацької аудиторії – на сторінках часопису необхідні відомості могли віднайти державні службовці, студенти, селяни тощо. Вдалим способом залучити нових прихильників було започаткування різноматематичних додатків, що забезпечували особливі потреби українців (детально про це йдеться у відповідних підрозділах). Зворотній зв'язок із читачем допомагав творчому колективу відповідати читацьким запитам і адекватно реагувати на певні події в громадсько-політичному, культурному житті українців, сприяв вирішенню проблем, з якими селяни не могли впоратися власними силами.

Одним з економічних чинників, що сприяв стабільному функціонуванню газети, було публікування рекламних текстів: «...новочасівці [визнавали] особливе ставлення до цього блоку публікацій, що вносив свою лепту у фінансово успішне (тобто без боргів) завершення року» [230, с. 104].

Багато журналістів на початку ХХ ст. наголошували, що кількість та якість рекламних оголошень, вміщуваних у галицьких (і не тільки) періодичних виданнях початку ХХ ст., не відповідали потребам часу: «... коли у нас не одно не йде, коли багато зпоміж нашої інтелігенції необізнаних як слід з нашими установами, з їх життям, організацією і вартістю, коли є багато недовірок у те, що і в нас госп. життя йде вже по належному шляхові, то поважною виною цього є брак належної реклами цих приватних підприємств чи суспільних установ». Автори «Нового Часу» дотримувалися

такої ж думки і намагалися переконати рекламодавців, «що читачі часопису, це найактивніший елемент суспільности. Вже самий факт, що в «глухому куті» український передплатник читає часопис та ще дає його другим – вказує українському купцеві і промисловцеві, куди спрямовувати йому свої кроки за вишуканням собі нового джерела збуту».

Доволі обсяговий рекламний пласт газети, зокрема з 1932 р. (від часу, коли вона почала виходити щодня), засвідчує, що редакційний колектив зумів досягти своєї мети, – багато підприємців переконалися у важливості реклами для просування товарів і послуг на українському ринку і регулярно вдавалися до цього способу переконування потенційних покупців на сторінках газети.

Рекламування різноманітних пресових органів викликає найбільше зацікавлення, оскільки він свідчить, що «Новий Час» не боявся конкурентів і намагався допомогти своїм передплатникам обрати пресовий орган відповідно до їхніх потреб. Реклама періодичних видань повідомляла про підготовку до друку, появу чи продовження виходу певного часопису, а також часто містила характеристику цільового і читацького призначення того чи іншого пресового видання, тому могла займати третину або ж і половину шпальти. Найбільше в «Новому Часі» рекламовано львівські газети та журнали, як-от: «найстарший літературно-науковий журнал» «Літературно-науковий вісник» (1924. – Ч. 1, 70; 1926. – Ч. 29–31; 1933. – Ч. 78), «Нова хата» (1926. – Ч. 22–27, 75), «одинокий сатирично гумористичний журнал» «Зиз» (1926. – Ч. 90; 1927. – Ч. 20), «одинокий у нас дитячий орган» «Світ Дитини» (1927. – Ч. 16; 1929. – Ч. 147), «Вісти з Лугу» (1927. – Ч. 25), «Смолоскипи» (1927. – Ч. 112), «Життя і Знання» (1928. – Ч. 121; 1929. – Ч. 3), «Народня Справа» (1929. – Ч. 5), «Рідна школа» (1936) та ін. Інші українські міста представляли «найдешевший часопис світової політики» «Наше життя» (Холм) (1924. – Ч. 1, 2), «ілюстрований місячник» «На варті» (Володимир-Волинський) (1926. – Ч. 10), «найдешевший, популярний двотижневик “Жіноча Доля” (Коломия) (1927. – Ч. 15), «єдиний незалежний

український часопис на Волині» «Українська Громада» (1927. – Ч. 17, 20), «Сільський Світ» (обидва – Луцьк) (1928. – Ч. 158) та ін., польські терени – «найдешевший ілюстрований двотижневик» «Наша бесіда» (Варшава) (1926. – Ч. 15). Однак варто зазначити, що від 1932 р. І. Тиктор змінив тактику – надалі рекламувалися лише часописи і книги, що вийшли у концерні І. Тиктора «Українська Преса», як-от: «приятель української дитини» «Дзвіночок» (з 1931 р.), сатирично-гумористичний «Комар» (з 1933 р.), час від часу вміщувалися переліки усіх книг, виданих у концерні за певний період.

Завдяки рекламним оголошенням книжкової продукції читачі дізнавалися про вихід нових книг, їхню тематику, ціну: навчальна література (Суховерська О. Рухові забави й гри. – 1924. – Ч. 10; Учітеся. – 1924. – Ч. 71; Велика історія України. – 1935. – Ч. 163), релігійна (Служебник. – 1929. – Ч. 110), художня (Радник жениться. – 1926. – Ч. 14; Маковой О. Ярошенко. – 1926. – Ч. 33; Франко І. Украдене щастя. – 1926. – Ч. 38; Сервантес М. Дон Кіхот із Манчі. – 1926. – Ч. 60, 61; 1927. – Ч. 17; Чайковський А. Панич. – 1927. – Ч. 15; Лепкий Б. Сотниківна. – 1927. – Ч. 104), альбом «Українські світські вишивки» (1939. – Ч. 113), книги господарської тематики (Годівля домашніх тварин. – 1928. – Ч. 123; Виріб овочевих вин і соків. – 1938. – Ч. 195).

Окрему сторінку в історії функціонування «Нового Часу» становлять згадані вище словесні баталії з редакцією «Діла». Оминувши взаємні звинувачення, спричинені швидше конкуренцією, а не ідеологією, зазначимо, що зі сторінок «Діла» ми довідалися про кілька важливих моментів в історії функціонування «Нового Часу». Саме з матеріалів щоденника дізнаємося про зміни у редакційному колективі часопису: «... видавець «Нового Часу» І. Тиктор виповів усім членам редакції того щоденника місце. Таксамо виповів місце і теперішньому головному редакторові «Нового Часу» п. Д. Паліїву. Повідомляють нас, що п. І. Тиктор зробив це тому, бо має вже доволі т. зв. «паліївщини» у своєму щоденнику. Тому-то він рішився за всяку

ціну її зліквідувати. Кажуть далі, що п. Тиктор хоче бачити свої видавництва чисто інформаційними органами і не бажає давати їх для ведення всяких політичних поррахунків зі своїми противниками» [72]. У «Ділі» детально відтворено перебіг судового процесу над І. Тиктором та П. Постолуком [262], які були звинувачені Д. Паліївим у невиплаті всієї заробітної плати. Зауважимо, що редакція «Діла» підтримала І. Тиктора (це прослідковується за змістом публікацій), що викликало шквал обурень Д. Паліїва на сторінках «Українських Вістей». А незадовго «Діло» повідомило, що Д. Паліїв претендує на співвласність «Нового Часу», оскільки виділив на газету 190 доларів Д. Левицького [181] (до слова, що І. Тиктор зумів відстояти неправомірність таких претензій).

Отже, І. Тиктор, вдало підібравши творчий колектив, прислуховуючись до побажань своїх передплатників, використовуючи досвід світових видавців, зумів на основі кількаторінкової газети створити обсяговий орган громадської думки, який зайняв поважне місце поряд із найстарішим галицьким щоденником «Діло» і впродовж 17 років відстоював право українців на власну державність. Здобувши прихильність як галицьких, так і закордонних читачів, він міг претендувати на довготривале існування і забезпечення інформаційних потреб різних верств української громадськості, однак політичні обставини змінили долю такого необхідного для української громадськості часопису. Сьогодні газета «Новий Час» є безцінним джерелом для дослідження суспільно-політичного, економічного, культурного життя українців Галичини міжвоєнного двадцятиліття.

3. 2. Журналістський та авторський колектив

Серед авторів газети «Новий Час» навіть на початках її функціонування було понад 100 відомих у той час журналістів, публіцистів, громадських, політичних, культурних, спортивних діячів, які прагнули зацікавити галицьке читацтво найважливішими проблемами того дня. Згодом до них приєдналося чимало нових представників української політики, культури.

Неможливо достеменно визначити їхню кількість, оскільки окремі з них використовували лише псевдоніми або криптоніми, відтак часто залишалися невідомими не лише читачу, а й самій редакції (про це йшлося в окремих редакційних листах).

Творцями актуальних громадсько-політичних публікацій були Володимир Балагура (різножанрові матеріали про суспільно-політичні події на Волині, а також статті іншої тематики, фейлетони. До речі, саме на сторінках «Нового Часу» В. Балагура випробував своє «журналістське перо», взявши участь в дискусії про студентське життя), Борис Козубський (висвітлював нужденне життя українських селян, робітників, інтелігенції за панування польської влади), Михайло Добрянський-Демкович (дописував на теми міжнародної політики). Різкими випадками проти існуючого політичного устрою, закликами до боротьби за власні права відзначалися матеріали громадсько-політичного діяча, правника Мирона Коновальця. Громадсько-політична подієвість, штучний поділ українців, а також освітні проблеми сільської молоді – тема публіцистичних виступів Степана Гайдучка.

Звіти з політичних процесів на Волині до газети подавав Василь Левицький (Софронів) (від 1926 р. він також вів рубрику «З господарсько-кооперативного життя» в аналізованому часописі і редагував літературну бібліотеку концерну). Значний вклад в розвиток української преси загалом і «Нового Часу» зокрема здійснив Є. Онацький. Доволі широкий тематичний діапазон творчості цієї непересічної особистості (історик, дипломат, політик, етнограф, енциклопедист, мемуарист, біограф, публіцист тощо) відображено у його численних публікаціях на сторінках досліджуваного видання.

Осип Бойдуник, як стверджує дослідник його життєвого шляху, деякий час працював у газеті для формального звіту перед поліцією про мету свого перебування у Львові, однак через непорозуміння з головним редактором незадовго перейшов у газету М. Голубця «Час» [47]. Попри згадані перипетії О. Бойдуник активно публікувався у «Новому Часі», особливу увагу звертаючи на політику польської влади щодо української громадськості.

Події студентського життя та матеріали правничої тематики стали центральними у публіцистичних пошуках історика права, громадсько-культурного діяча, адвоката і журналіста Ярослава Падоха. Редактор «Нового Часу», політичний і військовий діяч Дмитро Паліїв забезпечував своїх читачів інформацією про громадсько-політичні події у Галичині, характеризував тогочасний політичний устрій і пояснював, яким чином можна змінити ситуацію на користь представників титульної нації. Боротьбу українського народу за свою державність в умовах окупаційного режиму на сторінках газети відображав військовик, правник, політолог і кореспондент «Нового Часу» Сидор Чучман. У часописі опубліковано результати історичних досліджень у сфері політики Володимира Дорошенка, публікації про тогочасні перипетії В. Садовського. Олександр Доценко пропонував читачам ознайомитися з аналізом причин протибільшовицьких повстань і важкої долі українців в Радянській Україні (1925. – Ч. 28). Також політичну проблематику порушували Осип Назарук, Кирило Трильовський (інколи підписувався крипт. Д-р К. Т.), посол Павло Лисяк, В. Юревич (під псевд. Лемид) та багато інших осіб, вже згадуваних у нашому дослідженні.

Окремі автори газети намагалися пояснити читачам тексти нових законів і загалом заповнити прогалини у юридичних знаннях громадськості, як-от: В. Целевич, Г. Гладкий, М. Лозинський (інколи вимушені повторювати уже згадані прізвища, оскільки їхні публікації займали провідне місце на шпальтах газети). Щодо постаті В. Целевича зауважимо, що, незважаючи на його постійні критичні відгуки про «Новий Час», редакція визнавала важливу роль політичного діяча в українському житті і регулярно друкувала його виступи.

Роман Голіян, який працював у концерні, часто виїжджав до різних європейських країн, звідки надсилав цікаві репортажі не лише до «Нового Часу», а й до інших авторитетних галицьких часописів. Життя своїх земляків на Британських островах висвітлював український соціолог, історик і журналіст Володимир Кай-Кисілевський. Дмитро Катамай, який від 1920 р.

оселився у Відні, впродовж останніх років життя інформував читачів газети про тамтешній побут. Берлінським кореспондентом та членом редакційної колегії газети був Іван Витвицький [48], який у своїх публікаціях намагався застерегти українську молодь від впливу ідей нацизму.

Ще одним берлінським кореспондентом «Нового Часу» деякий час був Микола Масюкевич, який на сторінках газети публікував інтерв'ю з німецькими та іншими європейськими політиками і науковцями, вів репортажі з Літніх Олімпійських ігор 1936 р., а також вміщував статті літературознавчої тематики у «Літературно-науковому додатку «Нового Часу». Листи з-за кордону з приводу належного виховання молоді публікував Володимир Сіменович (1925. – Ч. 17, 19), який проживав у Чикаго, де здобув лікарський фах і активізувався в публіцистичній праці. Огляди міжнародної політики здійснював Михайло Лозинський, який, перебуваючи в Австрії, мав ширші можливості у дослідженні цієї теми від, наприклад, галичан.

Спогади про національно-визвольну боротьбу українського народу подавали Дмитро Паліїв, Михайло Возняк (він публікував і матеріали іншої тематики), військовий діяч і журналіст Мирон Заклинський, який активно популяризував українську героїчну минувшину і в багатьох інших галицьких часописах.

Активним автором «Нового Часу» був і колишній січовий стрілець, громадський діяч, талановитий майстер художнього і публіцистичного слова Роман Купчинський. Його численні спогади про визвольні змагання на сторінках «Нового Часу» підписано криптонімом Р. К. Зауважимо, Р. Купчинський був одним із найактивніших авторів газети, а тематика та жанрове втілення (від злободенних новин до фейлетонів) його публікацій надзвичайно різноманітні.

Історична тематика, окрім спогадів, представлена науково-популярними розвідками Олександра Бочковського (крипт. О. І. Б.), згадуваного вже Миколи Голубця, Теофіла Коструби (крипт. Т. К.), Івана

Крип'якевича (крипт. І. К.), Левка Лепкого (крипт. Л. Л.), Ігора Лоського (вважаємо, що саме цей автор користувався крипт. І. Л. та І. Л-кий).

У 1930-х рр. із газетою розпочав співпрацю Роман Смериканич, який деякий час був редактором «Нашого Лемка», однак через розбіжність у поглядах з Ю. Тарновичем, залишив редакцію [41]. В «Новому Часі» він опублікував низку статей про історію Лемківщини.

Про історію та проблеми функціонування української преси на шпальтах часопису писали Роман Антонович, Гриць Гладкий, Микола Голубець, Борис Сіманцев (під крипт. Б. СІМ.), Михайло Струтинський. Активний учасник пресовидавничої діяльності концерну «Українська Преса» – Василь Бачинський, у «Новому Часі», зокрема, опублікував статтю «Преса ЗУНР в 1918–19 рр.» (1936. – Ч. 164–172, 176), яка містить детальну характеристику 33 періодичних видань.

Автором публікацій економічної тематики був Макар Каплистий, стан і розвиток кооперації аналізував Денис Коренець, а також активним і доволі різким щодо діяльності влади дописувачем на ці теми був автор, що підписувався Гр. Гл. Припускаємо, що під цим криптонімом заховався Гриць Гладкий, який під повним прізвиськом публікував на сторінках газети матеріали й про інші актуальні проблеми українського національного життя в умовах панування польської та більшовицької влад (Луцька Просвіта і комуністи. – 1925. – Ч. 31). До речі, цей важливий етап в публіцистичній діяльності громадського діяча не зафіксовано в його біографії ані в Енциклопедії Українознавства, ані в матеріалах до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах».

Нагальні потреби села, зокрема щодо забезпечення належного рівня освіти молоді та юнацтва, просвіти старшого покоління, розглядав відомий громадсько-політичний діяч М. Галушинський (На кращий шлях. – 1925. – Ч. 25). Найчастіше авторами подібних матеріалів виступали самі ж селяни, які найкраще розуміли свої потреби. Саме селяни повідомляли редакції «Нового Часу» про діяльність місцевих просвітніх товариств, але встановити

їхні прізвища не допомогли навіть архівні матеріали, бо самі ж листи переважно не підписано. З-поміж відомих особистостей, які прагнули долучитися до розвитку сільського господарства, – Никифор Григор'єв (підписувався як М. Данько), Петро Корчинський (псевд. З. Надкордонський), Юліан Павликовський.

Статті і кореспонденції з питань санітарії та гігієни, акушерства і гінекології, дієтології пропонувала громадська діячка, письменниця і лікар Софія-Наталія Парфанович-Вовчук (зауважимо, що окремі з її публікацій на сторінках «Нового Часу» передрукував американський часопис «Робітниця»). Медичну тему на сторінках газети розвивав Ростислав Сочинський (він є також автором статей про діяльність Української студентської громади у Варшаві).

Результати етнографічних та археологічних досліджень, які перш за все стосувалися Бойківщини, періодично публікував Володимир Кобільник. Після того, як окупаційна польська влада дозволила проводити польові дослідження на території Галичини, щорічно проводив тут археологічні розкопки Ярослав Пастернак, а їхні результати друкував у місцевій щоденній пресі, серед якої був і «Новий Час».

Музично-критичний образ видання творив Василь Барвінський – відомий композитор, музикознавець, публіцист, журналіст [91], який пропонував читачам «Нового Часу» широкий діапазон публікацій – від інформаційних повідомлень про перебіг конкретних подій музичного життя до обсягових аналітичних статей музикознавчої тематики, а також Філарет Колесса. Багато авторів окремих музикознавчих публікацій підписано криптонімами, які не вдалося розшифрувати, оскільки створювали їх не відомі діячі, а пересічні громадяни (це часто засвідчує навіть непрофесійність публіцистичного стилю).

Театральні рецензії, статті, кореспонденції публікував театрознавець, літературознавець Ярослав Дригинич. Театральним рецензентом «Нового Часу» (одночасно референтом церковних справ) виступав відомий

письменник і вчений Григій Лужницький, що відображено у низці публікацій. Історія і стан українського театру на Великій Україні цікавили Володимира Блавацького. Мистецька та історична тематика, рецензії на сторінках «Нового Часу» представлені блоком публікацій Івана Іванця, який був постійним працівником концерну [227]. Український графік, живописець, краєзнавець Григорій Смольський був автором низки краєзнавчих і мистецтвознавчих публікацій «Нового Часу».

Відомий літературознавець Євген-Юлій Пеленський здійснив суттєвий внесок у збагачення змістового комплексу «Нового Часу». Він активно публікувався на тематичній сторінці газети «Література і мистецтво», де подавав статті літературознавчої тематики, а упродовж 1934–1937 рр. був її редактором. Огляд української історіографії за 1924 р. І. Крип'якевича, опублікований в газеті, становить наукову цінність для сучасного читача. Численними були рецензії на книги, авторами яких виступали Лідія Бурачинська, Святослав Гординський (під крипт. с. гор.), Євген Грицак, Михайло Островерха, Федір Федорців (під крипт. –в.), Микола Чирський (під псевд. М. Подоляк), Є. Яворівський.

Життя і діяльність визначних українських письменників були об'єктом зацікавлення Володимира Левицького (під псевд. Василь Лукич), Андрія Чайковського, Володимира Охримовича (всі названі автори розповідали, наприклад, про І. Франка), Миколи Мельника, Луки Луціва.

Український спортсмен, історик і теоретик фізичної культури, біолог, географ, журналіст та редактор Едвард-Андрій Жарський [97] редагував додатки до «Нового Часу» «Туризм і краєзнавство» (впорядкував цей додаток Іван Крип'якевич, про що повідомлялося на титулі) та «Спорт». Окрім того він був автором низки публікацій у газеті з історії, теорії та практики фізичної культури і спорту, зокрема досліджував національну та світову спортивну спадщину, розглядав фізичне виховання як вагомий чинник консолідації та розвитку нації, пропагував спорт серед широкої читацької аудиторії. У його статті «Українська спортова преса впродовж

25 літ» (1933. – Ч. 175) чи не вперше відтворено «спортивний» видавничий процес в Галичині на початку ХХ ст.

Автором низки статей спортивної тематики був і Тарас Франко, який інколи використовував криптонім Т. Ф. (розкрити цей підпис нам вдалося не лише завдяки спільній темі, а й порівнявши стиль написання публікацій). Матеріали сокільської та спортивної тематики, зокрема рецензії на сокільські видання, увазі читачів пропонував спортсмен, громадський діяч, лікар Степан-Теодор Коцюба.

Пласт сатирично-гумористичних публікацій газети творили Василь Гірний (співробітник концерну), письменник і громадський діяч Михайло Приймак (окрім фейлетонів, він виступив автором низки оповідань), а також Лев Чубатий, згаданий вище Роман Купчинський, Едвард Козак, який найкраще проявив свій талант в іншому виданні концерну – часописі «Комар».

Художню творчість у газеті представлено як творами відомих представників минулих поколінь (Леся Українка, І. Франко, Т. Шевченко), так і тогочасної творчої еліти (Сильвестр Калинець, Богдан Кравців, Богдан Лепкий, Левко Лепкий, Карло Мулькевич, Клим Поліщук, Стефан Семчук, Олена Цегельська-Слимаківська, Юра Шкрумеляк). Поезії та статті з проблем літератури у газеті публікував Теодор Курпіта. Однак, познайомившись з відповідальним редактором «Комара» Левом Чубатим, він зацікавився саме цим часописом: опублікував на його сторінках впродовж 1937–1939 рр. низку іронічних віршів, гумористичних замальовок, байок, сатиричних поезій, пародій на українських поетів, репортажі, замітки, «одноактівки» критичного напрямку.

Низка авторів дописували до «Нового Часу» на різноманітні теми: Микола Бараболяк, Василь Бородач, Віктор Воробець (повернувшись 1925 р. до Галичини, став співробітником газети), поет, історик, архівіст, краєзнавець і мистецтвознавець Микола Голубець (співробітник концерну), Роман Дашкевич, Мстислав Дольницький (співробітник, кореспондент

часописів концерну), громадсько-політичний діяч Іван Зубенко (тематичний спектр його публіцистики охоплював суспільно важливі статті, кореспонденції, фейлетони), літератор, фольклорист, перекладач Мирослав Капій (з-поміж низки галицьких періодичних видань був оглядачем «Нового Часу»), Андрій Качор (як співробітник газети вміщував різноматематичні публікації), Теофіл Коструба (чимало історичних, літературознавчих та релігійних статей), Анатоль Курдидик (він став автором газети ще перебуваючи на військовій службі), Ярослав Курдидик (не лише дописував до галицьких видань, а й виконував функції редактора у концерні І. Тиктора, був штатним кореспондентом «Нового Часу»), Степан Куропась (співпрацював з газетою як публіцист і громадський діяч), Микола Мартинюк (ще зовсім юним він проявив хист до журналістики та почав друкуватися в львівських часописах, серед яких була і аналізована нами газета), Богдан Нижанківський, Богдан Олесницький (ще у студентські роки дописував на медичні та суспільні теми), Роман Осінчук (від студентських років дописував до газети «Новий Час» на різноманітні теми), письменниця, громадська діячка, журналіст і редактор Ірина Пеленська, кооперативний діяч, перекладач, публіцист Юрій Роїк (як кореспондент газети він опублікував низку дописів, репортажів, фейлетонів, спогадів), журналіст і громадсько-політичний діяч Степан Росоха, громадська і політична діячка, журналістка Мілена Рудницька, Іван Смолій (друкував публіцистичні та літературно-критичні матеріали), Марія Струтинська (вела у газеті тематичну сторінку для жіночої аудиторії), громадсько-політичний діяч, журналіст Михайло Струтинський (брав участь у редагуванні «Нового Часу»), журналіст, публіцист, громадський діяч Юрій Таркович (як кореспондент співробітничав з газетою «Новий Час»), поет, фейлетоніст, театральномузичний критик Степан Чарнецький, громадський діяч, бібліограф, історик, пресознавець Іван Шендрик.

Варто окремо наголосити на редакторах і членах редакційного колективу, адже саме ці особи формували зміст наступних чисел, виступали

анонімними авторами передових статей та багатьох інших злободенних публікацій, обирали матеріали для верстки: Осип Боднарівч, Василь Гірний, Мирон Коновалець, Григор Лужницький, Дмитро Паліїв, Григорій Стецюк, Лев Чубатий, Ярослав Шавяк. Оскільки колектив постійно розширювався і на певному етапі перевищував 100 осіб, ми не змогли визначити всі прізвища (навіть співробітник концерну Є. Яворівський у своїх спогадах не зумів пригадати всіх осіб, залучених до праці в концерні [269]).

Зазначимо, що тематика, до якої зверталися автори газети була дуже широка, однак через обмежений обсяг дослідження, ми акцентували ті проблеми, до яких найчастіше звертався певний автор, ігноруючи одноразові зацікавлення. З тієї ж причини ми намагалися виокремити лише найактивніших авторів, адже саме вони втілювали у життя розроблену І. Тиктором концепцію видання.

Усі згадані вище визначні постаті творили авторитет газети і забезпечували виданню довіру читачів до її публікацій. Всі вони були активними учасниками українського пресовидавничого процесу: публікувалися у численних газетах і журналах, брали участь у створенні нових пресових органів. Оскільки через постійні цензурні утиски і обмеження більшість тогочасних галицьких часописів вимушено дотримувалася анонімності або ж обмежувалася криптонімами, перед сучасним дослідником української преси постала невирішувана проблема – ідентифікувати публікації з авторами. На жаль, в більшості випадків визначити публіцистів практично неможливо, однак з впевненістю можемо стверджувати, що часто вони були редакційними. Жодного разу у цьому матеріалі не згадано прізвище І. Тиктора як автора публікацій і це не випадково. Видавець не був публіцистом, його більше хвилювали матеріальна база концерну та організаційні питання, тому всі свої зусилля спрямовував на підприємницьку діяльність. Прізвище І. Тиктора з'являлося лише зрідка під редакційними публікаціями серед інших членів редакційного колективу.

Однак не лише відомі особистості творили «обличчя» газети, до цього процесу, реагуючи на заклики І. Тиктора, приєднувалися і пересічні громадяни, окремі з яких ставали постійними дописувачами часопису. Зауважимо, вони дуже рідко подавали власні прізвища, обмежуючись підписами «Громадянин», «Безземельний», «Парафіянин», «Свій» тощо, які назавжди залишаються нерозшифрованими, інколи ж фіксували лише свої ініціали. Виняток становлять вже відомі на той час господар Ігор Лоський, який детально пояснював селянам способи удобрення землі для отримання кращих урожаїв; агроном Євген Архипенко, що у статті «Про пасічництво» (1925. – Ч. 13, 15) детально пояснював селянам, як правильно організувати пасіку. Авторами господарської тематики були також В. Самойлович, В. Пасічниченко та низка інших сільських господарів.

Ще один блок газети – це офіційні документи, звернення представників влади до української громадськості, які завжди були підписані певними посадовцями. Звичайно, цих осіб не можемо зараховувати до авторів газети, однак неодноразово звернення були емоційні насліджені, публіцистичні і чітко пропонували громадськості вихід з конкретної ситуації.

Детально опрацювавши творчий доробок на сторінках «Нового Часу» осіб, що творили його авторський колектив, ми суттєво доповнили бібліографічні матеріали окремих відомих діячів пресовидавничої галузі. Так, активна громадсько-політична діяльність на Волині і її результати, опубліковані у пресових виданнях, Григорія Гладкого неодноразово були об'єктом наукових зацікавлень, однак жодного разу не охарактеризовано його внесок у зміст «Нового Часу» (навіть немає згадки про його авторство у цьому часописі). До сьогодні неопрацьованими залишаються публікації у «Новому Часі» Володимира Дорошенка (у цей час він мешкав у Львові і брав активну участь у пресовиданні), Михайла Лозинського (політичний діяч, який був частим автором газети), Осипа Назарука (проживаючи у Канаді, дописував до українських часописів на громадсько-політичні теми), Михайла Островерхи, Федя Федорціва.

3.3. Архітектоніка видання

Творці газети «Новий Час» зуміли реалізувати пресовий проект, рівня якого, стверджує Ігор Чорновол, «українська журналістика сягнула лише близько 2000 р.» [264]. Ця теза стосується як жанрового, тематичного розмаїття публікацій часопису, так і його архітектоніки. Поєднання зовнішньої та внутрішньої форм газети, які удосконалювалися впродовж усього періоду функціонування «Нового Часу», заслуговують особливої уваги дослідників української преси. Тут зачитуємо доволі точну характеристику газети науковцем С. Блавацьким: «Концепція громадсько-політичного часопису «Нового часу» ґрунтувалася на запозиченні передових практик, технік, прийомів європейської журналістики (зокрема польської, австрійської, німецької, британської) та адаптації їх до національної специфіки української преси Галичини. При моделюванні цієї газети видавці брали до уваги такі фактори популяризації преси, як читабельність, зображальність, маркетингові прийоми (конкурси, вікторини, розіграші призів), секціоналізація (наявність тематичних та самостійних додатків), подання матеріалів «цікавих для загалу» (С-тематика) тощо» [7, с. 10].

Компонування газетних публікацій здійснювалося за чітко визначеною схемою. Першу шпальту традиційно займала оперативна інформація, а за її відсутності – та, яку редакція вважала найважливішою, вона переважно втілювалася в коротких повідомленнях і стосувалася політичних арештів українців, громадсько-політичних, кримінальних подій, смерті відомих осіб або ж нових досягнень у діяльності певних товариств (перш за все просвітніх). Редакційний колектив намагався привернути увагу потенційних «споживачів» газетної продукції шокуючими або інтригуючими заголовками на першій сторінці видання, як-от: «903 роки тюрми» (1927. – Ч. 3), «Бомби в суді» (1927. – Ч. 18), «Кровава купіль на Дністрі» (1932. – Ч. 49), «Трагічна сенсація Америки» (1932. – Ч. 109), «Криваві демонстрації селян у совітській Україні» (1936. – Ч. 191) тощо. Зауважимо, що саме такі вимоги до

періодичного видання визначають сучасні науковці – зацікавити читачів за допомогою заголовкового комплексу, який першим привертає увагу, що підтверджує цитовану нами тезу І. Чорновола. На початках існування газети (1923–1926 рр.) практикувалося розміщення під логотипом газети аншлагів найважливіших повідомлень: «Смерть Леніна» (1924. – Ч. 6), «Ревізії і арешти у Львові» (1924. – Ч. 8), «Трагедія в поліційних арештах» (1924. – Ч. 14), «Піلسудські комуніст?» (1926. – Ч. 17), «Кровава середа в Стрию» (1926. – Ч. 23), «Замах на Мусоліні» (1926. – Ч. 25), пояснення яких можна було віднайти на наступних сторінках.

Обсягові статті, яким зрідка відводилося першу сторінку, в основному стосувалися перебігу гучних судових процесів. Так, у ч. 71 1925 р. на першій сторінці подано коротку замітку наступного змісту: «В неділю, дня 27 ц. м. о 3 год. після півдня, арештовано начального редактора «Нового Часу» п. Дмитра Палієва і відставлено до Стрия», а надалі і перші, і наступні шпальти містили інформацію про перебіг судового процесу (детальніше про це йтиметься у наступних підрозділах нашого дослідження). Числа, що виходили у Різдвяні та Великодні свята, на першій сторінці містили святкові ілюстрації та привітання редакції; випуски, присвячені пам'яті Т. Шевченка, І. Франка, ілюстровані портретами поетів, статтями про їхнє життя і творчість. Зауважимо, що після зміни періодичності у 1932 р. (почав виходити щоденно) перші сторінки частіше, аніж раніше, містили обсягові публікації.

Наступні сторінки відводилися різним за обсягом (від кількох речень до усієї шпальти) різнотематичним аналітичним та художньо-публіцистичним матеріалам. Перш за все редакція намагалася подати громадсько-політичні статті, надалі вони не мали чіткого розмежування за тематикою. Припускаємо, що розміщення цих матеріалів залежало від їхнього обсягу і, відповідно, від можливостей верстки. Жанрове розмаїття публіцистики викликає захоплення, оскільки на сторінках «Нового Часу», через нагальну потребу різнобічного відтворення дійсності, фактично і

виникала, формувалася, удосконалювалася жанрова багатоманітність, активно використовувана сучасними засобами масової інформації. У «підвалах» сторінок традиційно вміщувалися художні твори, спогади. Визначальну роль у розкритті тем публіцистичних матеріалів відігравали їхні заголовки, які завжди виконували у газеті свої основні функції – збудження цікавості та інформативну, вони допомагали реципієнтові зорієнтуватися серед пропонованого редакцією публіцистичного масиву, вибрати потрібну статтю. Для унаочнення наведемо декілька прикладів, які чітко відображали тематичний зміст тексту: «Нові воєнні винаходи в Німеччині» (1924. – Ч. 47), «Бурхливе засідання польського сойму» (1932. – Ч. 15), «Як живуть закордонні дипломати в Москві» (1938. – Ч. 191). Загалом прикладів подібних назв можна навести безліч, основна їхня мета полягала в тому, щоб привернути читацьку увагу.

Низка публікацій містила підзаголовки, які пояснювали, доповнювали заголовок, інтригували читачів (як-от: Дніпровський О. Зевес сердиться... Про «Літературно-Науковий Вістник» та ще про дещо. – 1932. – Ч. 1), а інколи виконували службову функцію – вказували на характер, спрямованість газетного виступу, його літературну форму чи джерело інформації, зокрема після 1932 р. значна частина публікацій мала підзаголовки «Від власного кореспондента». Дуже рідко використовувалися надзаголовки, а інколи, щоб допомогти читачеві орієнтуватися в обсяговому матеріалі, редакція застосовувала внутрішні заголовки.

У часописі жанрово представлені майже всі інформаційні методи відтворення різнопланової події, які переважно займали передостанні сторінки. Хронікальні та розширені замітки формували численні рубрики, які за змістом можна умовно поділити на універсальні та тематичні, а за територіальною охоплюваністю – на регіональні, загальнонаціональні, зарубіжні та глобальні (деякі рубрики містили і місцеву, і закордонну інформацію). Серед універсальних упродовж 17 років функціонувала рубрика «Новинки» (часто мала підрубрики «У Львові», «По Галичині», «Зі

світу»). У різний час також функціонували універсальні рубрики «Ріжні вісти» («Ріжні вісти»), «Останні вісти», «Всячина», «Цікава всячина» та ін. Для того, щоб охопити якнайбільше новин, у 1930-х рр. було започатковано рубрики «Хроніка», «В кількох словах», «Короткі вісти», «Одним словом», «З останньої хвилини», «Події дня», зміст яких становили хроніки в одне – два речення. Універсальною за змістовим наповненням, однак обмеженою територіально була регулярна велика рубрика «З цілого краю» (інші назви: «З життя краю», «Життя краю»; поділена на підрубрики: «Сокальська хроніка», «Станиславівська хроніка», «Стрийська хроніка», «Поліська хроніка», «Рівенська хроніка», «Підгаєцька хроніка», «Дрогобицька хроніка», «Галицька хроніка» тощо).

Новини близького зарубіжжя (за тогочасним територіальним поділом) у різний час висвітлювалися під рубриками «По Радянській Україні» («На Радянській Україні»), «Що діється в Совітській Україні», «З совітської дійсности», а світові новини стали темою повідомлень таких рубрик, як: «Огляд світових подій», «По Польщі», «З життя українців в Америці», «По всьому світу».

Якщо під універсальними рубриками висвітлювалися новини, призначені для широкої читацької аудиторії, то тематичні забезпечували інформаційні потреби певних її груп. Зокрема, у «Новому Часі» у різний час функціонували «Культурна хроніка», «Правна порада», «Нові книжки», «Посмертні згадки», «Спорт» («Зі спорту»), «Преса», «Бібліографія», «З природи і техніки», «З сокільського життя», «З кінотеатру», «З театру» («З театральної салі»), «З концертної салі» та ін.

Приділяючи інформаційним жанрам «Нового Часу» особливу увагу, оскільки саме вони виконували основну мету внутрішнього змісту газети – на невеликій площі подавали багато новин (саме інформаційна всеохопність була одним з визначальних факторів популярності видання серед читацтва), вважаємо за потрібне акцентувати на жанрі, який, будучи поширеним у сучасних ЗМІ, лише починав у 1920–1930-х рр. завойовувати шпальти

українських газет, – інтерв'ю. Зокрема, в корпусі текстів «Нового Часу» він трапляється зрідка, як-от: «Чверть години в Народній лічниці [Розмова з І. Куровцем]» (1926. – Ч.1), «Про розвиток українського молочарства (Розмова з директором Маслосоюзу в Стрию)» (1927. – Ч. 4), «На Великій Україні. Розмова з д-ром Остапом Макарушкою» (1927. – Ч. 118–123), «Допоможіть нам у наших плянах і надіях!» Розмова... з головою “Р. Ш.” [М. Заячківським]» (1936. – Ч. 132). Основна мета згаданих публікацій полягала перш за все у популяризації діяльності різних інституцій та їхніх очільників, лише зрідка редакція пропонувала читачам сенсаційні інтерв'ю побутового характеру, як-от: «Що говорить той, що їв людей» (1927. – Ч. 30). Загалом усі запропоновані редакцією інтерв'ю можна визначити як оперативно-інформаційні, побудовані за класичною схемою «питання–відповідь» (у сучасній практиці журналісти використовують чимало різновидів цього жанру).

Відтворюючи внутрішню побудову «Нового Часу», необхідно приділити увагу і рекламному блоку, який став тим економічним чинником, що сприяв стабільному функціонуванню газети. Рекламні повідомлення завершувалися на всіх шпальтах, а від 1932 р. останніх кілька сторінок більшості чисел пропонували читачам лише різногалузеві замітки виробників певної продукції. Об'єктом рекламної популяризації часто виступали часописи та книжкова продукція, якщо у 1920–1930-х рр. їх можна було придбати, то сьогодні ми маємо змогу визначити читацькі зацікавлення того періоду. Після 1932 р. видавнича реклама майже зникла зі сторінок газети, натомість активізувалася торговельна. Відзначимо, що розміщення рекламних оголошень у «Новому Часі» відповідає основним вимогам сучасної преси – вони не заважали читачу сприймати текстовий та ілюстративний матеріал, не порушували смислову єдність сторінки. Рекламний блок «Нового Часу» може слугувати ґрунтовним джерелом для дослідження історії реклами, розвитку видавничої справи та економіки як Галичини, так і України загалом.

Отже, при структуруванні матеріалів редакційний колектив дотримувався стандартної для часописів схеми: перша сторінка – найважливіші повідомлення, щоб зацікавити та заінтригувати читачтво, наступні – різнотематична публіцистика, художні твори, наприкінці числа – інформаційні матеріали під відповідними рубриками, рекламні тексти вміщувалися на всіх сторінках газети, інколи їм було виділено від двох до чотирьох останніх сторінок. Додатки, які виходили на сторінках «Нового Часу», завершувалися у середині або наприкінці числа, інколи вони відрізнялися від рубрик лише наявністю власної порядкової нумерації.

Окрім змісту та форми вираження (за визначенням сучасних науковців – «внутрішньої форми»), для об'єктивного відтворення образу газети «Новий Час» необхідно детально зупинитися на її дизайні («зовнішній формі»). Саме цей активний компонент став визначальним для здобуття часописом оригінальності, власного «обличчя», і, відповідно, – широкої популярності серед громадськості.

Найважливішим елементом газети, який впливає на її художній образ є шрифт. Текстовий шрифт у «Новому Часі» виконував свою основну функцію – забезпечував зручне читання, публіцистичні тексти подавалися більшим кеглем від інформаційних, окремі слова в них завершувалися в розрядку або курсивом. Титульні текстові елементи виділялися по-різному – заголовки статей подавалися більшим кеглем, напівжирним шрифтом, курсивом, інколи з використанням художніх елементів, їхній стиль був простим, заголовки рубрик мали власні шрифтові виділення, які змінювалися дуже рідко, що давало змогу швидко орієнтуватися у газеті. Послідовність у використанні шрифтів, кеглю та інтервалів візуально створювали у газеті цілісність, динамічну рівновагу і упорядкованість текстів.

Відобразити характер видання, викликати певні емоції та естетичні враження допомагали різноманітні засоби художньо-композиційної гармонізації, зображальні елементи. З-поміж декоративних елементів оформлення редакція надавала перевагу лінійкам, які мали на меті чітко

відокремити один матеріал від іншого. Саме таким чином у газеті виділено додатки, які виходили на її шпальтах, або ж тематичні сторінки. Оскільки доволі часто певному додатку відводилося половину, а то й менше шпальти, він потребував особливого акцентування, якого видавці досягали за допомогою поздовжніх та поперечних лінійок. Як зазначають сучасні науковці, лінійки завантажують газетну шпальту, однак дизайн «Нового Часу» не міг оминати цей декоративний елемент оформлення. Деякі рубрики, окрім заголовка, були оформлені певним малюнком, який не змінювався упродовж усього періоду існування рубрики. Дослідники преси стверджують, що важливим елементом художнього оформлення періодичного видання є наявність білого простору для розмежування матеріалів. Цього принципу колектив дотримувалася не завжди, але часто статті все ж таки були відокремлені від інших тонкою незадрукованою площею, що створювало своєрідне зовнішнє оформлення.

Відзначимо, що впродовж функціонування газети її образ дещо змінювався відповідно до формату, обсягу та періодичності. Так, 1926 р. редакція почала використовувати менший кегль для публікацій (попередні три роки шрифт був занадто великий як для газети), що позитивно вплинуло на кількісні показники матеріалів та й часопис здобув «солідніший» вигляд; у 1932 р. «Новий Час» набув побудови класичного щоденника – дрібний кегль, відсутність графічного оформлення рубрик, «сухіше» художньо-технічне оформлення шпальт, зокрема, залишилися лише шрифтові виділення назв та підзаголовків публікацій, рубрик.

Ведучи мову про верстку газети, зазначимо, що до 1925 р. включно використовувалася триколонкова, а від 1926 р. – чотириколонкова. Верстання «Нового Часу» характеризується певною асиметричністю – в окремих числах обсяговий матеріал займав цілу сторінку і подавався в одну колонку. Саме такі моменти створювали певну динамічність, не порушуючи загальну симетрію і привертали увагу читачів. До елемента асиметричності зараховуємо аркуші, які можна було сформувати в книгу, вирізавши певні

частини сторінок (детальніше про цей винахід редакції йдеться у підрозділі, присвяченому додаткам «Нового Часу»). Мозаїчна конструкція публіцистичного блоку часопису (послідовність рубрик і їхнє місце на сторінці були чітко визначені і не змінювалися впродовж тривалого періоду) дозволила творцям розміщувати матеріали не лише за їхньою значимістю, а й за обсягом. Загалом жоден з них не виділявся (лише зрідка редакція використовувала акцентування, про які було згадано вище і які характерні більше для першого періоду існування газети – до 1926 р.), матеріали сприймалися рівноцінно.

Впродовж усього періоду існування газети використовували лише чорний колір як для текстів, так і для елементів художньо-технічного оформлення, лише двічі яскраво рожевим (на нашу думку, доволі агресивним) подано заголовки часопису і його ціна (ч. 166 за 1935 р. і ч. 74 за 3 квітня 1939 р.).

Загалом відзначимо, що конструювання газети відповідало трьом основним принципам – зручності (перш за все для читачів), економічності (економія часу і коштів – можна легко віднайти необхідну інформацію, читач приблизно знав, де саме у числі може знаходитись матеріал) і краси (формування пропорцій між частинами випусків). До речі, саме для краси перш за все був призначений ще один компонент архітекτονіки, про який йтиметься далі, – ілюстративний блок, що виконував також інформативну функцію.

Зовнішнє «обличчя» «Нового Часу» перш за все формують ілюстрації. Саме цей елемент дизайну газети став визначальним засобом впливу на читача, що позитивно позначилося на її популярності. Лише обмежена кількість пресодруків 1920–1930-х рр. використовувала ілюстрації, тим паче в таких кількостях, як це практикували видавці досліджуваного часопису.

До 1927 р. у «Новому Часі» переважали нефотографічні ілюстрації. Числа, які були присвячені Великоднім та Різдвяним святкам, містили багато (інколи до десяти) незалежних від тексту пейзажних і рідше портретних

замальовок; портрети Т. Шевченка, І. Франка тощо вміщувалися у присвячених їм випусках, всі вони виконували функції поліпшення якості дизайну та привернення уваги. Портретні замальовки в інших числах вміщувалися переважно на першій сторінці та зображали громадсько-політичних, церковних, культурних діячів, містили дрібним кеглем відомості про певну особу. Так, у ч. 14 1925 р. читачі побачили груповий портрет п. н. «Ті, що платять найбільші податки в Сполучених державах Америки», де було професійно зображено «автомобілевого короля» Генрі Форда, артиста Дугласа Фербенкса, мільярдера Джона Девідсона Рокфеллера, боксера Денлена, примітка під зображенням містила суми податків, які вони віддавали в держаний бюджет. Інколи портрети вміщувалися у середині випусків, вони переважно доповнювали, унаочнювали певні публікації. 1924 р. у ч. 6 йшлося про смерть Леніна, його портрет подано і на першій сторінці, і як доповнення статті «Смерть Леніна» на третій сторінці часопису, публікація «Чверть години у Народній Лічниці» автора під криптонімом К. супроводжувалася портретом її директора І. Куровця (1926. – Ч. 1).

Низка малюнків зображала певну подію: «Велика снігова катастрофа в Австрії» (1924. – Ч. 12), «Похорони Леніна» (1924. – Ч.13), «Залізнична катастрофа в данцігськiм коридорі» (1925. – Ч. 33), «Картини з катастрофи повіней» (1925. – Ч. 52); винаходи: «Чоловік-птаха», «Новий ратунковий винахід» (1925. – Ч. 32), «Наукове відкриття у Львові» (1925. – Ч. 49), «Новий тип воздушного корабля» (1926. – Ч. 11).

Нефотографічні ілюстрації у «Новому Часі» представлено також карикатурами, шаржами, діаграмами, графіками, а інколи навіть картами – «Політична карта Європи» (1926. – Ч. 7), «Карта виборчих округів» (1928. – Ч. 13), такі публікації траплялися упродовж усіх 17 років існування часопису. Карикатури, які супроводжували майже всі часописи «Української Преси» і були одним з найчіткіших способів охарактеризувати певну особу чи подію, часто подавалися на сторінках «Нового Часу: карикатура «Минулося панство» зображувала російського генерала Селіверова, який продає газети,

з підписом: «Минулося паньство, колись тряс тисячками людей, тепер потрясає газетками» (1924. – Ч. 4); на карикатурі «Типи з Совітської Федерації» намальовано спотворені лиця представників різних суспільних верств радянських громадян (1925. – Ч. 4); «Убійче цигаро» (1926. – Ч. 3) зображувало двох чоловіків при смерті і велику сигарету, а підпис містив пояснення шкідливості тютюнопаління. У 1925 р. час від часу на першій сторінці подавалися матеріали «З теки карикатур Осипа Сорохтея» – до уваги читачів пропонувалися «портрети» Олекси Новаківського (ч. 21), Михайла Грушевського (ч. 26) тощо. Едвард Козак (під псевд. Еко) був автором карикатурної сторінки «Весела писанка», де саркастичний вірш на актуальну воєнну тему супроводжувався шаржем чи карикатурою Ф. Рузвельта, Н. Чемберлена та ін. (1939. – Ч. 79).

Від 1927 р. малюнки використовувалися значно рідше, оскільки редакція зосередилася на фотоілюстраціях. Це дало можливість не лише збільшити кількість елементів художнього оформлення, а й значно розширити їхню тематику.

Доволі часто вміщувалися фотопортрети відомих громадсько-політичних, культурних діячів, письменників, акторів. У ч. 6 1934 р. вийшов «Ілюстрований додаток», зміст якого становили фото українських митців. Однак провідне місце від 1927 р. зайняли фоторепортажі та новинникарська фотографія, що фіксували події і ситуації, з якими читач міг ознайомитися лише таким чином: «Положення Англіїців в Китаю гіршає» (1927. – Ч. 10), «Ще один лет до північного бігуна» (1928. – Ч. 25). З цією ж метою у 1936 р. була започаткована тематична сторінка «Недільна ілюстрація» (згодом – «Наша ілюстрація», «Святочна ілюстрація»), матеріали якої іноді об'єднувалися однією темою (у ч. 36 1936 р. вісім фото зображали події в баварському містечку Гарміш-Партенкірхен), а іноді були незалежними між собою, тут опубліковано і низку фотопортретів. Якщо у 1927–1938 рр. фоторепортажі були різнотематичними, то у 1939 р. всі вони стосувалися наближення війни і світових подій, пов'язаних з цією проблемою, зокрема й

«Наша ілюстрація» акцентувала увагу спільноти на проблемах, спричинених агресією Німеччини.

Фоторепродукції картин – новий блок ілюстрацій, запропонований читачам «Нового Часу» від 1927 р. Саме фотографії дали змогу проілюструвати статтю Миколи Голубця «Олена Кульчицька (З приводу ювілейної виставки)» (1933. – Ч. 84) картинами відомої мисткині. Тематичні сторінки «Різдвяна ілюстрація», «Недільна ілюстрація» містили репродукції картин і українських, і закордонних художників, що допомагало переважно незаможним читачам бодай таким опосередкованим способом зануритися у світ мистецтва та збагатити свій світогляд.

«Нашим читачкам» (тематична сторінка, яка існувала в 1936–1939 рр.; інколи змінювала назву – «Жіноча сторінка», «Нашим жінкам», «Для наших читачок») пропонувала за допомогою фотоілюстрацій, а інколи і намальованих моделей ознайомитися з модними тенденціями в одязі, розширюючи таким чином читацьку аудиторію.

За сучасною класифікацією газету «Новий Час» можна зарахувати до «збалансованого» типу періодичного видання, оскільки вона характеризується стабільною структурою, такими ж принципами побудови заголовкового комплексу, чіткою системою рубрикації, усі архітектонічні елементи доповнюють один одного. Однак для пресового ринку 1920–1930-х рр. цей часопис, перш за все завдяки значній кількості ілюстрацій, був доволі експресивним, що і вплинуло на читацькі уподобання – за допомогою «Нового Часу» можна було не тільки отримати нові знання про актуальні події, а й відпочити, споглядаючи цікаві фоторепродукції картин чи фоторепортажі з-за кордону.

3.4. Тематико-інтерпретаційні характеристики змісту

Прагнення редакції «Нового Часу» забезпечити інформаційні потреби широкого кола українського читачтва, на якому вона постійно наголошувала у зверненнях до своїх прихильників, засвідчує політематичність газетних публікацій. На сторінках часопису можна віднайти актуальні на той час громадсько-політичні, освітні, культурні, економічні, спортивні новини, історичні нариси, які мали на меті просвітити читачів, а інколи й провести паралелі між різними періодами в житті української громадськості, біографії та спогади політичних, культурних діячів, літераторів, матеріали, присвячені історії заснування та функціонуванню преси загалом і певних часописів зокрема, зразки художньої творчості українських і закордонних письменників тощо.

Громадсько-політична тематика займала чільне місце на сторінках газети. Редакція упродовж усього періоду функціонування часопису особливу увагу читачів звертала на необхідність консолідації українського народу з метою боротьби за власні права. «Новий Час»... від самого початку свого існування став трибуною активного національного табору», – стверджували видавці у статті «Зачинаймо боротьбу з хрунівством» (1924. – Ч. 7) (зауважимо, що цей матеріал викликав зацікавлення цензора і був повністю конфіскований) та дотримувалися цієї позиції до 1939 р. Тези про окремішність української нації, необхідність активізації просвіти серед усіх верств українців прослідковуються у багатьох публікаціях.

Зважаючи на тогочасні реалії, увага редакції була прикута до діяльності польської влади загалом і щодо українців зокрема: підвищення податків (Новий тягар для селянства. – 1923. – Ч. 5), закриття українських шкіл (Боротьба за українські школи. – 1924. – Ч. 2–3; Польський наступ на українські школи і наша байдужність. – 1925. – Ч. 4), прийняття нових законів («Закон про земельну реформу». – 1926. – Ч. 6). У 1926 р. основною політичною темою стали зміни в польському уряді; державний переворот, проведений Ю. Пілсудським, детально (по годинах) описано в ч. 33

(«Пілсудські заняв Варшаву»), а наступне число, 34, повідомляло про його перемогу і характеризувало новий уряд, згодом – про обрання Ю. Пілсудського президентом. 1927 р. тематика польських знущань над українським народом суттєво зменшилася на сторінках газети. Цей факт можна пояснити новим пресовим законом, згідно з яким заборонялося випускати числа з білими плямами і навіть помітками про конфіскації, тому редакціям доводилося в останній момент перед тиражуванням замінювати сконфісковану статтю іншою. Цього року читаємо «Новий плян на наше знищення» (ч. 9), а згодом – «Відемний білянс польської політики супроти Українців» (1932. – Ч. 29). Загалом відзначимо, що на сторінках «Нового Часу» прослідковується і період Великої економічної депресії (1929–1933 рр.), і політичної кризи в Польщі на початку 1930-х рр., і наближення Другої світової війни.

Часті арешти українців із зазначенням прізвищ заарештованих (Масові арешти в Коломийщині. – 1924. – Ч. 7; Повінь ревізій, арештів і репресій. – 1924. – Ч. 8; Страшна подія в поліцейних арештах у Львові. – 1924. – Ч. 14; Ще один політичний процес проти наших студентів. – 1926. – Ч. 6), політичні процеси, що отримали розголос не лише на теренах Галичини, а й за кордоном (Новий великий політичний процес у Львові. – 1926. – Ч. 31; Великий політичний процес в Стрию. – 1927. – Ч. 30; Процес 42 Українців у Дрогобичі за приналежність до Пласту. – 1932. – Ч. 32–35), описувалися у газеті детально (кожен день судового засідання окремо). Судовий процес над двома колишніми послами УНДО – Л. Куницьким та І. Заваликутом, яких було звинувачено у державній зраді, детально описано 1932 р. (ч. 18–24). Ці матеріали становлять окремий обсяговий блок публікацій громадсько-політичної тематики і слугують достовірним джерелом для реставрації української історії, оскільки є документальними і не містять жодних авторських емоцій.

Публікації про громадсько-політичні події у Галичині найчастіше привертали увагу цензорів – конфіскації становили від одного речення до

усієї статті. Наявність у фондах відділу україніки ЛННБУ ім. В. Стефаника чисел до і після конфіскації дозволяє визначити, що саме заборонялося публікувати – тексти, що закликали українців до національного самовизначення, боротьби за власні права, свободу слова, а також вислови, спрямовані проти польської влади.

Об'єктом зацікавлення редакції були події в Радянській Україні (цій темі присвячено однойменну рубрику, деякі публікації подавалися самостійно): «Перепони українізації» (1927. – Ч. 12), «За українізацію, але проти дерусифікації» (1927. – Ч. 31), «Масові арешти в Рад. Союзі» (1929. – Ч. 11), «Сталін червоним диктатором» (1932. – Ч. 6), «Боротьба Москви з Сов. Україною» (1933. – Ч. 89), «Трагедія України під большевиками» (1936. – Ч. 190), «Що діється в Східній Україні?» (1938. – Ч. 190) тощо. «Україна перемінилася в одне велике цвинтарище», – повідомляла редакція, не оминаючи жахливих подробиць голоду 1933 р. та називаючи його ініціаторів (Трагедія народу. – 1933. – Ч. 156). Штучне винищення українців на Великій Україні стало центральною темою цього року, інколи статті супроводжувалися розпачливими листами з цих теренів (Жахливі вісти з Великої України. – 1933. – Ч. 127; Очевидець про ситуацію на Великій Україні. – 1933. – Ч. 161).

Загалом про те, що авторів «Нового Часу» турбували умови життя українців в Радянській Україні, засвідчує кількість публікацій згаданої тематики – в кожному числі за поодинокими винятками вміщувалося від однієї до чотирьох статей або заміток, які акцентували проблеми, існуючі на зазначених теренах.

Політичні події у Європі представлені теж великою кількістю публікацій (переважно повідомлень на перших сторінках газети або ж під відповідними рубриками). Наприклад, у статті «Загранична політика за минулий рік» (1924. – Ч. 1) аналізовано Версальський та Ризький договори. На перших сторінках «Нового Часу» йшлося про новини з Югославії (Кріза парламентаризму в Югославії. – 1927. – Ч. 13), Англії (Англія й СРСР після

московського процесу. – 1933. – Ч. 89), Іспанії (Повстання комуністів в Іспанії. – 1932. – Ч. 16), Греції (Що діється в Греції? – 1936. – Ч. 180), Німеччини (Події в Німеччині. – 1933. – Ч. 76), Франції (Витвицький Іван. Французько-німецька ворожнеча. – 1937. – Ч. 5), США (Неминуча війна між Японією і Америкою. – 1931. – Ч. 3), Японії, Китаю (Японці бомбардують столицю Китаю. – 1932. – Ч. 26) тощо. З кожним роком у газеті збільшувалася кількість матеріалів з воєнними настроями, зокрема у 1939 р. лише окремі публікації не торкалися цієї теми.

Загалом насичене політичними подіями міжвоєнне двадцятиліття на сторінках «Нового Часу» заслуговує окремого дослідження і може слугувати об'єктивним джерелом для відтворення тогочасної української дійсності, оскільки більшість публікацій є документальними і не містять авторських емоцій. Мета нашої роботи не передбачає детальної характеристики усіх історичних подій тогочасся, тому ми зосередимося на визначенні інших пропонованих читачам проблем.

Допомогти українській громаді здолати неписьменність та суспільний «анальфabetизм» були покликані не лише статті громадсько-політичної тематики, а й публікації, присвячені діяльності товариств «Просвіта», «Рідна Школа», які зводилися до наступної тези: «Кожний нарід мусить берегти своє основне право на виховання своєї молоді відповідно до своїх теперішніх і майбутніх потреб. – Без повного користування цим правом занепад нації неминучий» (Український Народе! – 1931. – Ч. 2); часто матеріали містили перебіг або вислід зборів цих товариств, відомості про відкриття чи ліквідування їхніх осередків: «Замикають «Просвіти» (1923. – Ч. 17); «Повітова нарада представників доросту «Р. Ш.» в Підгайцях» (1936. – Ч. 178); (-) «Просвітянський рух на Закарпатті» (1937. – Ч. 7). Редакція постійно підтримувала згадані просвітні інституції: рекламувала, організовувала збір коштів, закликала читачів брати участь в їхній діяльності. Про незадовільний стан українського шкільництва та способи його покращання теж часто йшлося у газеті, мета цих публікацій – переконати

українців в необхідності національної освіти (Неграмотність нас побиває. – 1924. – Ч. 7; Українська школа гине! – 1925. – Ч. 3; Як виглядає українське шкільництво в Польщі. – 1929. – Ч. 19; Коренець Д. Нові фахові школи. – 1935. – Ч. 169; Торисан С. Молодь хоче вчитися. – 1938. – Ч. 190).

Великі надії на формування у майбутньому національно свідомого українського суспільства і редакція «Нового Часу», і значна частина інтелігенції покладали на організоване студентство, яке мало набути «свідомости своєї власної вартости та особистої гідности» (Студентська організація та праця між чужинцями. – 1926. – Ч. 15). «Доказом як ми интересуємося студентськими справами, що повинні і мусять нас обходити» (Від редакції. – 1926. – Ч. 15) перш за все став додаток «Студентські Вісти», який виходив 1926 р., в інші ж роки зацікавлення життям студентів засвідчує низка різножанрових публікацій, наявність відповідних рубрик. Усі ці матеріали й формують другий за частотністю висвітлення тематичний блок газети.

«Народ без преси як риба без води» – стверджували творці цього масштабного пресового проекту Галичини 20–30-х рр. ХХ ст. і наголошували: «... преса – це є головний моральний чинник в життю суспільства» (ий.). Волинь без українського часопису. – 1924. – Ч. 21). Саме тому чимало матеріалів на його шпальтах присвячено проблемам, що постійно виникали і перешкоджали функціонуванню української преси. У фейлетоні «Кріза української преси» (1924. – Ч. 7) Р. Купчинський (під псевд. Зиз) з властивою йому іронічністю не лише повідомляв читачам про подорожчання паперу, збільшення розмірів податків, які «не видержить українська преса», а й здійснив черговий випад проти «сивочолого» «Діла». Словесні баталії між «Новим Часом» і «Ділом» розпочалися ще у 1923 р. статтею «Не можна бабі Палажці вдержатися на селі!» (1923. – Ч. 4), однак попри постійні суперечки та непорозуміння, взаємні звинувачення, редакція «Нового Часу» привітала конкурента з ювілеєм у статті «Поклон Ділові» (1930. – Ч. 4).

Роль преси у житті суспільства доволі чітко сформулював Петро Сагайдачний, процитуємо його висновки до статті «Важка роля преси» (1939. – Ч. 79), написаної у передвоєнний період, оскільки вони не втратили актуальності і сьогодні та часто озвучуються сучасними науковцями як основа для подальших теоретичних пошуків в сфері журналістики: преса «не тільки інформує загал про те, що діється – але, займаючи до цих подій таке чи інше ставлення, творить і оформлює... настрої всього громадянства».

Упродовж 17 років творці газети, будучи переконаними що саме преса є «цементом нації», лучником, який «єднає й сковує всіх в одну велику й непереможну громаду» (За українську пресу. – 1936. – Ч. 229), приділяли значну увагу аналізу стану українського пресовидання, популяризуванню газет і журналів, спрямованих національно просвіщати українців, або ж критиці тих, що, на їхнє переконання, деморалізували читача.

Сьогодні газета є цінним джерелом і для з'ясування обставин створення, етапів функціонування та причин закриття часописів українських емігрантів на теренах Польщі, Чехословаччини, Німеччини, Франції, інших європейських держав, а також США й Канади, і таким чином – суттєво доповнює сучасні дослідження історії української преси. Пильно і прискіпливо редакція «Нового Часу» ставилася до преси, видаваної за кордоном, цій темі було присвячено низку статей та чимало повідомлень під рубриками «Бібліографія», «З української преси» (ми не акцентуємо кожную публікацію, оскільки їх детально проаналізовано у статті «Часопис «Новий Час» (1923–1939 рр.) про пресу української еміграції» [167].

Важливими для української громадськості були публікації газети про героїчне минуле її представників у 1917–1921 рр. Символічним редакція вважала відзначення «великих роковин» листопадових подій 1918 р., коли «український нарід проявив таке могутнє бажання життя» (Нинішний день. – 1923. – Ч. 2). Зауважимо, що цензор вилучив і цитовану статтю, і вірш Юри Шкрумеляка «В п'яту річницю (З прольогу до поеми побідники)», оскільки вони рясніли закликами до подальшої боротьби за власну волю. Наступного

року знову було skonфісковано патріотичні матеріали, присвячені листопадним подіям, зокрема вірш Романа Купчинського. Попри уважні конфіскації патріотичних матеріалів, які б похитнули і так не дуже стабільну польську владу, редакція з впевненістю стверджувала, що «боротьба... польської влади проти свята 1. листопаду не може скінчитися її перемогою, а тільки стане одним із найглибших жерел... «невдоволення» українського народу із польського державного ладу» (Даремні зусилля! – 1925. – Ч. 1). «Це свято усіх живих Українців, котрі ніколи не забудуть тої золотої хвили свого життя – коли були піднесені вгору, коли спина була випростувана і не шмагав її канчук гнобителя, коли груди дихала вільно, а чоловік ходив з ясним чолом і повним серцем радувався життям!», – підсумовував анонімний автор згаданої статті, безапеляційно стверджуючи, що жодна влада не зможе «видерти нам це свято». Підтвердженням авторських слів стало публікування у наступні роки матеріалів, які возвеличували українських героїв 1918 р., щоправда, переважно їх чекала доля попередніх статей – конфіскація.

Творчий колектив часопису вважав, що «народ ніколи не повинен забувати на тих, які з горячої любові до нього посвячують себе і свою волю у боротьбі за волю народу» (Святий обов'язок. – 1924. – Ч. 94), тому визначав своїм обов'язком сприяти популяризації українського минулого, постатей, які поклали життя задля здобуття незалежності України або ж суттєво цьому прислужилися, долаючи таким чином зневіру серед тогочасних українців і закликаючи їх відстоювати свої права (Памяти великого патріота і громадянина [І. Левинського]. – 1929. – Ч. 78; Представник покоління. В дев'яносто років народився през. Юліяна Романчука. – 1931. – Ч. 20; О. Ю. Федькович і відродження Буковини. – 1934. – Ч. 176).

Наступний блок – література і мистецтво – представлений тематичними додатками, сторінками, зрідка – публікаціями в корпусі газети, повідомленнями і замітками. Теоретичні статті, присвячені історії української літератури та аналізу її тогочасного стану, траплялися нечасто,

основний наголос робився власне на зразках художньої творчості та закликах якнайбільше читати.

Результати щорічного «Місяця пропагування української книжки», які проводив редакційний колектив «Нового Часу», засвідчив, що друкowana продукція (зокрема книги) у 20–30-х рр. ХХ ст. не користувалася особливою популярністю серед громадськості. Причиною абсолютної пасивності українців було і матеріальне зубожіння, і низький освітній рівень. Основним джерелом інформації про діяльність і українських, і закордонних літераторів на початку ХХ ст. були часописи, зокрема й «Новий Час». Літературну частину газети в основному становили прозові твори, зокрема оповідання, новели, нариси, інколи – повісті, уривки з романів. На початках (1923–1929 рр.) вони переважно відображали воєнні події, їхні наслідки для українства, соціальні проблеми – відсутність засобів для існування, хвороби, пияцтво, одну з найпопулярніших тем західноукраїнського письменства того часу – сільське життя, селянський побут та ін. Авторами опублікованої белетристики у цей період були Ф. Дудко, П. Козланюк, О. Лещук, К. Поліщук, М. Приймак, П. Франко, А. Чайковський та ін. У подальші роки збільшилося коло і авторів, і сюжетних ліній. Письменницька еліта активно зверталася до української історії з метою віднайти способи подолання громадського-політичної і культурної кризи міжвоєнного двадцятиліття. Серед письменників – І. Вільде, М. Гнатишак, О. Грицай, П. Котович, Ю. Липа, М. Островерха, Р. Савчак, В. Гірний (під псевд. Федь Триндик), Ю. Шкрумеляк, І. Ясінчук.

Майже не представлено в газеті такий рід літератури, як драматургія. Згадаємо лише «драму-сон у 5 діях» О. Турянського «Бог Мамон» (1928. – Ч. 134, 152, 153) та «інтермедію до п'єси «Вій» «Українізація» Остапа Вишні (1928. – Ч. 143, 144). До речі, драматичні твори у цей час не користувалися популярністю і в редакцій інших часописів.

Сатирично-гумористична проза, втілена здебільшого в жанрі фейлетонів, суттєво прислужилася об'єктивному висвітленню громадсько-

політичного життя українців. Серед авторів – Р. Купчинський (під псевд. Галактіон Чіпка), А. Курдидик, Я. Курдидик, Т. Курпіта, Ю. Шкрумеляк.

Основним виявом національного культурного відродження на західноукраїнських теренах у 1920–1930-ті рр. вважається поезія, однак редакція газети мала інше бачення – вміщувала римовані тексти лише зрідка – в числах, присвячених великим релігійним святим та інколи – визначним письменникам. У додатку «Література й мистецтво» час від часу було опубліковано вірші патріотичного звучання В. Атаманюка, О. Боднарівича, І. Крушельницького, А. Курдидика, Б. Лепкого, М. Островерхи, Марійки Підгірянки. Галицький читач мав змогу ознайомитися з поетичним талантом П. Тичини завдяки передрукам його текстів з доступної в Галичині радянської преси.

Загалом літературну частину «Нового Часу» здебільшого формували молоді західноукраїнські (рідше – радянської України) письменники, які перебрали від представників старшої генерації відповідальність за процес розвитку української літератури, основною рисою якої було національне спрямування. Зразки творчості українських корифеїв (і прозової, і поетичної), зокрема В. Стефаника, Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка, публікувалися у числах, присвячених їхнім урочистостям.

Прагнення редакційного колективу заповнити прогалини у галузі перекладної літератури в окремих річниках приводило до того, що близько 60 % літературного блоку відводилося саме їй. Це мала проза П. Бурже, Я. Гашека, Ч. Діккенса, Д. Лондона, Е. По, М. Твена, К. Чапека, а впродовж 1938 р. було опубліковано обсяговий роман О. Дюма «Три мушкетери». З метою ознайомити читацьтво з великою прозою світових класиків редакція започаткувала «Бібліотеку «Нового Часу», про яку детальніше йдеться у наступному підрозділі нашого дослідження.

Комплекс мистецьких матеріалів «Нового Часу» був покликаний естетично виховувати читацьку аудиторію, відволікати від насиченої суспільними проблемами дійсності і, звичайно ж, – популяризувати серед

нових поколінь мистецькі здобутки минулого, які й формували суспільні цінності. Виокремимо кілька груп публікацій відповідно до видів мистецтва, акцентованих у них: образотворче мистецтво, музика, театр, кіно (в нашому випадку – винахід телебачення). Мистецтво слова ми охарактеризували окремо, оскільки у «Новому Часі» воно охоплює знання та культуру народу, виконує пізнавальні, естетичні, інтелектуальні функції, тобто належить не лише до мистецтва, а й, наприклад, до науки, інша причина відокремлення літератури – позиція редакції, яка художні твори вважала найкращим способом просвіти громадськості і виділяла їм особливе місце на своїх сторінках.

Зразки образотворчого мистецтва (репродукції картин, зрідка їхня характеристика) переважно пропонувалися на сторінках тематичних додатків «Ілюстрований додаток «Нового Часу», «Святочний додаток «Нового Часу», «Література й Мистецтво» тощо (детальніше про них йдеться у підрозділі, присвяченому додаткам). Серед поодиноких винятків – замітка «Антикварський скандал», проілюстрована чотирма іконами, викраденими з каплиці в німецькому містечку (1928. – Ч. 35). Перебіги виставок теж пропонувалися до уваги читачів: «Мистецько-малярська виставка в Коломиї» (1931. – Ч. 2).

Театрознавство як наука та стан театрив у Галичині стали об'єктом інтерв'ю автора під крипт. О. Б. із «секретарем Кооперативи «Український Театр» д-ром Михайлом Рудницьким» п. н. «Український театр в Галичині. Які в нас театри та як вони працюють» (1927. – Ч. 2), що зводилося до найважливішої проблеми, яка гальмувала розвиток мистецького (та й не тільки) життя, – відсутність належного фінансування. Зауважимо, що про заснування цього кооперативу, який визначив своєю ціллю «ратувати наш театр від занепаду», йшлося ще у 1923 р. (Нарід собі! – Ч. 3). Стаття С. Чарнецького «З історії організації українських акторів у Галичині» (1937. – Ч. 5), як і згадані вище, допоможе дослідникам історії українського театру

відтворити тогочасні умови функціонування і актуальні проблеми українського театрального життя.

Музична хроніка у «Новому Часі» представлена висвітленням діяльності як професійних колективів (Колесса Філарет. З приводу концертів Українського Придніпрянського Хору. – 1925. – Ч. 1), так і аматорських гуртків – «імпрез» (термін редакції), ініційованих просвітніми товариствами у селах Галичини, як-от: «Вокально-руханковий вечір у Судовій Вишні» (1939. – Ч. 75).

Ще один вид мистецтва, задекларований нами вище, – кіно – популяризовано у газеті за допомогою кількох теоретичних публікацій. Із захопленням у статті «Телевізія. Жива фотографія на віддаль» йшлося про винахід, без якого не уявляємо собі сучасного життя, – телебачення (1925. – Ч. 20). Зауважимо, що серед винахідників редакція називає лондонського вченого У. Баїра, не виключено, що він працював у цьому напрямі, однак нам не вдалося віднайти такого прізвища у дослідженнях історії телебачення. «Майбутнє кольорової фільми» описано 1939 р. (ч. 84).

Популяризації життя та діяльності відомих, малознаних і забутих публіцистів, редакторів, журналістів, письменників, а також політичних, громадських, культурних діячів становить ще один публіцистичний блок газети. Їхня цінність для сучасних дослідників полягає перш за все у тому, що редакційний колектив намагався дотримуватися принципів об'єктивності і достовірності, не прикрашаючи і водночас не применшуючи здобутків тієї чи іншої особи: преса «мусить... не боятися осудити це, що є зле і нездорове, але теж похвалити все це, що має свою моральну й інтелектуальну вартість» (1000. – 1931. – Ч. 94). До речі, такий принцип застосовувався не лише до біографістики, а й до усіх інших матеріалів, і, як засвідчують позитивні відгуки читачів, автори газети справді не спотворювали історичних фактів. Біографічні публікації представлені розлогими некрологами, ювілейними статтями, спогадами. Так, 1933 р. на тематичній сторінці «Література й мистецтво» за підписом Письменний з Лемківщини вміщено обсягову

статтю, в якій детально описано долю та проаналізовано діяльність письменника, громадського діяча, адвоката, редактора Ф. Коковського (Людина життя (на стрічу ювілесві Франца Коковського). – Ч. 118). Біографічні відомості та штрихи до психологічного портрета піонера «української тіловиховної ідеї», редактора часопису «Вісти з Запорожа» І. Боберського подано у статті з нагоди його 60-річчя (Іван Боберський: У 60-ліття уродин. – 1933. – Ч. 182). Автори часопису також віддали шану одному з «найвизначніших представників свого часу», який, окрім політичної і громадської діяльності, активно прилучився до видавання часописів, навчальної та просвітньої літератури, – Ю. Романчуку (Представник покоління: В дев'яності роковини народин през. Юліана Романчука. – 1931. – Ч. 20).

У різний час вітальні матеріали з елементами біографістики (інколи з детальними життєписами), а часто й з психологічними портретами були присвячені Дмитру Антоновичу (1937. – Ч. 253), Івану Брику (1937. – Ч. 147), Антону Горбачевському (1936. – Ч. 145, 146), Зенону Кузелі (1930. – Ч. 140; 1931. – Ч. 7), Осипу Маковею (1934. – Ч. 42), Костянтині Малицькій (1937. – Ч. 249), Іванові Огієнку (1936. – Ч. 124), Василю Стефанику (1931. – Ч. 52) та багатьом іншим особистостям, які брали активну участь в українському громадському, культурному житті, зокрема, здійснили вагомий внесок у розвиток пресовидавничої галузі.

Для встановлення історичної достовірності велике значення мають спогади й епістолярна спадщина суспільно-політичних діячів. У газеті опубліковано низку спогадів відомих публіцистів та громадських діячів про своїх соратників або ж наставників, зокрема: Ю. Шкрумеляк «Спогад про Миколу Федюшку-Євшана» (1928. – Ч. 145), Ф. Коковський «На ювілей Б. Лепкого (спомини)» (1933. – Ч. 7) та «Ярослав Весоловський» (1937. – Ч. 135), Х. Кононенко «Ігор Лоський (спогади з 1917–1918 років)» (1936. – Ч. 122), Б. Лепкий «Стефаник у Кракові (мої спомини)» (1937. – Ч. 14, 15). Зрозуміло, що вони не завжди можуть слугувати об'єктивним джерелом

інформації, оскільки прихильність оповідачів зазвичай впливає на характеристику об'єкта, однак є необхідними для встановлення вірогідного портрета особи. Щоправда, публіцисти намагалися не керуватися особистими емоціями, а помірковано і виважено окреслити місце цих людей в українській історії.

Цінними не лише для дослідників історії журналістики, а й для тих, хто загалом вивчає історію України, є мемуари Р. Купчинського «Різдвяні свята на війні від 1914–1921 року (Спомин)» (1924. – Ч. 1), Д. Паліїва «З недрукованих споминів» (1928. – Ч. 48) та «Листопадова Революція. З моїх споминів» (1928. – Ч. 134–155), В. Барвінського «Вражіння з побуту на Україні» (1929. – Ч. 75–100), Ф. Триндика (псевд. В. Гірного) «Моя життєва лінія (спогади і рефлексії)» (1933. – Ч. 40). Попри емоційне забарвлення та властиву цьому жанру суб'єктивність, біографісти мають можливість дослідити, які саме життєві моменти справили на оповідачів глибоке враження та чому, доповнити їхні психологічні портрети, а історики – проаналізувати певну подію або етап української історії за посередництвом її учасників.

Як пояснював Юрій Магалецький у статті «10-ліття еміграції у Львові» (1931. – Ч. 3), базуючись на історичних фактах, провал Визвольних змагань 1917–1921 рр. започаткував другу хвилю масової еміграції українців. Детально про основні еміграційні осередки (Варшава, Прага, Відень, Берлін, Париж), досягнення найяскравіших її представників (А. Маршинський, В. Самійленко, М. Тишкевич, П. Холодний) у цьому ж числі написав анонімний автор («Десятиліття української еміграції»). Причини масової еміграції українців, побут емігрантів, зокрема визначних діячів, які на чужих теренах продовжували популяризувати все українське, – був постійною темою «Нового Часу» (В справі сезонної еміграції до Німеччини. – 1926. – Ч. 16; Кедровський В. Старе й нове покоління української іміграції в Америці. – 1931. – Ч. 3).

Оскільки спортивна тематика на сторінках «Нового Часу» стала об'єктом прискіпливої уваги науковця В. Ковпака, ми словами автора зазначимо основну рису її політики: «Повноформатне заповнення щоденником прогалин у спортивно-інформативному просторі українців Галичини 1920–1939 рр.» [98, с. 192]. Метою – поширювати знання про українські та світові спортивні здобутки, залучати молодь до здорового способу життя – виконували і тематичні сторінки, і обсягові статті, заверстані в основний блок газети (Жарський Е. 40-ліття українського спорту. – 1933. – Ч. 121, 124), і замітки та повідомлення під відповідними рубриками.

Як вже неодноразово було зазначено, І. Тиктор, застосовуючи на практиці досвід провідних світових підприємців, досяг нечуваних для Галичини успіхів. Саме тому стан економіки краю та необхідність «стреміти до того, щоб виховати... новий тип людини, яка зуміє творити нові матеріальні цінності та цим буде тручати вперед процес суспільної модернізації», способи цієї модернізації ґрунтовно представлено на шпальтах «Нового Часу» (Коренець Д. Основа і зріст нашої кооперації. – 1925. – Ч. 1; Купчак Дмитро. Ще про кооперативну й приватну торгівлю. – 1935. – Ч. 166; Сучасні прблеми української економіки. – 1939. – Ч. 90).

«Поширити між нашим хліборобством що найкращі поради у всіх цікавих йому справах, щоби і таким способом причинитися до поширення хліборобської освіти та хліборобського гаразду» – одне із завдань, яке визначила редакція для свого часопису (О. Л. Сільське господарство. – 1923. – Ч. 1) і реалізовувала шляхом публікування відповідних матеріалів під однойменною рубрикою, під рубриками «Практичні поради», «З господарських справ» та окремо.

Оскільки українське населення здебільшого було малоосвічене і не розуміло тексти офіційних документів, а то й не мало до них доступу, окремий блок важливих матеріалів становили роз'яснення нових законів, введення або скасування податків тощо. Ці публікації допомагали зрозуміти

ситуацію, що склалася, і уникати штрафних санкцій: «Свіжа данина (Маєтковий податок)» (1923. – Ч. 3–4), «В справі маєткового податку» (1924. – Ч. 87), «Закон про земельну реформу» (1926. – Ч. 9), «Уваги з приводу нового закону про поступування в карних справах» (1929. – Ч. 77). Допомогти читачам зрозуміти тексти державної документації сприяв додаток «Право», започаткований 1934 р., таким чином колектив газети об'єднав відповідні матеріали і спростив їхній пошук на сторінках часопису. Саме цей додаток «подаватиме якнайшвидше деякі інформації і прояснення нових (і давніших) законів і розпорядків, важніші оречення судів,.. приносить відповіді на запити наших передплатників» (Правна сторінка в «Новому Часі». – 1934. – Ч. 1).

Оскільки 20–30-ті рр. ХХ ст. характеризувалися піднесенням громадсько-політичної активності світового жіноцтва, творці «Нового Часу» прагнули відповідної реакції й від українок, що відобразилося у спеціальних матеріалах. Більшість таких статей була покликана сприяти поступу місцевого жіночого населення (Жінка й політичне життя. – 1927. – Ч. 29; О. Д. Українська жінка. – 1928. – Ч. 137), інформувати про його здобутки на різних ділянках громадського життя (Жінки – судді. – 1928. – Ч. 70; Жінки в дипломатії. – 1931. – Ч. 96), використовуючи як приклади історію становлення закордонних структур (Німецьке жіноцтво в обороні національних прав. – 1926. – Ч. 75; Участь німецької жінки в політиці. – 1926. – Ч. 95; З міжнароднього жіночого руху. – 1927. – Ч. 35), повідомляти про заснування та діяльність українських жіночих організацій (З життя наших товариств. – 1926. – Ч. 77; Учасниця. Щаслива ініціатива «Союзу Українок». – 1933. – Ч. 41; Перший Український Жіночий Конгрес. – 1934. – Ч. 141) тощо. Публікаціям «жіночої» тематики відводилися окремі рубрики, тематичні сторінки, додатки. Зростання значимості жіночих громадських структур у житті суспільства засвідчують численні статті «Нового Часу», присвячені культурно-просвітницькій та організаційній діяльності найактивнішої української жіночої організації 20–30-х рр. – Союзу Українок

(Загальні Збори Союзу Українок. – 1931. – Ч. 137; Дещо з гуманітарної діяльності львівської філії Союзу Українок. – 1933. – Ч. 256; З Союзу Українок. – 1936. – Ч. 25; Краєва Конференція Союзу Українок. – 1936. – Ч. 239 тощо). Окрім того, жінок навчалося правильно виховувати дітей, займатися спортом, елегантно вдягатися тощо.

«Промовистим прикладом таблоїдизації (тривіалізації) новин», за визначенням С. Блавацького [7, с. 12], є кримінальна хроніка газети. Власне цей тематичний сегмент частково підтверджує тезу В. Целевича та й сучасних науковців – «Новий Час» мав елементи «жовтої преси», які проявлялися в інтригуючих назвах (Кат українських дітей. – 1924. – Ч. 27; Жах перед дітьми. Батько втопив двоє дітей-немовлят і сам повісився. – 1925. – Ч. 6; Хто вбив дочку інж. Заремби. – 1931 – Ч. 5), чим сприяли популяризації часопису серед широких верств громадськості. Зі сторінок «Нового Часу» можна було дізнатися подробиці вбивства С. Петлюри (1926. – Ч. 37), надалі цій темі присвячено низку повідомлень, інші шокуючі кримінальні новини. «Перманентна акцентуація на висвітленні резонансних самогубств та сенсацій, криміногенної ситуації на сторінках видань була як відображенням складних економічних реалій міжвоєнного періоду, так і виявом таблоїдизації видань», – підсумовує згаданий вище науковець. Від себе зауважимо, що цей блок є єдиним свідченням таблоїдизації газети «Новий Час», оскільки всі інші матеріали не переходять межі журналістської етики – вони часто документально підтверджені та й основною метою мають не шокувати читача, а сприяти його національній просвіті, залучити до громадсько-політичного життя. Тракткування тематичних додатків як елемента таблоїдизації (твердження більшості сучасних науковців) у випадку «Нового Часу» недоцільне, оскільки вони, як і основний корпус газети, відповідають запитам кваліфікованого читача, формуються з наукових та науково-популярних матеріалів, підтверджених документально.

У газеті опубліковано й матеріали на інші теми – передбачення астрологів, відомості про винаходи у різних ділянках людського знання,

ребуси, загадки, усмішки «для науки і розваги» тощо, однак вони не були системними, а лише інколи доповнювали і урізноманітнювали зміст чергового числа «Нового Часу».

Вважаємо недоцільним подавати кількісний аналіз публікацій кожної тематики, оскільки вони змінювалися постійно і залежали від актуальної теми того дня, лише можемо стверджувати, що першість завжди належала громадсько-політичним матеріалам, за ними слідували просвітні та економічні, всім іншим темам відводилося значно менше газетної площі, однак вони були в обов'язковому порядку представлені у корпусі «Нового Часу».

Редакція газети прагнула охопити всі актуальні теми тогочасся. Саме з причини тематичного розмаїття обмежений обсяг нашого дослідження не дає можливості приділити належну увагу всім пропонованим блокам, однак маємо об'єктивні підстави стверджувати про універсальність, незалежність газети та її необхідність для тогочасного читача, якому здебільшого пропонували до диспозиції політичні друковані органи, що перш за все дбали про популяризацію діяльності тієї чи іншої партії, громадського об'єднання, а це відображалось на тематиці публікацій і їхній достовірності.

3.5 Додатки до «Нового Часу» як складова пресовидавничої стратегії концерну

Додатки до газети «Новий Час» можна класифікувати на дві основні групи – додатки, що виходили окремо від основного видання, і додатки, які подавалися на його сторінках.

Перший блок становить порівняно невелика кількість назв. Серед них є як одноденні (одиничні), так і періодичні. До одиничних відносимо безплатні додатки «Виказ жертв на Рідну Школу з нагоди Коляди в 1926 р.» (1926; 6 с.), що вийшов накладом Українського Педагогічного Товариства; «Виказ жертв зложених громадянством краю та українською еміграцією в європейських державах на цілі Українського Товариства Допомоги

Інвалідам у Львові в 1935 році – в пол. золотих: Безплатний додаток до часоп. «Новий Час» (8 с.; він вийшов у ч. 73 1936 р., однак не був пронумерованим з основним виданням, тому ми його відносимо до цього блоку); «Виказ жертв на воєнних вдів і сиріт по поляглих членах УГА, зложених в часі від 1. січня до 30. квітня 1937 р. (в золотих)» (1937; 4 с.), вони містять обсягові переліки осіб (прізвище, ім'я, по батькові), які здійснили пожертви. У 1925 р. вийшов також додаток «Пояснення в справі убезпечення будинків від вогню в Дністрі і Польській Дирекції Обезпечень (П.Д.У.В.)» (4 с.). 1929 р. – «Обіжник в справі замовлень на осінній сезон помічних погноїв, вугля, найпотрібніших господарських машин: Безплатний додаток до часопису ч. 63 «Новий Час» з р. 1929» (2 с.), ініційований Спілкою українських агрономів з метою поширити серед сільського населення відповідні знання, а також подати ціни на згадані у назві товари.

Окремих періодичних додатків від 1923 р. до 1939 р. вийшло, як і одноразових, п'ять. Перш за все приділимо увагу «Ілюстрованому додатку «Нового Часу» (зауважимо, що в різні періоди існування газети він виходив на її сторінках як додаток або ж як тематична сторінка чи рубрика, про що йдеться у відповідних підрозділах нашого дослідження). Окремо від основного видання додаток виходив у 1925 (1 ч.), 1926 (1 ч.) та 1939 (1–4 ч.) рр. обсягом 4 (лише у ч. 3–4 1939 р. – 2) сторінки. У 1925 р. у числі презентовано Третю мистецьку виставку у Львові, Українську мистецьку виставку у Празі, 1926 р. – присвячено «Десятим роковинам смерті Івана Франка», 1939 р. числа переважно висвітлювали культуру і побут жителів Карпатської України, всі вони супроводжувалися значною кількістю ілюстрацій відповідної тематики.

25 січня 1925 р. вийшов також «Літературний додаток «Нового Часу». Він представлений лише одним числом на 24 сторінках. Видавець і відповідальний редактор – І. Тиктор. Можемо припустити, що надалі він отримав іншу назву – «Літературно-Науковий додаток «Нового Часу», який у 1937 р. вийшов окремо у твердій обкладинці, а 1938 р. продовжився на

сторінках газети, однак з власною нумерацією і чисел, і сторінок. «Літературний додаток «Нового Часу» містив низку поетичних та прозових (переважно малих форм) творів українських авторів, звернення редакції «До наших читачів» з метою визначити, яким вони прагнуть надалі бачити цей додаток (за «найточніші» відповіді на запитання анкети було обіцяно 20 книг у подарунок), кілька публіцистичних статей, а також повідомлення під рубриками «Новинки», «Зі спорту», «Огляд світових подій», рекламу. Для нашого дослідження важливою є стаття цього додатка «На початку нового року», в якій редакція, зокрема, обіцяє й надалі дотримуватися принципу безпартійності, а відповідати запитам лише читачів. Як зазначив науковець І. Павлюк, «зі смаком ілюстрований (графікою, витинанками) «Літературний додаток...» цілком можна сприйняти за окреме число літературно-мистецького періодичного видання» [252, т. 3, кн. 1, с. 492].

На початку 1925 р. почав виходити ще один додаток – «Туристика і краєзнавство: Орган Українського туристично-краєзнавчого товариства «Плай» у Львові», впорядковуваний Іваном Крип'якевичем. Окремими виданнями вийшли лише три числа, надалі він набув форми внутрішнього додатку, інколи – рубрики. Фактично цей додаток став першим періодичним виданням товариства «Плай», про що йшлося у редакційній статті, де також окреслено його мету: «Щоб оживити наше мандрівництво та підготувати найближчий туристичний сезон». Зміст додатка становили наукові та науково-популярні статті переважно краєзнавчого характеру, замітки про походження назв міст та сіл, а також хроніка подій «Плаю». Зауважимо, що І. Крип'якевич видавав цей додаток на громадських засадах – ані він, ані автори публікацій не отримували грошової винагороди.

У 1925 р. вийшло три (один з них спарений) числа «Місячного додатка «Нового Часу». Цьому виданню приділимо особливу увагу, оскільки воно ще не потрапляло в коло зацікавлень науковців і навіть не було згадане в історико-бібліографічному дослідженні «Українські часописи Львова 1848–1939 рр.». Про те, що має з'явитися такий додаток редакція повідомляла

читачам на сторінках «Нового Часу» ще від середини січня. Наприкінці цього місяця вийшло перше число, а у кінці лютого редакція повідомила: «З приводу конфіскації не можемо вислати сьогодні місячного додатку, щоби не вислати передплатникам білого паперу», саме тому наступне число з'явилося наприкінці березня за лютий-березень, ще один випуск датовано квітнем, воно і стало останнім. Цей додаток (охоплював від 16 до 24 с.) був науково-популярного характеру. Особливий інтерес у першому числі становить публікація «Національні ідеї великих націй Європи», в якій охарактеризовано «поняття національної місії» в євреїв, німців, французів, росіян та українців, які по-різному трактували поняття «національність» та «державність». Про українців автор під криптонімом (М.) стверджував: «Українці, як нація молода подібно до Американців, не мають ще виробленого типу, тому не мають ще національної ідеї... Українці творять щойно зі себе національну особистість». Наступний випуск (за лютий-березень) був присвячений Т. Шевченку – вірш та статті, що висвітлювали творчість поета, становили його зміст. Випуск за квітень в основному містив публікації про Великодні свята, а також «уривок зі споминів» Л. Лепкого «До Києва». Окрім науково-популярних статей, випуски містили рубрику «Шахи» («Коротка історія гри в шахи», «Пояснення» та «Шахові задачі»), «Загадки» («У цьому відділі поміщуватимемо загадки всякого роду, за розвязки яких будуть призначені нагороди», у наступних числах перелічено переможців).

Отже, окремі періодичні додатки були започатковані у 1925 р., коли І. Тиктор, викупивши газету, намагався урізноманітнити її зміст, однак можна припустити, що такий підхід був економічно не вигідним, або ж талановитий видавець віднайшов оптимальний спосіб задоволення різнобічних читацьких потреб – «газета в газеті», тому надалі ці ж додатки (виходило й чимало нових) продовжилися на сторінках «Нового Часу».

Другий блок додатків – ті, що виходили на сторінках газети, – є суттєво більшим від попереднього і за кількістю назв, і, відповідно, за тематикою. Ці додатки класифікуємо на одноразові, продовжуваний та періодичні. Додаток,

що вийшов лише у ч. 70 «Нового Часу» за 1926 р. – «Реклямовий додаток «Нового Часу» під кличем «Свій до Свого!» становив 8 с. Він містив невелику передову статтю, в якій на прикладі європейських держав пояснено визначальну роль реклами: «Реклама це вклад в підприємство, це інвестиційний видаток, амортизується довго, але певно!», і на семи сторінках – оголошення різноманітних українських фірм. Як рекламний додаток можна класифікувати «Каталог книжок на березень місяць» Українського Видавництва. Він займав розворот і не був посторінково пронумерований з газетою, але вийшов на її сторінках, в ч. 49 1936 р.

Продовжуваним визначаємо «Святочний додаток «Нового Часу», оскільки він п'ять разів з'являвся у газеті і був присвячений різним темам. Тричі редакційний колектив сприяв створенню святкового настрою серед читачів у Різдвяні свята (в ч. 2 1930 р.; ч. 3 1931 р.; ч. 4 1938 р.), публікуючи колядки, художні твори та невеликі статті різдвяної тематики, один раз (у ч. 39 1931 р.) – приурочений Великодню, а в ч. 44 за 1930 р. увесь додаток становила обсягова стаття про іконопис як вид сакрального мистецтва. Числа цієї «газети в газеті» були оформленні якісними ілюстраціями.

Оскільки І. Тиктор постійно перебував у пошуку найцікавіших тем для потенційних читачів, кількісно та й тематично у газеті переважають внутрішні періодичні додатки, тобто ті, що виходили на сторінках газети. Зауважимо, що саме цей блок додатків спричиняє непорозуміння серед науковців, оскільки часто вони називають додатками тематичні сторінки «Нового Часу», а натомість випускають з уваги додатки із власною нумерацією чисел. Зокрема, В. Денисюк до додатків відносить сторінку «Нашим читачкам» (1938–1939), яка не мала ані власної нумерації чисел, ані підзаголовок (це стосується і низки інших сторінок) [22, с. 88]. Якщо послідовно дотримуватися авторської класифікації сюди необхідно було віднести і «Мандрівництво» в 1935 р., і «Література і мистецтво» 1937 р. тощо, оскільки вони є ідентичними згадуваній. Зауважимо, що І. Павлюк в історико-бібліографічному описі газети допустився подібної помилки, йому

не вдалося провести чіткої межі між додатками і тематичними сторінками [252, т. 3, кн. 1, с. 359]. Окрім того, науковець не зафіксував усіх пропонуванних редакцією додатків, зокрема, немає інформації про «Місячний додаток «Нового Часу», який неодноразово згадувався на сторінках часопису у 1925 р. Саме тому при відборі додатків ми зупинилися на тих, які не лише шрифтово виокремлені (це не може бути ознакою, оскільки видавці часто використовували виділення для заголовків рубрик, тематичних сторінок, про які йдеться у підрозділі дослідження, присвяченому, зокрема, й інформаційним жанрам газети, а інколи навіть для назв певних статей), а й мають власну нумерацію чисел.

Таким чином, внутрішнім додатком, який найдовше протримався у «Новому Часі» вважаємо «Література й Мистецтво: Тижневий додаток» (у 1928 р. вийшло 25 ч., які займали по півсторінки газети; у 1929 р. – 32 ч.; 1930 р. – 40 ч.; 1931 р. – 36 ч., яким відводилась одна сторінка; в інші роки він виходив окремо, як тематична сторінка або ж рубрика).

«Ілюстрований додаток» як й інші додатки змінював форму втілення залежно від бачення та потреб редакції, зокрема, на сторінках газети він виходив 1934 (2 ч., одне з них не пронумероване) і 1939 (13 ч.) рр.

На шпальтах газети доволі часто виходив додаток, присвячений спортивному вихованню молоді. На його необхідності редакція наголошувала ще у 1926 р., коли ділилася з читацтвом намірами започаткувати окремо від газети «Гімнастично-Спортові Вісти»: «Ніде правди діти – фізичне виховання стоїть у нас на задньому пляні. Розбудити [спортивно-руханкові товариства], стати їх лучником і трибуною їх праці – отте завдання ставимо перед собою» (1926. – Ч. 11). Окремо додаток так і не з'явився, однак він часто вміщувався у газеті. Додаток спортивної тематики кілька разів змінював назву, підзаголовок та періодичність, але тематично був ідентичним. Це – «Руханка і спорт: Двоптижневий додаток «Нового Часу» (у 1926 р. вийшло 10 ч., яким було відведено переважно 4 с., інколи –2); «Спорт: Тижневий додаток «Нового Часу» – присвячений справам фізичного

виховання. Офіційний орган Українського спортивного союзу» (лише 1 ч. 1929 р.); «Спорт і руханка» (1928 р. з'явилося 8 ч. обсягом півсторінки відповідного числа основної газети); «Руханка й спорт: Додаток для справ фізичного виховання» (у 1934 р. – 19 ч.). Інший – «Ловецтво: Сторінка Ловецького Спорту» (1937 р. – 5 ч., 1938 р. – 6 ч.) – був присвячений лише одному виду спорту. Саме тут згадаємо ще один додаток – «Пластовий Прапор: Місячний додаток» (у 1929 р. – 9 ч.; у 1930 р. – 7 ч.), оскільки молодіжна організація активно пропагувала здоровий спосіб життя серед українців. Редакція всіляко підтримувала Пласт, присвячуючи цій темі багато публікацій.

Основна мета усіх «спортових» додатків полягала в пропагуванні об'єднання української молоді, розпорошеної по товариствах «Луг», Пласт, «Сокіл», «Спортовий Союз» тощо, подолавши всі політичні чвари (на необхідності позбутися партійної залежності редакція наголошувала постійно), задля досягнення єдиної мети – відродження нації.

«Справа спеціального, суто студентського журналу у нас ніколи не була добре поставлена», – стверджувала редакція «Нового Часу», обґрунтовуючи мету заснування «Студентських Вістей» (Від редакції // Новий Час. – 1926. – Ч. 15). І. Тиктор у всіх своїх періодичних виданнях, зокрема й в «Новому Часі», часто звертався до молоді, яка (і лише вона!), був впевнений видавець, своєю активною участю в громадському житті зуміє сприяти «духовній обнови» українського народу. Саме тому у газеті функціонували як двотижневий додаток «Нового часу» «Студенські Вісти» (1926 р. – 7 ч.), «Студенська трибуна» (1929 р. – 2 ч.), «Життя і праця українського студента» (1931 р. – 7 ч.).

Тематично близьким був «орган українського туристично-краєзнавчого Т-ва «Плай» у Львові» п. н. «Туристика і Краєзнавство» (1931 р. – 5 ч.). До речі, цей додаток продовжив нумерацію чисел однойменного додатка, який 1925 р. виходив окремо, містив краєзнавчі матеріали і пропагував серед молоді туристичні подорожі.

Грунтовно до «жіночої» проблематики редакція «Нового Часу» почала звертатися у 1926 р., запровадивши у ч. 75 тижневий додаток «Жінка». «Пропагувати ідею не лишень формальної, але й фактичної рівноправності жінки» він продовжував до 1939 р. переважно за посередництвом тематичних сторінок або рубрик. Виняток становлять додатки з власною нумерацією чисел «Жінка» (1928 р. – 2 ч.; у цьому ж році він продовжив виходити як тематична сторінка), «В жіночому світі...: Тижневий додаток» (1928 р. – 9 ч.). Запроваджуючи ці додатки, видавці перш за все мали на меті піднести суспільно-політичну активність українського жіноцтва, на закордонних прикладах закликали його створювати жіночі громадські організації, пояснювали як здобути економічну незалежність тощо.

Інші різнотематичні додатки газети – «Для науки і розваги» (1928 р. – 50 ч., 1929 р. – 14 ч.); «Наше господарство» (1928 р. – 17 ч.); «Здоровля й гігієна» (1928 р. – 7 ч., 1929 р. – 19 ч.); «У фільмовому царстві...:Тижневий додаток» (1929 р. – 3 ч.); «Природа й Техніка» (1930 р. – 22 ч., 1931 р. – 14 ч.); щотижневик «Право: Інформації про закони, розпорядки і судові оречення – правна порада» (1934 р. – 31 ч.), тематичне спрямування яких відображено у назвах, суттєво доповнювали газету. Всі вони відповідали читацьким запитам. Так, редакція подала на початку 1934 р. коротку замітку про майбутній додаток «Право» – причину його створення і теми, які порушуватимуться: «... подаватиме якнайшвидше всякі інформації і пояснення... законів і розпорядків, важніші обречення судів,.. а також правні акти адміністраційної влади», відповідатиме на запити читачів, при цьому обіцяла не подавати прізвища адресантів, обмежуючись їхніми ініціалами або ж псевдонімами.

На сторінках газети виходив «повістевий додаток» п. н. «Бібліотека «Нового Часу». У 1931 р. передплатники отримали обрану ними книгу, а згодом поширення художніх та публіцистичних творів серед читачів часопису здобуло доволі оригінальне втілення – на чотирьох сторінках окремих чисел газети заверстано сторінки твору, зібравши і розрізавши які

можна сформувати книжечку (усі ці книги можна було придбати і окремо, однак вже за окремою ціною). Серед них – історичний нарис «Распутін – чорний дух Росії» (1926 в ч. 6–70), Моріс Ремар і Альберт-Жан «Боротьба з трупом: повість» з французької переклав М. Р. (1926 від ч. 70–1927), Рекс Біч «Залізний шлях: повість» (від ч. 149 1930 р.), Сава Крилач (справж.: Людвік Сідлецький) «ВячеславЛипинський у Полтаві в 1916 р.» та «Самостійник» (у 1939 р.) тощо. Віддаємо належне видавцю – читач, який прагнув отримати книгу, продовжував передплачувати газету принаймні до того часу, поки цей твір не завершувався.

Отже, зазначимо, що впродовж 1923–1939 рр. до «Нового Часу» вийшло 34 додатки, з них 10 окремих (5 – одноразових, 5 – періодичних), 20 на сторінках газети (2 – одноразових, 1 – продовжуваний і 21 періодичний, 4 з яких продовжили додатки, що почали своє існування окремо від основного видання). Найбільша кількість окремо видаваних додатків припадає на 1925 р., «газет в газеті» – на 1928–1929 рр. Різноматичність цих переважно «газет в газеті», яким доволі часто відводилося половину, а то й менше сторінки, повинна викликати захоплення сучасного читача, оскільки за допомогою лише одного часопису можна було отримати знання з усіх галузей – політичних, економічних, правових, мистецьких, літературних, навчитися правильно проводити дозвілля (зокрема займатися спортом), вести домашнє господарство тощо. І найважливіше – для задоволення персональних потреб читач віднаходив певний додаток, однак попри це він (інколи навіть не усвідомлюючи) ознайомлювався із найважливішими подіями в Україні і світі, що сприяло піднесенню культурно-освітнього рівня української громадськості.

3.6. Особливості комунікаційного зв'язку «читач–редакція»

«Найкраще розвивається часопис тоді, коли між ним і його читачами існує як найтісніший зв'язок, коли часопис знає, чого його читачі від нього

вимагають, а читачі здають собі справу, що редакція робить усе, щоб ці вимоги задовільнити» (До наших читачів. – 1925. – Ч. 1) – ця теза, опублікована в «Новому Часі», була знаковою у пресовидавничій діяльності концерну «Українська Преса».

Відповідати читацьким запитам «Новому Часу» сприяв налагоджений комунікаційний зв'язок із аудиторією. Саме завдяки реакції читачів на певні події, висвітлені у публікаціях газети, редакційний колектив мав змогу удосконалювати її зміст або ж вступати в полеміку, що й сприяло довготривалому існуванню пресодруку. Активність реципієнтів засвідчувала популярність періодичного видання і серед підготовленого читача, і серед пересічних громадян різних вікових груп.

Найпоширенішим способом співпраці творчих колективів засобів масової інформації із активними читачами у 1920–1930-х рр. було листування. Завдяки листам редакція могла скласти уявлення про потенційну аудиторію, визначити коло її зацікавлень та потреб, дослідити результативність своєї праці, з'ясувати ступінь задоволення аудиторії пропонованими публікаціями, їхньою тематикою, жанрами втілення тощо. Редакційний колектив «Нового Часу», активно спілкуючись на сторінках газети із читачами, здобував авторитет і довіру громадськості, що позитивно впливало на розміри накладів.

Редакційний портфель завжди був переповнений листами, про що свідчить і фонд «Редакція «Нового Часу», який зберігається в ЦДІАУ у м. Львові [108, 110–118, 120, 123–124, 126–132; 135], де віднайдено звернення пересічних громадян, офіційні заяви просвітніх товариств і численні відповіді редакції, серед них для друку на сторінках газети обиралися тільки важливі для всієї аудиторії, оскільки жанр епістолярної журналістики був не лише засобом спілкування, а й інструментом ефективного впливу на потенційних читачів, інші ж частково можна віднайти серед архівних документів.

У 1923–1926 рр. для листування з редакцією функціонували рубрики «Надіслане», «Дописи», «Лист до редакції». Під рубрикою «Дописи» вміщувалися повідомлення з різних куточків Західної України про діяльність культурних, освітніх, спортивних товариств. Серед них домінують ті, у яких йдеться про відновлення та працю філій товариства «Просвіта», закладення читалень у селах, діяльність «Сокола-Батько», «Рідної Школи». Цінність таких матеріалів полягає в тому, що створені вони особами, які безпосередньо брали участь в функціонуванні цих організацій, а також тут можна віднайти відомості про активних пересічних мешканців або ж скарги на місцевих посадовців.

Рубрика «Надіслане» мала примітку «За цей відділ Редакція не відповідає». Друковані у ній матеріали вирізнялися емоційністю, зокрема містили різкі критичні зауваги щодо діяльності певних осіб або структур. Наприклад, Дмитро Квасниця від імені студентів висловив глибоке обурення «з приводу нікчемного, бандитського нападу» на часопис «Заграда» і її редактора газетою «Діло» (1924. – Ч. 12). Під рубрикою «Лист до редакції» розкритиковано «Раду», «яка старається очернити наддніпрянську еміграцію в очах галицького громадянства, обвинувачуючи її в зраді національних інтересів» (1926. – Ч. 11), звернення було підписане «за громаду» М. Гикавим, Б. Оржеховським, Рожко-Орлянським, Т. Рибакон, І. Навроцькою. Звичайно ж, такі дописи свідчили про зв'язок між редакцією і читачем, який міг вільно висловитися на її сторінках з приводу наболілих питань.

Вже від 1927 р. ці рубрики були припинені. Надалі редакційний колектив особисто листом відповідав дописувачу, тому відпала потреба подавати цю інформацію на шпальтах газети. Тим паче, що їхня кількість щороку збільшувалася та й під рубриками часто подавалися відмови в публікуванні, а, ймовірно, потенційному дописувачу було неприємно, що інформація про його непідготовленість як публіциста ставала загальновідомою.

Епістолярій читачів, який вміщувався впродовж усього періоду існування газети і був обсяговішим, аніж повідомлення, не заверстувався у рубрики, а подавався окремими публікаціями із назвою та поміткою чий це лист, а інколи – і з якого регіону.

Листи вміщувалися з різною аргументацією. Оскільки газета перш за все виступає авторитетним представником громадських інтересів, більшість дописувачів прагнули за її посередництвом вплинути на державні органи, певні суспільні інституції, а то й показати своє незадоволення іншими часописами. Інколи ці листи мали форму звернення до конкретних осіб. Наприклад, «Голос селян до Владик Галицької Землі!», оформлений після проведення відповідних зборів, закликав залишити народ у спокої, оскільки «започаткована робота Владик вводить роздор і роззєднання котрого наслідків годі передбачити» (1925. – Ч. 10) і містив перелік нововведень, з якими селяни категорично не погоджувалися. Автори таких матеріалів часто дозволяли собі використовувати різку критику, як-от селяни з с. Велдіж Долинського повіту (Максим Бойчук, Федор Мацалак та Петро Гладич), висловлюючи протест проти примусової участі в Селянському конгресі, організованого польською владою, так охарактеризували часопис «Селянський Прапор»: «... переглянувши ті шмати і пізнавши що то за панки і за які гроші виходить... вкинули до печі, щоб не обдурювати людей» (Як приготівляють «селянський конгрес»? – 1926. – Ч. 6).

Ще один пласт друкованих у виданні епістолярних матеріалів становлять листи, покликані привернути увагу не лише редакції, а й широкої громадськості до події, проблеми, про яку у них йдеться. До прикладу, у листі з Закарпаття «Молодь хоче вчитися», підписаному С. Торисаном (1938. – Ч. 190), автор акцентував на проблемі відсутності на Закарпатті українських навчальних закладів, що змушувало молодь здобувати освіту в «російських бурсах», мав на меті отримати підтримку власного переконання у необхідності заснування таких освітніх інституцій та спонукати громадськість до активних дій у цьому керунку.

На шпальтах щоденника віднаходимо й низку інших листів, що, фактично, були активною реакцією читачів на той чи інший газетний матеріал, який загострював їхню увагу на певній проблемі національного життя і пропонував шлях її подолання тощо. Стаття автора під криптонімом (ий) «Волинь без українського часопису» (1924. – Ч. 21) активізувала волинян, які у своїх листах декларували підтримку автора і прагнули привернути увагу інших читачів та й редакції до цієї проблеми. До речі, «Листи з Волині» відтоді почали часто публікуватися у газеті, вони стосувалися різноманітних проблем. Загалом цей пласт звернень був толерантнішим від попереднього, оскільки автори не стільки критикували чи звинувачували, скільки закликали до конкретних дій на користь українського народу.

Низка листів мала на меті повідомити редакції свою думку щодо функціонування газети загалом. Як правило, цей епістолярій засвідчує широке розуміння читачем характеру «Нового Часу», його мети. Авторитету часопису додавали «Привіти «Новому Часові» з за океану», як-от привітальний лист віденської «Січі» з нагоди переходу на щоденний режим (1932. – Ч. 1). З цієї ж нагоди Роман Данилевич у зверненні «До хвальної редакції «Новий Час» так відгукувався про новий щоденник: «Новий Час» у новій фазі свого розвитку... дасть в руки Українців щоденник у світовому розумінні» (1932. – Ч. 1), незадовго «Гуцули «Новому Часові» теж висловили привітання (1932. – Ч. 8). Позитивні відгуки про газету містилися й у листах, що засвідчували моральну і матеріальну підтримку «Рідної Школи» (на необхідності фінансово допомагати товариству редакція, що віддавала на ці потреби певні суми з проданих примірників, наголошувала постійно). Так, у невеликому матеріалі «Відгомін нашої рідношкільної акції» (1937. – Ч. 5) подано листи від Тита Залуцького (Рудки) і Йосафата Наконечного (Самбір). «Витаючи ваш високоідейний і громадянський почин оподаткування 1 грошом кожного проданого... числа щоденника «Новий Час» на «Рідну Школу» – стаю постійним передплатником вашого Щоденника», – писав

Т. Залуцький, створюючи такими словами додаткову рекламу часопису. Під такою ж назвою 1937 р. подавалися листи й інших осіб, що схвально відгукувалися і про «Новий Час», і про його «почин» щодо «Рідної Школи».

Низка листів була покликана інформувати читачів про події за кордоном, які безпосередньо стосувалися українських питань або ж містили завіряння про підтримку українських починань. Як і у випадку з привітальними, ці матеріали підвищували рейтинг газети. Наприклад, «Листи з Канади» (1924. – Ч. 2) містили два звернення: одне підписано державним організатором рільничих спілок Сиротюком, друге – І. Гуменюком та В. Брилинським. У другому згаданому листі було конфісковано такі слова: «Ви у своїх товариствах показуєте народами куди іти... Збираєте разом українські думки, що розбігаються, щоби ми в карності ступали і до ціли зайшли». Лист «від наочного свідка» Тальченка «Про Шевченкову річницю на Радянщині» (1931. – Ч. 26) містив розповідь про перебіг кількох святкувань Шевченкових днів на Радянській Україні, де постать поета поступово забувалася, а ті, хто все ж таки прагнув популяризувати творчість Кобзаря, рано чи пізно потрапляли в тюремні застінки. У «Листах з Німеччини» (без підпису) (1924. – Ч. 8) йдеться про останні політичні події у цій державі (на жаль, ми не віднайшли числа до конфіскації, тому не можемо встановити, що саме привернуло увагу цензорів).

Листи ще однієї тематики – художні твори, які певний автор прагнув представити широкій читацькій аудиторії (нам не вдалося встановити, які саме з опублікованих були отримані від читачів, оскільки редакція не акцентувала цього факту в газеті), зрідка листи від читачів містили рецензії на певні видання (Нова книжка. Дм. Донцов «Націоналізм». Замітки читача. – 1926. – Ч. 41).

Зворотний зв'язок редакції з читачами започатковано 1923 р., саме цього року у ч. 3 вона висловила вдячність прихильникам, які надіслали низку порад щодо подальшого наповнення часопису і запевнила, що «придержуватиметься» цих побажань, «аби наш часопис своїм змістом був

ясним висловом... наших національних стремлінь і тих практичних питань, які інтересують найширші круги українського народу». У 1923–1926 рр. зв'язок із читачем відбувався перш за все за посередництвом згаданих вище рубрик «Почта», «Переписка Редакції». Саме тут редакція переважно вибачливо або ж беземоційно повідомляла дописувачам причини відмови їм у публікуванні надісланих матеріалів: «Теодор В-й Краків: Вірші до друку не надаються» (1924. – Ч. 13); «М.-К. Копичинці. Вірш нецензурний. Спомин піде» (1924. – Ч. 24). Інколи такі відмови супроводжувалися іронічними коментарями: «М. К. Любича княз. Не маємо що оголошувати, бо Ви нам нічого не написали. Треба було подати докладно про який винахід ходить» (1925. – Ч. 18); «С. і Тов. Глиняни. Справи порушені в дописі треба поладнати у себе в хаті, бо видвигання їх по часописах у цьому випадку не допоможе» (1925. – Ч. 21); «Якщо ваш фейлетон має бути веселим, то поясніть, у чому гумору дослухатися» Б. Юд. Бережанин (1926. – Ч. 13). Можна прочитати у газеті і подяки: «Вп. Др. А. Чайківський: За оповідання дуже дякуємо» (1924. – Ч. 21); «М. Й. В. Стрий. Ваші завваги взяли під увагу. Дякуємо» (1925. – Ч. 18). Подяки переважно були адресовані відомим на той час особам, публікування яких на сторінках газети впливало на її популярність, хоча редакція виділяла і талановиту молодь.

Рубрика «Почта» містила відомості про осіб, які здійснили передплату із зазначенням прізвища, ініціалів та суми, що була внесена (ця інформація інколи подавалася під рубрикою «Наші приятелі»). Авторитет газети підвищувало й те, що серед передплатників були українські емігранти зі США, Канади, Німеччини, Франції. Інколи редакції доводилося відповідати незадоволеним передплатникам: «Пришляк Теод. – Львів. Чому винусте нас за те, що пізно одержуєте часопис? Таж знаєте хіба, що висилка часопису відбувається для всіх передплатників в один день і час. Вина тільки почти» (1924. – Ч. 24).

Подібно як читачі вітали редакцію з досягненнями, наприклад переходом на щоденне видавання (про це йшлося вище), колектив газети

щороку вітав своїх читачів зі святами: «В день Нового Року засилаємо усім нашим передплатникам, читачам та щирим прихильникам бажання сповнення усіх їхніх мрій» (1925. – Ч. 2).

Опрацювавши переписку редакції із читачами і навпаки, можемо стверджувати, що епістолярій такого плану є ефективним засобом спілкування між ними. Завдяки листам редакція складає уявлення про потенційного читача, досліджує результативність своєї діяльності, вивчає цільову аудиторію, а читач має змогу висловити свої думки, зауваження, претензії і, побачивши їх на сторінках газети, переконується в уважності та повазі до нього редакційного колективу. Таким чином, спілкуючись з читачами на шпальтах свого часопису, редакція працює на свій авторитет, читацьку довіру та повагу.

Найбільшим недоліком такого виду спілкування є його часова віддаленість (хоча цей пункт важливіший для сучасної преси, на початку ХХ ст. він був чи не єдиним для налагодження співпраці між читачем і редакцією), саме тому колектив «Нового Часу» використовував низку ефектів, що створюють ілюзію контакту з адресатом. Перш за все зазначимо, що редакція завжди зверталася до конкретних осіб – передплатників, читачів, інколи особисто до певного дописувача. Традиційними є ефекти співпереживання, роздумів як над листами приватного, так і громадського характеру.

Часті звернення редакції до передплатників засвідчували, що вона прагне якнайтісніше співпрацювати зі своєю аудиторією. Читачі попередньо отримували звістки про вихід додатків до газети, подарунки, які безкоштовно матимуть передплатники, – портрети письменників чи історичних персон, календарі, книги, її творці детально пояснювали причини підвищення ціни на «Новий Час». Повідомлення такого змісту розміщувалися переважно на першій сторінці числа більшим від основного тексту кеглем. Регулярними у газеті були лотереї, що проводилися між «сталими передплатниками», редакція пояснювала: «Точність з надсилянню передплат для Видавництва

часопису має дуже велике значіння. З точністю дуже зв'язане поліпшення і побільшення часопису» (За точність нагорода! – 1925. – Ч. 46). Наприклад, 1925 р. відбувся розіграш чотирьох нагород («...1) улий, української системи... 2) кружлівка до молока... 3) плуг... 4) твори Винниченка, комплет, в гарній оправі» (ч. 46). Цікавою для передплатників була лотерея, що відбувалася 1927 р. – в кількох числах подавалися переліки усіх передплатників газети (таким чином ми дізнаємося, що «Новий Час» того року оплатили 1340 осіб і можемо встановити, хто саме). У ч. 13 1927 р. читаємо «Вислід льосовання по між передплатниками «Нового Часу», що відбувся дня 6 лютого 1927 р. о год. 12 в Редакції «Нового Часу», за ним можна дізнатися, хто став переможцем (12 передплатників отримали цукерки, книги, картини, матеріал, мило, плуг, а один – Євген Карпюк з Волині – навіть річну передплату на «Новий Час»). Звичайно ж, така лотерея вплинула не лише на авторитет видання, а й на зв'язок із читачем, оскільки редакція згадала про кожного з них на своїх шпальтах. Зазначимо, що майже щороку редакція пропонувала своїм передплатникам брати участь в певних лотереях, забезпечуючи своїх читачів цінними винагородами, знижену ціну на книжкову продукцію.

З метою налагодження передплати у газеті було поміщено категоричний допис «старого передплатника» М. Кочегара «Передплатник про «передплатників»: «Призвища всіх тих, хто за визначений термін не внесуть залеглостей, належало би теж оголосити... на сторінках «Нового Часу» як отвертих злочинців, які спричиняються до затягування нашої визвольної боротьби і відтягують час перемоги української національної ідеї» (1925. – Ч. 54).

Ще один спосіб зближення з читачем для редакції було анкетування. У ч. 1 1925 р. редакція зазначала, що «як тільки почав виходити «Новий Час», ми просили надсилати нам замітки відносно часопису та бажання які читачі мають відносно змісту. Із присланих листів ми дуже багато скористали». Саме тому творчий колектив вдруге звернувся до своєї аудиторії з проханням

відповісти на такі запитання: «1) Чи дотеперішній вигляд і зміст вдоволяє читачів? 2) Що з поміщеного дотепер належало б залишити, а натомість, які нові відділи, рубрики... було б бажано завести? 3) Які ілюстрації належало б на будуче містити в «Новому Часі» 4) Чи бажано б містити у відтинку довшу повість чи краще короткі оповідання і на які теми? 5) Які побажання мали б читачі відносно місячного додатку?». За «найточніші і найсолідніші відповіді» редакція пообіцяла винагороду – 20 різноматичних книг, а також річну передплату на «Новий Час». Переможців мала обрати «спеціальна комісія, а вислід буде оголошений в «Новому Часі».

Найбільш фінансово затратним і водночас оригінальним та дуже ефективним був ще один спосіб зближення редакції з читачем, про який йшлося в іншій газеті концерну – «Нашому Прапорі»: часописи «Новий Час», «Наш Прапор», «Народня Справа», «Комар» та «Дзвіночок» у 1933 р. відрядили 20 своїх представників по містечках і селах Галичини з метою популяризувати їх серед широких верств громадськості.

Окрім налагодження контактів з окремими читачами, редакція намагалася заручитися підтримкою й громадських інституцій. З цією метою, а також прагнучи налагодити контакти із організаціями, яким довіряв редакційний колектив, у газеті регулярно з'являлися відозви до української громадськості щодо матеріальної допомоги тій чи іншій структурі. Ці матеріали теж сприяли зв'язку між часописом та аудиторією, оскільки побачивши своє прізвище серед тих, хто фінансово підтримав певну інституцію, довіра читача і до газети, і до організації мусила зрости.

Отже, редакція «Нового Часу» використовувала всі існуючі на той час способи зближення з потенційною аудиторією (основними були листування та анкетування), постійно наголошуючи на бажанні тісно співпрацювати з зацікавленими читачами, які своїми порадами могли суттєво вплинути на якість публіцистики газети, і її художньо-технічного оформлення, та регулярно заохочуючи їх цінними подарунками.

Зауважимо, що сучасні друковані пресові видання не приділяють належної уваги авторським кореспонденціям (цей жанр був популярним у радянські часи, однак переважно листи були замовними і відповідали «вимогам партії»), звичайно це їм полегшує життя, оскільки немає необхідності перечитувати стоси листів, визначати їхню важливість, перевіряти достовірність, однак це і суттєво обмежує тематику публікацій, створених суто журналістським активом. Ми не будемо сперечатися з сучасними журналістами, які вважають, «що тільки з появою всесвітньої комп'ютерної мережі журналістика отримує шанс стати повноцінною» [202] і, зокрема, має безперервний зв'язок із читачем, однак чи збережуться ці матеріали для майбутніх поколінь, чи будуть знищені на певному етапі залежить від конкретної редакції. І лише друкована преса минулого на своїх шпальтах персоніфікує кожного активного дописувача, дає змогу визначити ставлення редакції до своїх читачів. Друкована журналістика, яка формувалася упродовж століть, попри просторові та часові обмеження, сформувала високі стандарти подання інформації, чим, на жаль, нехтує нині більшість сучасних засобів масової інформації.

Висновки до розділу 3

Важко переоцінити значення незалежної газети «Новий Час» для української спільноти, знесленої після поразки національно-визвольних змагань і захоплення влади у Галичині Польською державою. Громадськість потребувала часопису, який би, без огляду на певні політичні партії, «високо ніс український прапор», сприяв відновленню змагань за національні права, боровся зі зневірою, що поширилася серед народу. Саме таким редакційний колектив бачив свій періодичний орган і впродовж 17 років прикладав максимальних зусиль для реалізації задуманого.

Газета «Новий Час» була надзвичайно важливою для тогочасного суспільства – вона забезпечувала читачів різного рівня підготовки

відомостями про умови життя українського народу під юрисдикцією Польської держави, тлумачила нові закони, обґрунтовувала необхідність просвіти серед усіх верств населення, пояснювала роль преси у житті суспільства, подавала обширні відомості про вихід нових часописів і книг, відволікала від жорстокої реальності художніми творами. Можна стверджувати, що кожна з публікацій часопису виконувала певну функцію і тому була важливою для реципієнтів. Звичайно, читацькі потреби відрізнялися, але на сторінках «Нового Часу» будь-хто міг знайти важливу для себе інформацію. Характерною рисою усіх матеріалів незалежно від їхньої тематики були заклики до боротьби за державну незалежність.

Колишній чотар УСС, член підпільної УВО І. Тиктор зумів створити газету, яка в умовах загальної депресії з приводу програшу боротьби за незалежність, нестабільної політичної ситуації, фінансової кризи стала національним провідником для українців. Від 14 жовтня 1923 р. до вересня 1939 р., коли більшовики захопили Львів і закрили всі місцеві видавничі структури, вона забезпечувала інформаційні потреби не лише місцевого населення, а й українців, які жили за кордоном. Декларуючи себе безпартійним органом української громадськості, часопис зумів здобути читацьку прихильність і накладом досягти рівня (а часто його й перевищувати) «сивочолого» львівського щоденника «Діло».

Залучивши до видавання газети провідні українські сили, досвідчених видавців і редакторів, а також відомих публіцистів, І. Тиктор створив універсальне періодичне видання, незалежне від будь-яких політичних структур, яке прагнуло прилучитися до просвіти української громадськості, об'єктивно висвітлювати найважливіші події і таким чином сприяти її розвитку як нації, що заслуговує окремішнього існування. У корпусі своїх публікацій «Новий Час» містив тексти і громадсько-політичної, і освітньої, і культурної тематики, що відповідали запитам як підготовленого читача, так і малоосвічених селян. Обсяговий інформаційний блок, що подавався під численними рубриками, відтворював українську і світову подієвість, він

засвідчував прагнення редакції досягти максимальної концентрації різнопланової інформації. Кримінальна хроніка, яка теж належала до інформаційного блоку, була єдиним елементом таблоїдизації «Нового Часу», вона вирізнялася інтригуючими, сенсаційними заголовками, мета цих матеріалів швидше полягала в додатковій рекламі, аніж в інформуванні. Блок художньої літератури, зразки сатирично-гумористичного відтворення дійсності, ілюстративні матеріали доповнювали зміст газети, вони виконували не лише просвітню функцію, а й розважальну. Вибагливий читач міг задовольнити свої особливі потреби за допомогою низки тематичних додатків. Саме вони переважно містили публіцистику, що фахово висвітлювала теорію та історію літератури, мистецтва, процеси зародження і розвитку спорту, краєзнавства, давали практичні поради жінкам у веденні домашнього господарства та інформували щодо тенденцій моди.

І. Тиктор, попри фінансові негаразди, не економив на налагодженні зв'язків із читачем, використовуючи з цією метою не лише сторінки газети чи приватне листування. Так, доволі витратним було відправити 20 представників свого концерну у села Галичини, щоб вони популяризували часописи «Української Преси» (зокрема й «Новий Час») серед селян, а також з'ясували, яким вони бачать необхідний їм часопис. Не шкодував коштів видавець і на рекламування своєї продукції як на галицьких теренах, так і за кордоном. Популярності газети сприяло також публікування на її шпальтах повідомлень, листів пересічних громадян. Саме таким чином «Новий Час» здобув підтримку навіть у найвіддаленіших галицьких куточках, а як результат – кількість передплатників, необхідну для стабільного функціонування.

Загалом зазначимо, що досвід світового пресовидання, активно використовуваний І. Тиктором, допоміг видавцеві створити своєрідну «енциклопедію» українського життя. Для сучасного дослідника українського пресовидавничого процесу газета «Новий Час» слугує безцінним джерелом для вивчення об'єктивної історії держави: «Для будучого історика України не

тяжко вже буде і за 100 літ відчуті настрої наших часів і відповідно їх осудити. Наші вороги вже не зможуть безкарно обдурювати всіх і вся та фальшувати історію. Передруки з наших часописів пішли по цілому світу і остануть вічним свідоцтвом для тих, хто шукає правду» (Значінне часописів. – 1924. – Ч. 31).

Варто підкреслити, що завдяки аналізованій газеті було започатковано низку нових періодичних і книжкових видань, які теж отримали підтримку читачів і, як результат, – досягли значних накладових успіхів. За інших політичних обставин усі ці видання продовжили б своє функціонування і ще довго забезпечували б інформаційні потреби українського читачтва.

ВИСНОВКИ

Видавничий концерн «Українська Преса» був першою видавничою структурою у Галичині, яка спромоглася поєднати в своїй діяльності дві найважливіші для успішного функціонування складові – ідеологічну та комерційну, а його засновник І. Тиктор став першим західноукраїнським підприємцем, який зумів організувати й провадити видавання шерегу різнотипних часописів. Незважаючи на несприятливі зовнішні обставини (післявоєнна фінансова криза і відповідно низька купівельна спроможність українців, утиски польської влади, цензурні бар'єри, малоосвіченість загалу тощо), І. Тиктор досягнув безприкладних для Галичини міжвоєнного двадцятиліття успіхів – його часописи користувалися популярністю, були затребуваними у суспільстві, сприяли формуванню національного світогляду аудиторії, забезпечуючи знаннями з усіх сфер різноаспектного тогочасся.

Ретельний аналіз стану вивчення досліджуваної проблеми в українській історіографії підтвердив, що функціонування видавничого концерну «Українська Преса» до сьогодні не було об'єктом комплексного дослідження. Науковці зверталися до цієї теми лише принагідно, акцентуючи на формально-змістових конструкціях того чи іншого часопису, видаваного у концерні, використовували матеріали періодичних видань як джерело інформації. Опрацьовані монографії, наукові статті, колективні праці провідних науковців підтвердили нашу думку про необхідність докладного вивчення досвіду цієї видавничої структури у царині журналістики, особливостей провадження нею інформаційно-комунікаційної політики в складних суспільно-політичних умовах міжвоєнного двадцятиліття в Галичині, формування змістового корпусу часописів, залучення редакторів, журналістів, інших творчих особистостей у процес творення української преси.

Недостатньо наповнену знаннями історіографію проблеми доповнила віднайдена й виокремлена для дослідження джерельна база (часописи концерну, журналістські публікації про видавничу структуру, її успіхи й невдачі, про особу очільника – І. Тиктора – та його позиціонування в суспільстві, вміщені в українській пресі 1920–1930 рр., архівні документи – редакційні матеріали, листування, регулятивні й нормативні настанови влади тощо), завдяки якій вдалося створити широкоформатну картину функціонування часописів концерну. Найбільшу цінність у роботі становили архівні фонди редакцій, де зберігається офіційна документація, листи працівників, дописувачів, читачів, які висвітлюють видавничу політику кожного видання. Ця документація стала базовою для подальших досліджень, вона розкрила низку не відомих раніше фактів функціонування концерну, а також допомогла визначити напрям подальшої роботи для якнайповнішого відтворення унікальної в історії української журналістики видавничої структури.

Суспільно-політичні умови, що супроводжували процес заснування, розвитку й стабільного виходу часописів концерну, вирізнялися складнощами, спричиненими діями владних структур, зокрема жорстких цензурних обмежень. Однак досвід української спільноти Галичини у творенні преси в умовах бездержавності сприяв налагодженню організаційно-журналістського процесу концерну. Завдяки заангажованому до видавання преси в концерні колу високоосвічених фахівців було реалізовано сім пресових проектів, лише один з яких – часопис «Наш Лемко» (1934–1939) – не був приватною власністю підприємця, однак перші його роки виходу під керівництвом І. Тиктора забезпечили надійну популярність серед читачтва. Часописи універсального змісту «Новий Час» (1923–1939) і «Народня Справа» (1928–1939), сатирично-гумористичний «Комар» (1933–1939), дитячий літературно-художнього спрямування «Дзвіночок» (1931–1939), громадсько-політичний «Наш Прапор» (1932–1939), мистецька «Українська Ілюстрація» (1934) здійснили вагомий внесок у розвиток

медійної сфери у непрості часи української бездержавності. Нереалізованим залишився лише один журнальний проект, про необхідність якого неодноразово йшлося на сторінках часописів концерну, – періодичний орган для студентської читацької аудиторії, однак видавець обмежився тематичними додатками, призначеними для цієї групи читачів, на сторінках інших друків концерну.

Кожен з аналізованих часописів був розрахований на чітко визначену групу споживачів, це певною мірою обмежувало коло потенційних передплатників, однак вони набагато краще від, наприклад, універсальних періодичних видань відповідали запитам аудиторії. Висока якість пропонованих матеріалів (стиль і стилістика), їхня спрямованість на національний розвиток, самоосвіту українського народу позитивно вплинули на читацьку аудиторію, орієнтуючи в національній проблематиці, суспільно-політичних і культурних викликах того дня.

Завдяки менеджерському хисту видавця часописи швидко здобували читацьку прихильність, що давало змогу не лише збільшувати наклад, а й залучати до авторського кола високоосвічених фахівців. Активності читачтва сприяли постійні рекламні кампанії концерну, які не обмежувалися розсиланням книжечок, календарів, а й, як у випадку «Народньої Справи», фінансово підтримували своїх переважно незаможних передплатників. Серед сільського населення (а саме на нього здебільшого орієнтувався видавець, намагаючись підняти загальноосвітній рівень) періодичні видання концерну популяризували «кольпортери», на оплату праці яких йшли немалі кошти. Однак І. Тиктор був упевнений у значущості реклами для просування товару на ринку, тож активно використовував цей спосіб промоції. Налагоджений зв'язок із читачем допомагав швидко реагувати на суспільні потреби, задовольняти бажання найвибагливішого читача, який письмово звертався до редакції, акцентуючи свої тематичні уподобання.

Оскільки «Українська Преса» була першою і єдиною на теренах Галичини у 1920–1930-х рр. видавничою структурою, яка функціонувала на

комерційній основі, суспільство сприймало її полярно – частина висловлювала своє захоплення майстерністю видавця якісно забезпечувати інформаційні потреби різних читацьких груп та відповідно отримувати прибутки, інші ж вважали ці часописи «жовтою пресою», а І. Тиктора – підприємцем, що прагнув лише фінансової вигоди. Амбівалентність цих поглядів, їх категоричність усе ж свідчили про небайдухе ставлення медійного середовища до пресовидавничого успіху концерну.

Часописи «Української Преси» суттєво урізноманітнили тогочасний ринок галицьких періодичних видань, вони вирізнялися професійністю і змісту, і художньо-технічного оформлення, створивши окрему сторінку в історії західноукраїнської преси, що фіксувала передовий досвід видавця, який зумів налагодити пресовидавничий процес і отримувати прибутки, значна частина яких, наголосимо, використовувалася для розширення і удосконалення видавничої структури. Періодичні видання концерну стали потрібним джерелом інформації не лише для тогочасного читача, а й для сучасного – науковці часто звертаються до публікацій «Нашого Прапора», «Комара», «Народньої Справи» тощо з метою отримання знань про різноаспектну подієвість українського життя в умовах Польської держави.

Потужним підтвердженням багатьох редакторсько-видавничих заслуг І. Тиктора є часопис «Новий Час». Колишній чотар УСС, член підпільної УВО, видавець з неабияким життєвим досвідом зумів створити газету, яка в умовах загальної депресії з приводу програної боротьби за незалежність, нестабільної політичної ситуації, фінансової кризи стала національним провідником і організатором. Від 14 жовтня 1923 р. до 24 серпня 1939 р. вона забезпечувала інформаційні потреби не лише місцевого населення, а й усього західноукраїнського регіону, а також чисельної української еміграції, про що свідчать книги передплатників, географія дописувачів і читацьких листів. Декларуючи безпартійність, часопис зумів здобути читацьку прихильність, випередивши накладами щоденну громадсько-політичну газету «Діло», яка вибудовувала свій авторитет ще від 1880 р.

Залучивши до видавання газети досвідчених редакторів (Е. Жарський, М. Коновалець, В. Левицький, Г. Лужицький, Д. Паліїв, М. Струтинський), журналістів (М. Андрусак, В. Бачинський, І. Вітвицький, В. Гірний, Г. Гладкий, М. Капій, Д. Катамай, Р. Купчинський), публіцистів (І. Базарко, М. Бараболяк, В. Барагура, С. Баран, Ю. Дзерович, Т. Курпіта) – загалом понад 100 осіб, І. Тиктор виформував універсальне періодичне видання, вільне від впливів політичних структур, яке, інформуючи, пояснюючи, висвітлюючи складну проблематику, намагалося організувати українців, сприяти їх розвитку як нації, що заслуговує на державницьку самостійність.

У корпусі публікацій «Нового Часу» – матеріали громадсько-політичної, освітньої, культурної тематики, що відповідали запитам аудиторії і викликам часу. Обсяговий інформаційний блок, який подавався під численними рубриками, відтворював українську і світову подієвість, засвідчуючи прагнення редакції досягти максимальної концентрації різнопланової інформації. Єдиним елементом «жовтизни» «Нового Часу», якою часто дорікали йому пресові конкуренти, була кримінальна хроніка, що слугувала радше специфічним засобом залучення аудиторії до читання. Літературно-художні тексти, матеріали сатирично-гумористичного відтворення дійсності, ілюстрації вдало доповнювали корпус публікацій, мотивуючи аудиторію до вибору цього джерела інформації. Багатовекторність цільового призначення публікацій сприяла залученню до читання газети різних соціальних, професійних, вікових груп українства.

Вибагливий читач міг задовольнити свій особливий попит на знання за допомогою низки тематичних додатків. 34 «дочірніх» видань «Нового Часу» пропонували матеріали, що фахово висвітлювали теорію та історію літератури, історію та критику мистецтва, особливості розвитку спорту, а також публікували історичні екскурси в українське історичне минуле, краєзнавчі огляди тощо.

В активі досвіду редакції газети, що позитивно позначався на збільшенні її накладу, було налагодження зв'язків із аудиторією – приватне

листування, читацькі запитання, пропозиції, відгуки на ту чи іншу публікацію та відповіді на них редакційних працівників, які зазвичай вміщувалися на сторінках газети, що створювало ілюзію «живого» спілкування, а отже, сприяло формуванню довірливого ставлення читачів до видання.

Активно впроваджуваний у газету досвід європейського пресовидання дав змогу творчому колективу створити інформаційно насичений літопис життя українства у міжвоєнній Галичині, який і сьогодні не втратив свого джерельного значення. У нинішніх ринкових умовах перед видавцями і редакторами преси гостро постає потреба створення конкурентноспроможного продукту, тому вважаємо, що ретельно вивчений організаційно-журналістський досвід редакції «Нового Часу» може слугувати надійним прикладом для покращання діяльності редакцій сучасних регіональних пресодруків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфавітний покажчик видавництв і прізвищ редакторів // Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАУ), ф. 309 . Наукове товариство ім. Шевченка, оп. 1, спр. 828, 38 арк.
2. *Баран С.* У справі українських часописів / Степан Баран // Українські Вісти. – 1938. – Ч. 274.
3. *Бачинський М.* Бачинський Василь / М. Бачинський // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1999. – Вип. 6. – С. 18–20.
4. Безробітні друкарі-українці. Зачніть від себе! Прилюдний запит до концерну І. Тиктора // Діло. – 1933. – Ч. 256.
5. Бібліографія української періодики (1878–1926) // Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника (далі – ЛННБУ), ф. 57 . Калинович Іван Гнатович, спр. 477, 1555 арк.
6. Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19) / уклад Євген Місило. – Едмонтон, Альберта, 1991. – С. 29, 51, 73, 74, 87–89.
7. *Блавацький С.* Таблоїди в українській пресі Галичини 1920–1930-х рр.: кількісний контент-аналіз / С. Блавацький // Прикладні та фундаментальні аспекти дослідження в соціальних комунікаціях : зб. статей : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20–22 трав. 2015 р., Івано-Франківськ. – Івано-Франківськ, 2015. – Вип.. 1 – С. 7–15.
8. *[Благовірна Н.]* Дитячий часопис «Дзвіночок» (1931–1939): освіта і знання «на користь собі і на потіху родичам» // Іван Тиктор: талант в талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – С. 144–148.
9. *Благовірна Н. Б.* Впровадження принципів комерціалізації пресо- та книговидання в Галичині в першій третині ХХ ст. (за матеріалами

- журналу «Дзвіночок»)/ Н. Б. Благовірна // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2002. – Вип. 39. – С. 37–43.
10. *Боднарівч. Подяка* / Боднарівч і Шкрумеляк // Як на долоні. – 1937. – Ч. 1.
 11. *Боднарівч О. Як пан Тиктор воює* / Осип Боднарівч, Юра Шкрумеляк // Як на долоні. – 1937. – Ч. 1.
 12. *Бойко А. Архетипи народної сміхової культури в українських політичних реаліях ХХІ ст. (Фольклор-2004) [Електронний ресурс]* / А. Бойко // Стиль і текст. – Вип. 6. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2041>.
 13. *Брайлян Н. Голян Роман Теодорович* / Н. Брайлян // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2010. – Вип. 17. – С. 92–94.
 14. *Бутенко Н. П. Газета «Народня Справа»: спроба видання «порадника для українських селян»* / Н. П. Бутенко, Т. Г. Кочурова // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 1996. – Вип. 31. – С. 181–184.
 15. *Бутрин М. Голубець Микола* / М. Бутрин // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 64–66.
 16. *Бутрин М. Особливості бібліографічної інформації у виданнях Івана Тиктора* / М. Бутрин // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидання ХІХ–ХХ ст. і сучасні проблеми) : міжнар. наук. конф. (Львів, 3–5 трав. 1995 р.) : доп. і повідомл. – Львів, 1995. – С. 7–8.
 17. *В. Ще про розбудову верстатів праці (Стаття надіслана)* / В. // Діло. – 1934. – Ч. 261.
 18. *В безконечній черзі... УВО перед судом* // Діло. – 1930. – Ч. 136.
 19. *Вдовичин І. Висвітлення голодомору 1923–1933 рр. на сторінках щоденника «Новий час»* / І. Вдовичин // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидання ХІХ–ХХ ст. і сучасні проблеми) : міжнар.

- наук. конф. (Львів, 3–5 трав. 1995 р.): доп. і повідомл. – Львів, 1995. – С. 12–13.
20. *Вертипорох Л.* Заслужене відзначення І. Тиктора / Леоніда Вертипорох // Гомін України. – 1970. – 7 лют.
21. Видавництво «Наш Лемко», м. Львів (1934–1939) // ЦДІАУ, ф. 326, спр. 1–25.
22. Видання Івана Тиктора та концерну «Українська преса»: бібліогр. покажч. (1923–1977) / уклала В. Г. Денисюк. – Львів, 2000. – 368 с.
23. Вирізки з газет та ін. матеріали до історії української преси на Україні 18–20 ст. // ЦДІАУ, ф. 309 : Наукове товариство ім. Шевченка, оп. 1, спр. 1523,176 арк.
24. Відгомін сатири // Українські Вісти. – 1938. – Ч. 252.
25. *Гавенко М. М.* Реклама у періодичних виданнях Івана Тиктора (на прикладі дитячого часопису «Дзвіночок») / М. М. Гавенко, Н. В. Зелінська // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2002. – Вип. 39. – С. 43–46.
26. *Глаголюк В.* Андрусак Микола Григорович / В. Глаголюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1997. – Вип. 4. – С. 6–8.
27. *Голік О.* Жанрова система друкованих ЗМІ: новітні підходи до класифікації та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О. Голік // Українське журналістикознавство. – 2008. – Вип. 9. — Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2386>.
28. *Горак Р.* Дорога Івана Тиктора й його роду / Р. Горак // Дзвін. – 1996. – Ч. 8. – С. 82–92.
29. *Гресько О.* Інформаційно-комунікативна проблематика українського журналістикознавства [Електронний ресурс] / О. Гресько // Українське журналістикознавство. – 2008. – Вип. 9. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2391>

30. *Гриновець А.* Видавничі засади Івана Франка в діяльності Івана Тиктора / Гриновець А., Якимович Б. // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин : матеріали міжнар. наук. конф., Львів, 25–27 вер. 1996 р. – Львів, 1998. – С. 637–644.
31. *Грицак Є.* Огляд українських видавництв і журналів за 1923 р. / Є. Грицак // Український голос. – 1924. – Ч. 4.
32. *Грицак Я. Й.* Нарис історії України; формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2006. – С. 194.
33. *Гулько С. М.* Життя і діяльність Івана Тиктора / С. М. Гулько, О. С. Яриш // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2007. – Вип. 2(46). – С. 3–7.
34. *Гуцал П.* Бараболяк Микола Матвійович / П. Гуцал // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2010. – Вип. 17. – С. 19–20.
35. *Дашкевич Я.* Іван Крип'якевич – історик України / Я. Дашкевич // Крип'якевич І. П. Історія України / відп. ред. Ф. П. Шевченко, Б. З. Якимович. – Львів : Світ, 1990. – С. 20.
36. *Дашкевич Я.* «Історія українського війська» – проблематика, автори, видавці / Я. Дашкевич // Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / упор. Б. З. Якимович. – 4-те вид., змін. і доп. – Львів : Світ, 1992. – С. ІІІ–VІІІ.
37. Двотижневик «Наш Лемко» 1934–1939 років : вибрана публіцистика [Електронний ресурс] / упоряд. Олександр Маслей, Володимир Пилипович. – Режим доступу: diasporiana.org.ua > Ukrainica.
38. *Дей О. І.* Словник українських псевдонімів та криптонімів (ХVІ–ХХ ст.) / О. І. Дей. – К., 1969. – 558 с.
39. *Денека О.* Барагура Володимир-Богдан-Дмитро / О. Денека, Н. Сидоренко // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1996. – Вип. 3. – С. 15–17.

40. *Денисюк В.* Культурно-освітні проблеми на сторінках часопису «Наш Лемко» (1934–1939) / Валентина Денисюк // Українська періодика: Історія і сучасність : доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., 17–18 трав. 2002 р. – Львів, 2002. – С. 333–339.
41. *Денисюк В.* Часопис Івана Тиктора «Наш Лемко» як тип видання (1934–1939) / Валентина Денисюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2002. – Вип. 10. – С. 103–118.
42. *Дзьобан О.* Барвінський Богдан Олександрович / О. Дзьобан // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2001. – Вип. 8. – С. 13–18.
43. *Дирекція Центросоюзу.* Комунікат Дирекції «Центросоюзу» / Дирекція Центросоюзу // Діло. – 1935. – Ч. 205.
44. До дискусії на наші внутрішньо-політичні теми // Діло. – 1933. – Ч. 184.
45. *Дольницький О.* Дольницький Мстислав–Василь / О. Дольницький // Українська журналістики в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1999. – Вип. 6. – С. 85–87.
46. *Домбровська Є.* Заклинський Мирон / Є. Домбровська // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2006. – Вип. 13. – С. 158–160.
47. *Дроздовська О.* Бойдуник Осип / О. Дроздовська // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1999. – Вип. 6. – С. 37–39.
48. *Дроздовська О.* Витвицький Іван / О. Дроздовська // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1998. – Вип. 5. – С. 39.
49. *Дроздовська О.* Воробець Віктор / О. Дроздовська // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2004. – Вип. 11. – С. 63–64.

50. *Думанська О.* Влада не приховувала, що їм муляло прізвище Тиктор: Розмова з Ольгою Падковською, сестрою Івана Тиктора / *О. Думанська* // Львівська газета. – 2007. – 27 серп.
51. *Думанська О.* Талант і талан Івана Тиктора / *Оксана Думанська* // Час і Події. – 2007. – 21 черв.
52. *Думанська О.* Тиктор у Смільно / *О. Думанська* // Воля народу. – Буськ, 2007. – 21 черв.
53. *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства / *Мирослава Дядюк* // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 446–514.
54. Епілог редакторства п. Дмитра Паліїва в «Новому Часі» // Діло. – 1934. – Ч. 309. – Рубр.: Із судової салі.
55. *Жарівський О.* Видавець з великої літери: Минає 100 років від народження Івана Тиктора – визначного українського видавця / *О. Жарівський* // За вільну Україну. – Львів, 1996. – 6 лип.
56. *Животко А.* Нарис історії української преси: курс лекцій / *Аркадій Животко*. – Подєбради, 1937. – 108 с.; перевид.: *Животко А.* Історія української преси / *Аркадій Животко*; передм. *К. Костева*. – Мюнхен, 1989–90. – 334 с.
57. З листів до редакції // Діло. – 1939. – Ч. 11.
58. За гідність і працю українських журналістів (комунікат ТОПІЖу) // Діло. – 1938. – Ч. 275.
59. За тебе, Україно: з архіву в'язнів концтабору Береза-Картузька (1934–1935) часів II Речі Посполитої Польської / *О. Ільїн, С. Шандрук, П. Мазур, А. Гудима*. – Тернопіль, 2010. – С. 74.
60. Заслужена пошана [ред. стаття] // Свобода. – 1965. – 13 трав.
61. Заява Семена Стефаніка та Андрія Гаєцького з приводу «вияснення» статті у газеті «Діло». Львів, 1 жовтня 1928 // ЦДІАУ, ф. 408. Греко-католицький митрополичий ординаріат, оп. 1, спр. 1247.

62. Заява товариства «Сокіл» в Первятичах. Первятичі, 8 березня 1932. // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 28, арк. 24.
63. Звернення, кореспонденція до Маркіяна Дзеровича, фінансова документація, квитанції, вкладова книжечка «Дністра», відбитки кліше та інші матеріали редакції журналу «Наш Лемко» Львів, Коломия, 1926, 1934–1939 рр. // ЛННБУ. ф. 122. Товариство «Просвіта», спр. 21, 196 арк.
64. Звіти про політико-суспільний рух в Галичині за роки 1934–1936, складені відділенням державної безпеки при Львівському воєводстві // ЛННБУ, ф. 9. Окремі надходження, спр. 221, арк. 15–56.
65. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості: навч. посіб. / В. Й. Здоровега. – Львів: ПАІС, 2000. – 180 с.
66. *[Зелінська Н.]* «Дзвіночок»: досвід виховання «розумних і свідомих дітей» // Іван Тиктор: талан і талант: монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін.; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів: Українська академія друкарства, 2007. – С. 149–156.
67. *Зелінська Н.* Книга в соціокультурному просторі / Н. Зелінська, Д. Тетерин-Блохин // Українське слово. – Париж, 1995. – № 2757.
68. *Зелінська Н.* Книга в соціокультурному просторі: початок довгого шляху / Н. Зелінська // Палітра друку. – Львів, 1996. – Вип. 2/3. – С. 68–69.
69. *Зелінська Н. В.* Культура видання – культура читання – культура мовлення (культурницько-видавничий досвід журналу «Дзвіночок») / Н. В. Зелінська, Л. Л. Олендій // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 1996. – Вип. 31. – С. 173–178.
70. *Зелінська Н. В.* Четверті Тикторівські: десять років пошуку / Н. В. Зелінська // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2007. – Вип. 1(45). – С. 3–13.
71. Зізд голов філій «С. У.» // Діло. – 1939. – Ч. 1. – Рубр.: З життя наших установ.

72. Зміни у видавництві І. Тиктора // Діло. – 1933. – Ч. 82. – Рубр.: Новинки.
73. Іван Тиктор // Видавнича справа та редагування в Україні: постаті і джерела (XIX – перша третина XX ст.): навч. посіб. / за ред. Н. Зелінської. – Львів, 2003. – С. 253–257.
74. Іван Тиктор: талан і талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; керів. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – 240 с.
75. *Іванейко М.* Пан видавець і його слуги / М. Іванейко // Українські Вісти. – 1936. – Ч. 226.
76. *Іванов В.* Формалізовані методи вивчення мас-медіа [Електронний ресурс] / В. Іванов // Електронна бібліотека інституту журналістики. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1283>.
77. *Іванців М.* Дух Івана Тиктора ніколи не покидав рідних теренів / М. Іванців // Воля народу. – Буськ, 2007. – 22 берез.
78. *Іванців М.* Концерн Івана Тиктора / М. Іванців // Воля народу. – Буськ, 2006. – 4 лип.
79. *Іванців М.* Наш час – Тикторів час: Репортаж з святкування 100-річчя з дня народження Івана Тиктора... / М. Іванців // Воля народу. – Буськ, 1996. – 7 лип.
80. [*Івасенко Л.*] Видавничі проекти Івана Тиктора у дзеркалі журналу «Дзвони»: «критики... формують душу нації» // Іван Тиктор: талан і талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – С. 177–181.
81. *Івасенко Л. О.* Іван Тиктор – «видавець жовтої преси» чи «перлин белетристики»? (Спроба видавничого портрета за рецензіями в журналі «Дзвони») / Л. О. Івасенко // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2002. – Вип. 39. – С. 32–37.

82. *Ігнатієнко В.* Українська преса (1816–1923 рр.): іст.-бібліогр. етюд / Ігнатієнко В. – К., 1926. – 38 с.
83. «Інструкція пресова» відділу публічної безпеки Львівського воєводського уряду. Львів, 05.11.1931. // ЦДІАУ. ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, оп. 1, спр. 1246, арк. 227–233 зв.
84. Історія друкарства та видавничого руху // ЛННБУ, ф. 57. Калинович Іван Гнатович, спр. 658, 137 арк.
85. *Калинович І.* Показчик української культури за 1924 рік / Іван Калинович. – Львів–Київ, 1925. – 26 с.
86. *Калинович І.* Українська преса в 1924 році / І. Калинович // Діло. – 1924. – Ч. 210.
87. *Калинович І.* Українська преса і видавництва за 1923 рік / Іван Калинович. – Львів–Київ, 1924. – 16 с.
88. *[Капраль І.]* Часопис «Наш Прапор» (1932–1939): «освідомлювання народних українських мас» // Іван Тиктор: талант і талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – С. 162–172.
89. *Карий В.* Іван Тиктор як редактор і видавець: штрихи до ненаписаної біографії / Володимир Карий // Український інформаційний простір : науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв / гол. ред. М. С. Тимошик. – К., 2013. – С. 81–84.
90. Картотека українських часописів, бібліографічні нотатки. 1938 р. // ЦДІАУ, ф. 388. Андрусак Микола, оп. 1, спр. 61, 194 арк.
91. *Катола О.* Барвінський Василь Олександрович / О. Катола // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2005. – Вип. 12. – С. 21–23.
92. Квіти пресової боротьби. Одна з причин ухвалення відомих резолюцій ЦК УНДО в справі преси п. Тиктора // Діло. – 1933. – Ч. 188.

93. *Кедрин І. [Рудницький І.]. Джерела до історії української преси (3 нагоди 100-річчя «Свободи») / Іван Кедрин // Альманах Українського народного союзу на рік 1993. – Джерсі-Сіті ; Нью-Йорк, 1993. – С. 29–38.*
94. *Кедрин І. [Рудницький І.]. Дикі претенсії «Нового Часу» / І. Кедрин // Діло. – 1934. – Ч. 71.*
95. *Кедрин І. [Рудницький І.]. Іван Тиктор (6-го липня 1896 – 26-го серпня 1982) / Іван Кедрин // Свобода. – 1982. – 2 верес.*
96. *Книш З. В сутінках зради (Убивство Тадеуша Голуфка на тлі зради Романа Барановського) [Електронний ресурс] / Зиновій Книш. – Режим доступу: knish.national.org.ua/zrada/r32.html.*
97. *Ковпак В. Жарський Едвард-Андрій / В. Ковпак // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2007. – Вип. 14. – С. 135–138.*
98. *Ковпак В. Особливості спортивної політики редакції часопису «Новий Час» (1923–1939) / Вадим Ковпак // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. – 2007. – Вип. 31. – С. 184–193.*
99. *Комариця М. Видання І. Тиктора в літературознавчій оцінці М. Гнатишака на сторінках журналу «Дзвони» / М. Комариця // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидання ХІХ–ХХ ст. і сучасні проблеми) : міжнар. наук. конф. (Львів, 3–5 трав. 1995 р.) : доп. і повідомл. – Львів, 1995. – С. 9–11.*
100. *Комариця М. М. Українська католицька критика: феномен 20–30-х рр. ХХ ст. / М. М. Комариця. – Львів, 2007. – 328 с.*
101. *Кость С. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування) / Степан Кость. – Львів, 2006. – 514 с.*
102. *Крупський І. В. Українська газета як художньо-поліграфічний феномен: історія, сучасний стан, перспективи розвитку / І. В. Крупський. – Львів : ЛДУ, 1993. – 103 с.*

103. *Лазор Є.* Розмова з видавцем Іваном Тиктором / Євген Лазор // Бюлетень Клубу Приятелів Української Книжки. – 1952. – Ч. 3.
104. *Левицький В.* «Знавець дитячої душі» / Василь Левицький // Галичина. – 2015. – 18 квіт.
105. *Левицький Д.* Національна преса – керманіч і виховник народу / Д. Левицький // Діло. – 1930. – Ч. 9.
106. Лекції: «Українська преса в 1924 р.» та інші матеріали І. Калиновича. 1912–1925 // ЦДІАУ, ф. 309. Наукове товариство ім. Шевченка, оп. 1, спр. 1395, 84 арк.
107. Лепта, чи реклама? 1 грош п. Івана Тиктора «Рідній Школі» // Як на долоні. – 1937. – Ч. 2.
108. Лист Андрія Яликіва до редакції «Нового Часу». Краків, 17.01.1939 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 25–27.
109. Лист анонімного дописувача до редакції газети «Народня справа». Сморяків, б. д. // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня справа», оп. 1, спр. 28, арк. 3
110. Лист анонімного дописувача до редакції «Нового Часу». 09.11.1935 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 15.
111. Лист В. Кушніра до редакції «Нового Часу». 10.11.1935 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 16–17.
112. Лист В. Лева до редакції «Нового Часу». Львів, 6.11.1935 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 14.
113. Лист В. Ярмолюка до редакції «Нового Часу». Сокаль, 20.1.1939 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 33–34.
114. Лист Василя Антоневича до редакції «Нового Часу». Гошів, 20.1.1939 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 28–29.

115. Лист виділу читальні «Просвіти» в Скалі до редакції «Нового Часу», 1.11.1935 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 13.
116. Лист Володимира Бодака до редакції «Нового Часу». Станиславів, б.д. // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 1–2.
117. Лист Володимира Гаха до редакції «Нового Часу». Вербіж, 12.01.1939 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 24.
118. Лист Володимира Нютіва до редакції «Нового Часу». Кенти, б.д. // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 6–7.
119. Лист Григорія Юринця до редакції «Народньої Справи», Чуков, 6 березня 1932 // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 28, арк. 13.
120. Лист Дмитра Станішевського до редакції «Нового Часу», Боремель, 15 грудня 1938 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 21.
121. Лист емігранта Івана Марчука до редакції «Народньої Справи». [Буенос-Айрес], грудень 1930 // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 29, арк. 30.
122. Лист емігранта Івана Чорного до редакції «Народньої Справи». 5.2.1932 // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 29, арк. 3.
123. Лист Івана Гуцмана-Іващука до редакції «Нового Часу». 23.09.1935 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 4.
124. Лист Л. Кузіва до редакції «Нового Часу». Старий Самбір, 20 грудня 1938 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 22.
125. Лист Л. М. Крилиничина до редакції «Народньої Справи» // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 29, арк. 18–19.
126. Лист Михаїла Турчиняка до редакції «Нового Часу». Львів, 14.11.1935 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 18.

127. Лист Остапа Гриця до редакції «Нового Часу». 27.10.1935, Відень // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 10.
128. Лист Петра Слюсара до редакції «Нового Часу» // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 20.
129. Лист редакції «Нового Часу» дописувачці. 23.1.1939 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 30.
130. Лист редакційної колегії і ради «Ремісничо-Промислової Бурси у Львові» до редакції «Нового Часу», Львів, жовтень, 1935 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 12.
131. Лист С. Русової до редакції «Нового Часу» [б. д.] // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 32–34.
132. Лист філії товариства «Просвіта» в Камінці до редакції «Нового Часу». 15.12.1938 // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, арк. 20.
133. Лист членів читальні «Просвіта» до редакції «Народньої Справи», с. Іване Золоте, 1932 // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 28, арк. 74.
134. Листи адміністрації редакцій українських журналів у Львові про видавничу діяльність і надання допомоги // ЦДІАУ, ф. 408. Греко-католицький митрополичий ординаріат, оп. 1, спр. 546, арк. 4–6.
135. Листи кореспондентів до редакції про поміщення статей, передплату журналу та ін. (1920–1939, 23 січня) // ЦДІАУ, ф. 315сч. Редакція журналу «Новий Час», оп. 1, спр. 1, 37 арк.
136. Листи передплатників «Народньої Справи» з подякою за надання матеріальної допомоги, надіслання історії України та ін. // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 2, 17 арк.
137. Листи читачів газети «Народня Справа» про надання юридичних порад з питань оплати податків, користування громадськими лісами, дорогами тощо // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 3, 69 арк.

138. Листи читачів до редакції «Народньої Справи» // ЦДІАУ, ф. 781. Редакція газети «Народня Справа», оп. 1, спр. 28–30.
139. Листування з редакціями й адміністраціями українських газет, журналів, наукових видавництв про опублікування статей, рецензій, оглядів, підготовлених М. Андрусюком. 1933–1939 рр. // ЦДІАУ, ф. 388. Андрусюк Микола, оп. 1, спр. 47, 25 арк.
140. Листування пресового бюро Львівського староства із видавництвами газет і журналів з організаційних питань // Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 110. Львівське городське староство, оп. 3, спр. 11, 134 арк.
141. Листування пресового бюро Львівського староства із видавництвами газет і журналів з організаційних питань // ДАЛО, ф. 110. Львівське городське староство, оп. 3, спр. 23, 91 арк.
142. Листування пресового бюро Львівського староства із видавництвами газет і журналів з питань видання нових журналів і газет // ДАЛО, ф. 110. Львівське городське староство, оп. 3, спр. 24, 105 арк.
143. *Лукашевич Л.* 125-ліття преси в службі нації / Лев Лукашевич // Краківські Вісті. – 1941. – Ч. 7.
144. *Лучук І.* Українська література міжвоєнного Львова [Електронний ресурс] / Іван Лучук. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/36163>.
145. *Мазур І. І.* Особливості організації матеріалу в часописі «Наш прапор» / І. І. Мазур, С. С. Грабовська // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 1996. – Вип. 31. – С. 187–189.
146. *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.): матеріали до бібліографії / Микола Мартинюк. – Львів, 1998. – 298 с.
147. Мас-медіа у термінах і визначеннях: навч. посіб. / [уклад. Ю. В. Бондар]. – К.: МАУП, 2005. – 224 с.
148. *Масюкевич М.* Істота української преси / М. Масюкевич // Вісти Українського Наукового Інституту в Берліні. – 1936. – № 5. – С. 3–7.

149. *Мельник І. А.* Розвиток традицій Івана Тиктора у практиці сучасних українських видавництв / І. А. Мельник // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2002. – Вип. 39. – С. 3–9.
150. *Мельниченко А.* Дайте дітям цікаву історичну книжечку // Антін Мельниченко // Діло. – 1934. – Ч. 113.
151. *Михайлин І.* Основи журналістики : підручник / І. Михайлин. – Х. : Центр учбової літератури, 2002. – 284 с.
152. *Михайлин І. Л.* Журналістика як всесвіт : вибрані медіадослідження / І. Л. Михайлин. – Харків : Прапор, 2008. – 512 с.
153. Місячні звіти пресового бюро Львівського міського староства за 1930–32 рр. // ДАЛО, ф. 110. Львівське городське староство, оп. 1, спр. 10., 250 арк.
154. *Мох О.* Добра преса: Як її поширювати / О. Мох. – Львів : Добра книжка, 1938. – 32 с.
155. На маргінесі одного процесу (Замість судового справоздання) // Діло. – 1934. – Ч. 329.
156. На чисті води. З приводу виключення ред. Дм. Паліїва з партії УНДО // Діло. – 1933. – Ч. 186.
157. *Наконечна З.* Біографістика на сторінках часопису «Новий Час» (1923–1939 рр.) / Зоряна Наконечна // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2008. – Вип. 1(16). – С. 114–122.
158. *Наконечна З.* Жанр політичного портрета на сторінках «Нового Часу» (1923–1939 рр.) / Зоряна Наконечна // Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку : зб. наук. пр. / Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2007. – С. 432–435.
159. *Наконечна З.* Концерн І. Тиктора «Українська Преса» (1925–1939 рр.): джерельна база дослідження / Зоряна Наконечна // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. – Львів, 2015. – Вип. 5(23). – С. 569–579.

160. *Наконечна З.* Концерн Івана Тиктора «Українська Преса» (1925—1939 рр.): історіографія проблеми / Зоряна Наконечна // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. – Львів, 2014. – Вип. 4(22). – С. 62–74.
161. *Наконечна З.* Корпус публікацій газети «Новий Час» про І. Франка: 1926 р. / Зоряна Наконечна // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2006. – Вип. 14. – С. 244–251.
162. *Наконечна З. И.* Особенности формирования репертуара периодических изданий концерна «Украинская Пресса» / Зоряна Ивановна Наконечна // *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences: Scientific journal.* – Vienna, 2015. – № 11/12. – P. 7–9.
163. *Наконечна З.* Особливості формування рекламного блоку часопису «Новий Час» (1923–1939) / Зоряна Наконечна // Творчі та організаційні особливості функціонування сучасного медійного простору : зб. наук. пр. : I Всеукраїнська науково-теоретична конференція (Тернопіль, 8–9 листопада 2007 р.). – Тернопіль—Львів, 2008. – Т. 2. – С. 231–235.
164. *Наконечна З.* Популяризація творчості українських письменників на сторінках часопису «Новий Час» (1923–1939 рр.) / Зоряна Наконечна // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. десятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 31 жовт. –1 листоп. 2008 р. – Львів, 2008. – С. 344–351.
165. *Наконечна З.* Формування бібліографічних знань про журналістів на сторінках преси (за матеріалами концерну «Українська Преса», 1923–1939 рр.) / Наконечна Зоряна // Прикладні та фундаментальні аспекти дослідження в соціальних комунікаціях : зб. статей : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Івано-Франківськ, 20–22 трав. 2015 р. – Івано-Франківськ, 2015. – Вип.. 1. – С. 164–169.
166. *Наконечна З.* Часопис «Новий Час» (1923–1939 рр.): особливості формування інформаційного блоку / Зоряна Наконечна // Збірник праць

- Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2009. – Вип. 1(17). – С. 111–118.
167. *Наконечна З.* Часопис «Новий Час» (1923–1939 рр.) про пресу української еміграції / Зоряна Наконечна // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. – Львів, 2012. – Вип. 2(20). – С. 91–99.
168. *Наконечна З.* Шевченкіана на сторінках часопису «Новий Час» (1923–1939 рр.) / Зоряна Наконечна // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2007. – Вип. 15. – С. 157–162.
169. Нарешті... Народа у д-ра Дмитра Левицького у справі власности «Нового Часу» // Діло. – 1936. – Ч. 73.
170. *Нечиталюк М. Ф.* «Білі плями» у вивченні історії української журналістики: Деякі питання методології і критики наукових джерел / Михайло Нечиталюк // Українська журналістика і національне відродження : зб. наук. пр. – К., 1992. – С. 33–38.
171. «Новий Час» напередодні редакційних змін // Діло. – 1933. – Ч. 327.
172. Нові українські журнали [і про «Українську Ілюстрацію»] // Дзвони. – 1934. – Ч. 1/2. – С. 71.
173. *Обідний М.* Не нищить перечитаних газет / М. Обідний // Діло. – 1932. – Ч. 127.
174. [Огар Е.] Тижневик «Народня Справа» (1928–1939): порадник для «селян українських, громадян свідомих» // Іван Тиктор: талант і талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – С. 111–125.
175. *Огар Е. І.* Газета і читач (з досвіду видання часопису «Народня Справа») / Е. І. Огар, О. В. Холодова // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 1996. – Вип. 31. – С. 184–187.
176. 1 грош Тиктора «Рідній Школі» // Українські Вісти. – 1938. – Ч. 218. – Рубр.: З судової салі.

177. Орган сатири чи наклепництва та провокації? // Українські Вісти. – 1938. – Ч. 238.
178. *Павлюк І. З.* Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917–1939, 1941–1944 рр. / І. З. Павлюк. – Львів : Каменяр, 2001. – 285 с.
179. *Павлюк І. З.* Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917–1939 рр.): анотований покажчик / І. З. Павлюк. – Львів ; Луцьк : Надстир'я, 1997. – 180 с.
180. *Падковська О.* Слід журавля / О. Падковська // За вільну Україну. – 1994. – 9 квіт.
181. *Паліїв Д.* Геніяльний комерсант, або: як можна стати співвласником газети? / Д. Паліїв // Діло. – 1936. – Ч. 60.
182. Підготовчі матеріали до бібліографії українських періодичних видань // ЛННБУ, ф. 202. Шендрик Іван, спр. 30, 2275 арк.
183. Після виключення ред. Д. Паліїва з УНДО // Діло. – 1933. – Ч. 187.
184. Повернення Івана Тиктора [передрук інтерв'ю Євгена Лазора з видавцем] // Львівська газета. – 2007. – 6–8 лип.
185. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газети «Народня Справа». 1932 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1304, 2 арк.
186. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газет «Націоналіст» і «Народня Справа». 1935 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1483, 3 арк.
187. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газети «Наш Прапор». 1933 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1366, 39 арк.
188. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газети «Новий Час». 1927 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 3151, 33 арк.

189. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газети «Новий Час». 1932 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1307, 28 арк.
190. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газети «Новий Час». 1933 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1369, 62 арк.
191. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газети «Новий Час». 1936 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1501, 13 арк.
192. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію газети «Новий Час». 1939 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1560, 41 арк.
193. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію журналу «Дзвіночок». 1933 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1385, 11 арк.
194. Повідомлення прокурора окружного суду у Львові про конфіскацію журналу «Дзвіночок». 1936 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1515, арк. 14.
195. Повідомлення прокурорів окружних судів про конфіскацію друкованих видань 1936 р. // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1539, 29 арк.
196. Повідомлення прокурорів окружних судів про конфіскацію друкованих видань 1939 р. // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1579, 83 арк.
197. Повідомлення прокурорів окружних судів про конфіскацію друкованих видань з додатком конфіскованих екземплярів. 1929 р. // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1274, 205 арк.
198. Повідомлення прокурорів окружних судів про конфіскацію друкованих видань з додатком конфіскованих екземплярів. 14 серпня 1933 – 26

- квітня 1939 рр. // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1402, 62 арк.
199. Політична ситуація вияснюється // Діло. – 1933. – Ч. 180.
200. Постанова суду Т-ва письменників і журналістів. З приводу статей ред. Д. Палієва і звязаних з ними справ // Діло. – 1936. – Ч. 108.
201. Постанови українських письменників і журналістів // Діло. – 1937. – Ч. 236.
202. *Потятиник Б.* 100-процентна журналістика [Електронний ресурс] / Б. Потятиник // Медіакритика. – 2009. – Режим доступу: www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/100-protsentna-zhurnalistyka.html (02-10-2009).
203. Пояснення міністра справедливості до маршалка Сейму Республіки Польщі на інтерпеляцію українських послів. 25.04.1925 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1246, арк. 149–149зв.
204. Пояснення основних положень пресового права прокуророві при апеляційному суді у Львові. Варшава, 02.06.1927 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1246., арк. 215–221 зв.
205. Праці С. Наріжного, у т. ч. – «Українська преса». 1934 р. // ЦДІАУ, ф. 309. Наукове товариство ім. Шевченка, оп. 1, спр. 1669, 58 арк.
206. Праця друкарів і друкарських машин концерну «Українська Преса» // Золотий Колос: Календар на рік 1939. – Львів, 1938. – С. 157–158.
207. Праця нашого Видавництва: (У 10-ліття «Народньої Справи» й «Золотого Колосу») // Золотий Колос: Календар на 1939 рік. – Львів, 1938. – С. 242.
208. Примірники газет «Діло», «Новий Час» та ін. з статтями Левицького. 1917–1930 // ЦДІАУ, ф. 363. Левицький Володимир Лукич, оп. 1 спр. 28, 49 арк.

209. Примірники газет «Новий Час», «Хвиля» з публікацією статті К. Студинського «Спогади з дитячих літ» та ін. 1911–1938 // ЦДІАУ, ф. 362. Студинський Кирило, оп. 1, спр. 10, 148 арк.
210. Про «Новий Час» і споріднені йому органи преси. Резолюції Центрального Комітету У.Н.Д.О., ухвалені на засіданні дня 15. липня 1933 р. у справі преси видавництва п. Тиктора («Новий Час», «Наш Прапор», «Комар» і «Народня Справа») // Діло. – 1933. – Ч. 185.
211. Проф. Ст. Томашівський проти «Діла» [є і про скарги проти І. Тиктора як видавця «Нового Часу»] // Діло. – 1930. – Ч. 31. – Рубр.: З судової салі.
212. *Різун В.* Методи наукових досліджень у журналістикознавстві : навч. посіб. / Різун В., Скотникова Т. – 2-е вид, перероб. і доп. – К. : Преса України, 2008. – 144 с.
213. Розпорядження міністерства внутрішніх справ Польщі про конфіскацію періодичної літератури і сенаторських доповідей у пресі (1926 р.) // ДАЛО, ф.1. Львівське воєводське управління, оп. 51, спр. 769, арк. 1–16.
214. Розпорядження міністра справедливості прокурору при апеляційному суді у Львові щодо пресового права. Варшава, 01.06.1927 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1246, арк. 208–208зв.
215. Розпорядження міністра справедливості прокурору при апеляційному суді у Львові щодо пресового права. Варшава, 01.06.1927 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1246, арк. 210–211зв.
216. *Романюк М.* Гірний Василь Петрович / М. Романюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2002. – Вип. 9. – С. 359.
217. *Романюк М.* Зубенко Іван Сергійович / М. Романюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1994. – Вип. 1. – С. 78–80.

218. *Романюк М.* Національно-патріотичні часописи «Наш Прапор» (1932–1939) і «Наш Лемко» (1934–1939): проблемно-типологічний аналіз видань / М. Романюк // Книга і преса в контексті культурно-історичного розвитку українського суспільства. – Львів : Фенікс, 1998. – Вип. 2. – С. 176–183.
219. [Романюк М.] «Наш Лемко» (1934–1939): «смолоскип світла й правди під лемківські стріхи» / [Романюк М., Романюк С.] // Іван Тиктор: талан і талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – С. 173–176.
220. *Романюк М.* Проблеми формування національної свідомості на сторінках часопису «Наш прапор» (1932–1933 рр.) / М. Романюк // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидавання ХІХ–ХХ ст. і сучасні проблеми) : Міжнар. наук. конф. (Львів, 3–5 трав. 1995 р.) : доп. і повідомл. – Львів, 1995. – С. 5–6.
221. *Романюк М.* Українська преса Львова міжвоєнного періоду на захисті соборності українства 1920–1939 рр. / М. Романюк, М. Галушко // Українські часописи Львова : іст.-бібліогр. дослідж. – Львів : Світ, 2003. – Т. 3, кн. 1 : 1920–1928. – С. 7–85.
222. *Романюк М.* Часопис «Наш Лемко» (1934–1939 рр.) як тип політико-красознавчого видання / М. Романюк, С. Романюк // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидавання ХІХ–ХХ ст. і сучасні проблеми) : Міжнар. наук. конф. (Львів, 3–5 трав. 1995 р.) : доп. і повідомл. – Львів, 1995. – С. 14–15.
223. *Савчук В. Є.* Часопис «Новий Час» у світлі сучасних підходів до засобів масової інформації / В. Є. Савчук, С. В. Пушак // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 1996. – Вип. 31. – С. 178–181.
224. *Сеник Я.* Боднарівч Осип / Я. Сеник // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2004. – Вип. 11. – С. 432–433.

225. *Сербенська О.* Мова засобів масової інформації і пропаганди як виразник культури соціальної сфери / *О. Сербенська* // Українська мова і сучасність : [зб. наук. пр.]. – К. : НМК ВО, 1991. – С. 181–183.
226. *Середа В.* Іван Тиктор – видатний книгознавець / *В. Середа* // Молода Галичина. – Львів, 1996. – 27 лют.
227. *Середа О.* Іванець Іван Йосифович / *О. Середа* // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2011. – Вип. 18. – С. 420–423.
228. *Сидоренко Н.* Добрянський-Демкович Михайло / *Н. Сидоренко* // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1997. – Вип. 4. – С. 69–70.
229. Словник журналіста : терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі. – Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. – 224 с.
230. [Сніцарчук Л.] Газета «Новий Час» (1923–1939): «добро нації – найвищим законом» // Іван Тиктор: талан і талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – С. 99–110.
231. *Сніцарчук Л.* «Де згода в сімействі?..»: сатирики «Комара» (1933–1939) про українську пресу Галичини // Лідія Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – 2000. – Вип. 7. – С. 365–375.
232. [Сніцарчук Л.] Сатирично-гумористичний часопис «Комар» (1933–1939): «для національного добра» // Іван Тиктор: талан і талант : монографія / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. ; кер. авт. кол. О. Думанська. – Львів : Українська академія друкарства, 2007. – С. 157–161.
233. *Сніцарчук Л. В.* З видавничого концерну «Українська преса»: сатирично-гумористичний часопис «Комар» / *Л. В. Сніцарчук* // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2002. – Вип. 39. – С. 26–31.

234. *Сніцарчук Л. В.* «Крок вперед!» або темпоральна референтність часопису «Час» (1931–1932 рр.) / Лідія Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2002. – Вип. 10. – С. 174–180.
235. *Сніцарчук Л. В.* Сатиричний часопис «Комар» (1900–1905 рр.) / Сніцарчук Л. В. // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф., 19–20 грудня 1997 р. – С. 61–63.
236. *Сніцарчук Л. В.* Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістичнознавчий дискурс : монографія / Лідія Сніцарчук. – Львів, 2009. – 416 с.
237. *Сніцарчук Л. В.* Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20–30-х рр. ХХ ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості / Лідія В. Сніцарчук. – Львів, 2001. – С. 89–95.
238. Список українських газет і журналів, що видавалися у Польщі з зазначенням партій та організацій, органами яких вони були станом на 1.03.1939 р. // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1546, 10 арк.
239. Справа про конфіскацію газети «Наш Прапор» // ДАЛО, ф. 139. Прокуратура львівського окружного суду, оп. 5, спр. 1011, арк. 1–9.
240. *Стадницька Ю.* Особливості становлення галицької періодики для дітей (на матеріалах часописів 20-х рр. ХХ ст.) / Юлія Стадницька // Вісник Львівського університету. Сер.: Журналістика. – 2007. – Вип. 31. – С. 251–257.
241. *Стасьо І.* Гайдучок Степан / І. Стасьо // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2003. – Вип. 10. – С. 85–87.
242. *Стокроцький М.* На що дозволяє собі пан Тиктор?! (Голос з провінції) / М. Стокроцький // Українські Вісти. – 1938. – Ч. 227.

243. *Струтинській М.* Вчора і нині української преси в Галичині / М. Струтинській // Календар для всіх: Альманах «Нового часу» на рік 1938. – Львів, 1937. – С. 156.
244. *Танчаковський Ю.* Хроніка української щоденної преси в Галичині / Юрій Танчаковський // Українські Вісти. – 1939. – Ч. 138.
245. Телефонограма міністра внутрішніх справ Польщі (17 травня 1926 р.) воєводам Львова, Станіслава, Тернополя про запровадження попередньої цензури преси // ДАЛО, ф. 1. Львівське воєводське управління, оп. 51, спр. 769, арк. 17–17зв.
246. Тематична картотека з історії української літератури // ЛННБУ, ф. 29. Возняк Михайло Степанович, спр. 92, 1934 арк. (Арк. 613–714 : Українська преса; Арк. 715–736 : Заборона українського слова; Арк. 1148–1158 : Цензура).
247. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття / Юрій Л. Тернопільський. – Джерсі-Сіті : Вид-во М. П. Коць, 1974. – 176 с.
248. Тикторівський вертеп наших днів // Українські Вісти. – 1937. – Ч. 224. – Рубр.: Газета газет.
249. *Тодоров Ц.* Походження жанрів / Ц. Тодоров // Поняття літератури та інші есе. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 22–39.
250. Українська преса // ЛННБУ, ф. 57. Калинович Іван Гнатович, спр. 589, 303 арк.
251. Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст. : іст.-бібліогр. дослідж. / уклад. М. М. Романюк (кер. проекту), М. В. Галушко, Л. В. Сніцарчук. – Львів, 2007. – Т. 1 : 1812–1890 рр. – 560 с.; Львів, 2009. – Т. 2 : 1891–1905. – 480 с.; Львів, 2011. – Т. 3 : 1906–1910 рр. – 580 с.
252. Українські часописи Львова 1848–1939 : іст.-бібліогр. дослідж. – Львів : Світ, 2003. – Т. 3, кн. 1 : 1920–1928. – 910 с.; Т. 3, кн. 2 : 1929–1939. – 926 с.

253. *Хітрова Т.* Тенденції трансформації класичних жанрових моделей у жанрове мислення в контексті соціально-комунікативного дискурсу (на прикладі репортажних текстових форм) / Т. Хітрова // *Держава і регіони. Сер.: Гуманітарні науки.* – 2008. – № 4. – С. 103–106.
254. Хто дістає допомогу і першу поміч у «Народній Справі» // *Золотий Колос: Календар на рік 1939.* – Львів, 1938. – С. 142.
255. Хулігани пустили фарбу // *Українські Вісти.* – 1936. – Ч. 2.
256. *Целевич В.* Гряде демагогія, клевета й анархія / Володимир Целевич // *Діло.* – 1933. – Ч. 172.
257. *Целевич В.* Ті, що вносять хаос в українське життя (Прилюдна відповідь на прилюдні запити) // *Діло.* – 1933. – Ч. 162.
258. *Целевич В.* Треба протиділати / В. Целевич // *Діло.* – 1933. – Ч. 154.
259. Циркуляр міністерства внутрішніх справ у справі виконання пресового права до всіх воєвод. Варшава, 28.05.1927 // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1246, арк. 213–214зв.
260. Циркуляри і інструкції міністерства юстиції, міністерства внутрішніх справ і Львівського воєводського управління, листування з ними про посилення цензури і конфіскації друкованих видань з додатком конфіскованих екземплярів видань. 1921–1931 рр. // ЦДІАУ, ф. 205. Прокуратура апеляційного суду, м. Львів, оп. 1, спр. 1246, 249 арк.
261. Часописна полеміка // *Діло.* – 1934. – Ч. 310.
262. Честь п. Тиктора перед судом // *Українські Вісти.* – 1937. – Ч. 254.
263. Чому ред. Юра Шкрумеляк покинув п. Тиктора // *Українські Вісти.* – 1936. – Ч. 274.
264. *Чорновол І.* Концерн Івана Тиктора / І. Чорновол // *Львівська газета.* – 2005. – 8–10 лип.
265. *Шевчик Б. М.* Книга і читання в контексті етнополітичної ситуації на Лемківщині у 30-х роках (на матеріалах часопису «Наш лемко» 1934–39 рр.) / Б. М. Шевчик // *Книга і преса в контексті культурно-історичного розвитку українського суспільства.* – Львів : Фенікс, 1995. – С. 89–96.

266. *Шеремет Л. М.* Жанрове розмаїття публікацій у гумористичному журналі «Комар» / Л. М. Шеремет, С. М. Бохенок // Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 1996. – Вип. 31. – С. 190–193.
267. *Шкрумеляк Ю.* З листів до редакції / Юра Шкрумеляк // Діло. – 1936. – Ч. 192.
268. Ювілей української преси // Український Голос. – 1926. – Ч. 47.
269. *Яворівський Є.* 30-ліття видавничої діяльності Івана Тиктора, 1923–1953 / Є. Яворівський. – Вінніпег, 1953. – 19 с.
270. *Яворський О.* Відповідь посла Яворського «Новому Часові» / Олекса Яворський, посол // Діло. – 1933. – Ч. 85.
271. *Якимович Б.* Тиктор Іван Микитович / Б. Якимович // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 1996. – Вип. 3. – С. 291–298.
272. *Яценко А.* Правописні проблеми на сторінках щоденника «Діло» / Андрій Яценко // Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку : зб. наук. пр. Черкас. нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – С. 259–262.
273. *Яцимірська М.* Медіатекст як продукт журналістської творчості (психолінгвістичний аналіз логічного сприйняття та емоцій) / М. Яцимірська, Н. Драган // Вісник Львівського університету. Сер.: Журналістика. – Львів : Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2007. – Вип. 30. – С. 267–276.
274. *Jarowiecki J.* Prasa Lwowska w dwudziestolecie międzywojennym : próba bibliografii / Jersy Jarowiecki, Barbara Gôra. – Kraków, 1994. – 422 s.
275. *Woitak M.* Gatunki prasowe / M. Woitak. – Lublin : Wydawnictwo uniwersytety Marii Curie-Skłodowskiej, 2004. – 328 s.
276. *Wysocki R.* Organizacja ukraińskich nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939: geneza, struktura, program, ideologia / Roman Wysocki. – Lublin, 2003. – S. 200–24.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Редактори, журналісти, публіцисти видавничого концерну
«Українська Преса»: матеріали до біобібліографічного словника**

1. **Андрусів Петро Степанович** (02.07.1906, м. Кам'янобрід, тепер – с. Яворівського р-ну Львівської обл. – 29.12.1981, м. Рівергارد, шт. Нью-Йорк, США) – художник, педагог, редактор, громадсько-культурний діяч. У студентські роки співробітничав із журналом «Дзвіночок», оформлюючи обкладинку.
2. **Андрусяк Микола** (20.02.1902, с. Переволочне, тепер – Буського р-ну Львівської обл. – 25.01.1985, м. Бостон, США) – історик, публіцист, популяризатор науки, громадський діяч. Активно співпрацював із газетою «Новий Час», розробляючи генезу галицького москвофільства.
3. **Базарко Іван** (06.10.1910, с. Довжнів Сокальського пов., тепер – Сокальського р-ну Львівської обл. – 10.02.1989, м. Нью-Йорк, США) – редактор, громадський діяч. Інколи публікувався в часописах концерну.
4. **Бараболяк Микола** (27.10.1908, м. Монастирська Бучацького пов., тепер – райцентр Тернопільської обл. – 04.11.1994, м. Чикаго, шт. Іллінойс, США) – правник, педагог, журналіст, публіцист. Співпрацював із часописом «Новий Час», публікуючи в ньому статті і замітки переважно правничої тематики.
5. **Барагура Володимир-Богдан-Дмитро** (08.11.1910, м. Немирів, тепер – Яворівського р-ну Львівської обл. – 2000, США) – педагог, журналіст, редактор, письменник, критик. Взяв участь у дискусії про студентське життя на сторінках «Нового Часу».
6. **Баран Степан** (25.01.1879, с. Крукениця, тепер – Мостиського р-ну Львівської обл. – 04.06.1953, м. Мюнхен, Німеччина) – правник, публіцист, редактор, політичний і громадський діяч. Як активний учасник

судових політичних процесів (особливо 1928–1939 рр.), коли, будучи послом до варшавського сейму, захищав українські інтереси в освітній і земельній справах та права Української православної церкви в Польщі, аналізував і висвітлював їх на сторінках «Нового Часу», «Нашого Прапора»; дописував до цих часописів на громадсько-політичні теми.

7. **Барвінський Василь** (20.02.1888, м. Тернопіль – 09.06.1963, м. Львів) – композитор, музикознавець, піаніст, громадський діяч. Публікував у «Новому Часі» статті, присвячені історії та теорії музики.
8. **Бачинський Василь** (крипт.: Б., В. Б.; 1892, с. Довжанка, тепер – Тернопільського р-ну Тернопільської обл. – ?) – редактор, журналіст, громадський діяч, військовик. З 49-го числа за 1938 р. до вересня 1939 р. редагував популярний селянський тижневик «Народня Справа»; для бібліотеки цього часопису видав кілька книг. Дописував до «Нового Часу», зокрема, опрацював увесь видавничий процес періоду визвольних змагань на території Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) й опублікував у десяти числах газети статтю «Преса ЗУНР в 1918–19 рр.» (1936).
9. **Боднарівч Осип** (02.05.1895, с. Золотники, тепер – Тербовлянського р-ну Тернопільської обл. – 27.06.1944, м. Львів) – журналіст, громадський діяч. Співробітник концерну «Українська Преса». Автор літературно-критичних та громадсько-політичних публікацій у газеті «Новий Час».
10. **Бойдуник Осип** (псевд.: О. Михайлович, О. Грузченко; 08.12.1895, м. Долина, тепер – Івано-Франківської обл. – 07.04.1966, м. Мюнхен, Німеччина) – політичний і громадський діяч, журналіст, редактор, публіцист. Як стверджують джерела, для формального звіту перед поліцією про мету свого перебування у Львові деякий час працював у газеті І. Тиктора «Новий Час». Через непорозуміння з головним редактором цього часопису перейшов працювати у газету М. Голубця «Час».

11. **Брик Іван** (08.07.1879, с. Устрики Долішні поблизу Перемишля, тепер – Польща – 17.09.1947, м. Ландек, Австрія] – журналіст, редактор, письменник, історик, популяризатор наукової книги, видавець, громадський діяч. У «Новому Часі» публікував літературознавчі статті, а також рецензії, огляди, полемічні виступи.
12. **Будзиновський В'ячеслав** (30.01.1868, с. Баворів, тепер – Тернопільського р-ну Тернопільської обл. – 14.02.1935, м. Львів) – публіцист, письменник, історик. На сторінках «Нового Часу» опублікував спогади.
13. **Витвицький Іван** (1901, с. Витвиця, тепер – Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 1939, ?) – редактор, журналіст. Від 1934 р. працював берлінським кореспондентом та входив до складу редакційної колегії щоденника «Новий Час».
14. **Возняк Михайло** (крипт. і псевд: В. К., В. М., –к –о, М. В., М. С., Н. Н., О. К., вк, М. В–к, Мих. Степ., (ок), Волецький, С. Волецький, Громадянин, Ікс, М. Сівах, Сівач, Мих. Степаненко; 03.10.1881, с. Вільки-Мазовецькі, тепер – с. Волиця Рава-Руського р-ну Львівської обл. – 20.11.1954, м. Львів) – літературо- та мовознавець, педагог, журналіст, публіцист. Різноматичні статті вміщував в багатьох львівських часописах, зокрема й у «Новому Часі».
15. **Воробець Віктор** (1893, с. Залужне, тепер – с. Залужжя Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – ?) – видавець, редактор. Деякий час був співробітником редакції «Нового Часу».
16. **Гайдучок Степан** (псевд.: Гакстен; 13.03.1890, с. Підтемне, тепер – Львівської обл. – 16.03.1976, м. Львів) – публіцист, педагог, спортивно-фізкультурний діяч. Перші публіцистичні матеріали С. Гайдучка з'явилися у таких західноукраїнських часописах, як: «Громадський Вісник», «Діло», «Український Вістник», «Український Пласт», «Рада», «Новий Час» тощо.

17. **Галущинський Михайло** (26.09.1878, с. Звиняч, тепер – Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 25.09.1931, м. Львів) – відомий громадсько-політичний, культурно-освітній діяч, видавець, публіцист. Різноматичні статті автора – проблеми освіти, громадсько-політична подієвість тощо, пропонувалися до уваги читачів на сторінках «Нового Часу».
18. **Гірний Василь** (псевд.: Федь Триндик, Щипавка; 14.03.1903, с. Залісна Воля, тепер – Яворівського р-ну Львівської обл. – 07.1981, м. Гданськ, Польща] – письменник-гуморист, журналіст. Працював у концерні І. Тиктора, зокрема, активно публікував сатиричні твори на сторінках «Нового Часу», «Нашого Прапора», «Комара», «Народньої Справи».
19. **Гладкий Гриць** (крипт.: Гр. Гл. ; 19.01.1893, с. Чернихівці, тепер – Збаразького р-ну Тернопільської обл. – 16.09.1936, м. Львів) – громадський і політичний діяч, журналіст, редактор. Як журналіст порушував актуальні національно-політичні, соціально-економічні питання у статтях, рефератах, коментарях, спостереженнях, які подавалися у «Новому Часі», «Нашому Прапорі».
20. **Гнатюк Володимир** (09.05.1871, с. Велеснів, тепер – Тернопільської обл. – 06.10.1926, м. Львів) – літературознавець, публіцист, видавець, редактор. Поважне місце зайняв в історії української журналістики не лише як редактор, а й як автор сотень різножанрових публікацій у майже всіх тогочасних українських газетах і журналах та україномовній пресі за кордоном. Він проявив себе компетентним оглядачем та коментатором українських справ у періодиці.
21. **Голіян Григорій** (05.01.1897, м. Львів – 12.11.1978, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – журналіст, редактор, перекладач, кооперативний та громадський діяч.
22. **Голіян Роман** (псевд.: Альтер Его, Аристид Шишка, Chat noir; 17.09.1899, м. Винники, тепер – у підпорядкуванні Львівської міської ради – 17.12.1966, м. Гонтуаз, Франція) – журналіст, публіцист, редактор,

- видавець, громадський діяч. Співпрацював із низкою львівських часописів, зокрема з «Новим Часом» та «Нашим Прапором».
- 23.Голубець Микола** (псевд.: Марко Вільшина, М. Вільшина; 15.12.1891, м. Львів – 20.05.1942, м. Львів) – публіцист, редактор, поет, історик, архівіст, краєзнавець. Сталий співробітник концерну «Українська Преса», з-поміж іншого працював у редакціях газет «Новий Час» та «Наш Прапор».
- 24.Гординський Святослав** (псевд. і крипт.: Юрій Буревій, Іван Палиця, Юрій Ярославенко, С.Горд., С.Г., С.Гор., с. гор., Г.; 30.12.1906, м. Коломия, тепер – Івано-Франківської обл. – 1993, США) – поет, перекладач, редактор, історик української літератури, художник, мистецтвознавець.
- 24.Горняткевич Дамян** (13.11.1892, м. Лісько Ряшівського в-ва, Польща – 03.03.1980, м. Кергонксон, США) – живописець, мистецтвознавець. Автор статей на мистецькі теми у газетах «Новий Час», «Поступ» тощо.
- 25.Дзерович Юліян-Корнило** (03.01.1871 – 1943, м. Львів) – греко-католицький священик, церковний і культурно-освітній діяч. Друкував розвідки, статті, рецензії на сторінках часописів концерну.
- 26.Добрянський-Демкович Михайло** (07.11.1905, с. Лагодів, тепер – Львівської обл. – ?) – журналіст, історик, громадський діяч. На сторінках щоденника «Новий Час» висвітлював теми міжнародної політики.
- 27.Дольницький Мстислав-Василь** (09.01.1917, Львівщина – 20.12.1987, м. Філадельфія, США) – журналіст, редактор, видавець. Постійно відвідував редакції різних газет та журналів у Львові, знайомився з українськими журналістами і політико-громадськими діячами і незабаром став постійним співробітником, згодом кореспондентом львівських щоденників «Новий Час» і «Діло».
- 28.Дригинич Ярослав** (псевд.: Ярослав Ярич; 07.10.1912, с. Болехів, тепер – Львівської обл. – ?) – поет, журналіст. Кореспонденції, статті, театральні

рецензії Я. Дригинича публікувалися у часописах «Новий Час», «Неділя», «Жіноча доля», «Vilniaus Žodis» («Вільнюське слово»).

29. **Дудко Федір** (псевд.: Одуд, Ф. Карпенко, Ф. Дудко-Карпенко; 07.05.1885, с. Шабалинів, тепер – Коропського р-ну Чернігівської обл. – 01.03.1962, м. Нью-Йорк, США) – письменник, журналіст. У «Новому Часі» публікував рецензії, художні твори.
30. **Думін Осип** (псевд. і крипт.: Антін Крезуб, О. Сурмач, Степан Шоловатець, В. Кулинич, Юрко Вівчар, Трясило, Городовецький, Юв., Т., К.; 26.09.1893, с. Грушів, тепер – Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 1945(?) – журналіст, військовий діяч, учитель, перекладач. У 20–30-х рр. велику кількість статей із спогадами про окремі події визвольної боротьби вмістив у таких львівських періодичних виданнях, як «Новий Час», «Рада», «Діло», «Вістник», «Літературно-Науковий Вістник», «Літопис Червоної Калини», «Календар Червоної Калини», «Українські Вісти».
31. **Дучимінська Ольга-Олександра** (псевд. та крипт.: Олег Барвінок, Ольга Лучинська, Ольга Д., Ірма Остапівна, Поважна, О. Поважна, Рута, Рута О., О. Д.; 08.06.1883, с. Миколаїв, тепер – Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 24.09.1988, м. Івано-Франківськ) – поетеса, прозаїк, мистецтвознавець, літературний критик, історик літератури, публіцист-культуролог, фольклорист і етнограф.
32. **Жарський Едвард** (крипт.: Е. Ж., Єж., Ед., Ед. Вард., Жед., Е. Ж-ий, Же, Ж.; 21.10.1906, м. Жовква, тепер – райцентр Львівської обл. – 09.2001, м. Майямі, шт. Флорида, США) – педагог, спортсмен, історик і теоретик фізичної культури, журналіст, редактор, публіцист, біолог, географ. Активно дописував на спортивні теми до часописів концерну, а також редагував тематичні сторінки «Нового Часу» «Туристика і Краєзнавство» та «Спорт». У «Новому Часі» в дослідженні п. н. «Українська спортова преса впродовж 25 літ» (1933. – Ч. 175) відтворив картину поступового розгортання «спортивного» видавничого процесу в Галичині у першій

третині ХХ ст. і ознайомив читачів із деякими фактами, датами, прізвищами редакторів і кураторів проектів.

33. **Заклинський Мирон** (псевд.: Миронко; 01.01.1894, м. Станіслав, тепер – м. Івано-Франківськ – 1974, США) – письменник-мемуарист, публіцист. У «Новому Часі» публікував історичні нариси, спогади, дописував до календарів, видаваних у концерні. Був сталим співробітником «Української Преси».
34. **Застирець Йосип** (15.08.1873, с. Конюшків, тепер – Бродівського р-ну Львівської обл. – 15.01.1943, м. Львів) – письменник, вчений, громадський і педагогічний діяч. Тематика його публікацій мала переважно культурологічний та просвітницький характер.
35. **Зубенко Іван** (25.09(08.10). 1888, с. Валуйки, тепер – Старобільського р-ну Луганської обл. – 21.09.1940, м. Коломия, тепер – райцентр Івано-Франківської обл.) – письменник, публіцист, редактор, громадський діяч. Активно виступав зі статтями, кореспонденціями, фейлетонами у «Жіночій долі», в часописах «Театр і мистецтво», «Новий Час», «Промінь» та ін.
36. **Іванець Іван** (1893, с. Новосілки Гостинні Рудківського пов., тепер – Самбірського р-ну Львівської обл. – 1949(?), Урал, Російська Федерація) – художник, редактор, видавець. Співпрацював із видавництвом І. Тиктора як ілюстратор. Окрім того, друкував статті, відгуки мистецької та історичної тематики, рецензії на сторінках «Нового Часу».
37. **Калина Володимир** (18.08.1896, с. Колоколин, тепер – Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 05.11.1965, м. Нью-Йорк, США) – військовик, науковець, публіцист. У 20–30-х рр. працював в адміністрації видавничого концерну Івана Тиктора «Українська Преса».
38. **Калинець Сильвестер** (псевд. і крипт.: Сильвестренко, Василь Ільницькій, С. К.; 14.01.1886, м. Ходорів, тепер – Жидачівського р-ну Львівської обл. – 04.01.1946, м. Куритиба, Бразилія) – письменник,

- драматург, фольклорист. Публікував сатиричні твори у часописах «Страхопуд», «Добра новина», «Жало», «Комар», «Новий Час» тощо.
39. **Калинович Іван** (псевд. і крипт.: Демко Лютай, Клим Титович, І. К., Ів. К.; 25.11.1884, м. Львів – 12.11.1927, м. Львів) – бібліограф, видавець, перекладач, громадський діяч. Літературно-критичні та бібліографічні дослідження публікував, зокрема, і в часописах концерну «Українська Преса».
40. **Капій Мирослав** (псевд. і крипт.: Ю. Луговий, Юрій Лугович, М. К.; 05.05.1888, с. Коцюбинці, тепер – Гусятинського р-ну Тернопільської обл. – 24.03.1949, м. Косів, тепер – Івано-Франківської обл.) – письменник, перекладач, фольклорист. Оглядач видань «Діло», «Новий Час», «Нова хата», «Світ дитини», «Наш приятель», «Дзвіночок».
41. **Каплистий Макар** (18.01.1896, с. Майорське Ананьївського пов. Херсонської губ., тепер – Фрунзівського р-ну Одеської обл. – 05.11.1979, м. Філадельфія, шт. Пенсильванія, США) – військовик, економіст, педагог, кооператор, публіцист, громадський діяч. На сторінках «Нового Часу» вміщував публікації економічної та виховної тематики.
42. **Катамай Дмитро** (1886, с. Ямниця Станіславівського пов., тепер – у межах м. Івано-Франківськ – 03.04.1935, м. Відень, Австрія) – політичний і громадський діяч, журналіст, редактор, видавець. Перебуваючи у Відні, відправляв багато кореспонденцій до американських газет та часопису «Новий Час», інформатором якого був протягом останніх років життя.
43. **Качор Андрій** (13.12.1908, с. Борщовичі Львівського пов., тепер – Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 05.12.1992, м. Вінніпег, Канада) – економіст-кооператор, історик, публіцист, журналіст, редактор. З 1928 р. був співробітником і дописував до львівських часописів «Неділя», «Діло», «Новий Час», «Наш Прапор».
44. **Керницький Іван** (псевд. і крипт.: І. К., Ікер; 12.09.1913, с. Суходіл, тепер – Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 15.02.1984, м. Нью-Йорк, США) – письменник, журналіст. Співробітник концерну. Спочатку

працював складачем, а потім став редактором часопису «Наш Прапор». Публікувався у сатирично-гумористичному «Комарі».

- 45. Кисілевська (Сіменович) Олена** (псевд. і крипт.: Галичанка О., Калина, Не знана, Ольга К., О. К., Ол. Га. та ін.; 24.03.1869, с. Фільварки, тепер – у складі м. Монастириськ Тернопільської обл. – 29.03.1956, м. Оттава, Канада) – письменниця, журналістка, громадсько-політична і культурна діячка, редактор, видавець.
- 46. Козак Едвард** (псевд.: ЕКО, Мамай, Майк Чічка; 21.01.1902, с. Гірне, тепер – Стрийського р-ну Львівської обл. – 22.09.1992, м. Воррен, США) – художник, письменник, видавець, редактор. Наприкінці 1920-х рр. Е. Козак оформляв усю видавничу продукцію І. Тиктора. Найбільше зосереджується на двох виданнях: часописі для дітей «Дзвіночок» та журналі сатири й гумору «Комар», який він і редагував упродовж усього періоду його існування (1933–1939).
- 47. Козубський Борис Миколайович** (крипт.: К.; 19.02.(04.03).1886, м. Житомир – 17.02.1953, Мордовія, концтабір, Російська Федерація) – громадсько-політичний діяч, адвокат, журналіст. Активно співпрацював із «Новим Часом», що засвідчують його легітимації за числами 28/33, видані 1933 р. редакцією «Новий Час», яка зберігається в архіві його сина О. Козубського. У статтях Б. Козубський розповідав про нужденне життя українських селян, робітників та інтелігенції за часів панування польської окупаційної влади.
- 48. Коковський Франц** (псевд. та крипт.: Франц Михайлів, Богдан Левченко, Франц Кок., Ф. К., К. Ф., Елепідон та ін.; 02.07.1885, м. Бережани, тепер – Тернопільської обл. – 09.09.1940, в'язниця, м. Тернопіль) – поет, прозаїк, драматург, перекладач, журналіст, критик, історик літератури, етнограф, краєзнавець.
- 49. Коновалець Мирон** (псевд.: Зашківський; 22.07.1894, с. Зашків, тепер – Жовківського р-ну Львівської обл. – 14.10.1980, м. Мюнхен, Німеччина) – правник, журналіст, редактор, громадсько-політичний діяч. У 20–30-х рр.

присвятив себе журналістиці, зокрема, працював у видавництві Івана Тиктора, де редагував щоденник «Новий Час», дописував до часописів та календарів.

50. **Коструба Теофіл** (чернече ім'я: Теодосій; 26.05.1907, с. Стара Ягільниця, тепер – Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 03.03.1943, м. Львів) – історик, журналіст, редактор, літературознавець. У «Новому Часі» опублікував низку статей історичної та літературознавчої тематики.
51. **Коцюба Степан-Теодор** (1904, с. Грушатичі Добромільського пов., тепер – Старосамбірського р-ну Львівської обл. – 1973, м. Львів) – лікар, спортсмен, журналіст, громадський діяч. У газеті «Новий Час» вміщував матеріали сокільської та спортивної тематики, зокрема рецензії на сокільські видання.
52. **Кравців Богдан** (05.10.1904, с. Лопянка, тепер – Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 21.11.1975, м. Рутерфорд, США) – поет, журналіст, громадський діяч.
53. **Крип'якевич Іван** (псевд.: Іван Петренко, І. П. Горишівський, Іван Холмський; 25.06.1886, м. Львів – 21.04.1967, м. Львів) – видатний історик України, педагог, публіцист, редактор.
54. **Купчинський Роман** (псевд. і крипт.: Галактіон Чіпка, Галант Чіпка, Мусій Гак, Мирон Доля, Зиз, Той-сам, Учасник, Харко, Рокувабо (спільно з В. Бобинським), Рома, Роман, Роман К., Р. К., Г. Ч., М. Д., Т. С., ка. ка.; 24.09.1894, с. Розгадів, тепер – Зборівського р-ну Тернопільської обл. – 10.06.1976, м. Оссінг поблизу Нью-Йорка, США) – письменник, журналіст, композитор, громадський діяч. Був співробітником редакції «Нового Часу», активно публікувався на його сторінках.
55. **Курдидик Анатоль** (псевд. і крипт.: Гольтіпака, Рогатинець, а. к.; 24.07.1905, с. Підгайці, тепер – Пустомитівського р-ну Львівської обл.) – письменник, журналіст, редактор, громадський діяч. Ще перебуваючи на військовій службі, почав дописувати до «Нового Часу». Згодом публікував гуморески на сторінках «Комара».

56. **Курдидик Ярослав** (псевд.: Ярослав Петрович, Славко, Максим Булька; 06.03.1907, с. Підгайці, тепер – Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 1990, США) – письменник, журналіст, редактор. 1925 р. розпочав співпрацювати з концерном. Був кореспондентом і активно публікувався у газеті «Новий Час».
57. **Куропась Степан** (крипт.: Ст. К.; 01.10.1900, с. Селиська, тепер – Польща –?) – публіцист, видавець, громадський діяч. Співпрацював із «Новим Часом».
58. **Курпіта Теодор** (псевд. і крипт.: Тека, Теок, Кур Піта, Текур, Юрій, Стюарт Олег, Княжич П., Галайда Ярема, Гупаловський Богдан, Яндрух Бандзюх, Ремезівський Ф., Ремез, Ре-Мез, Ю. Т., Т. К.; 12.05.1913, с. Ремезівці, тепер – Золочівського р-ну Львівської обл. – 31.03.1974, м. Чикаго, США) – поет, письменник, редактор, журналіст. У 1930-х рр. опублікував низку поезій та статей з проблем літератури у «Новому Часі», «Народній Справі». 1937 р. розпочав активну співпрацю з редакцією «Комара», де вмещував іронічні вірші, гумористичні замальовки, байки, сатирична поезія, пародії на українських поетів, репортажі, замітки, «одноактівки» критичного напрямку.
59. **Левицький (Софронів) Василь Софронівич** (псевд.: Василь Софронів, Василь Софронівич; 14.12.1899, с. Стриганці, тепер – Стрийського р-ну Львівської обл. – 01.12.1975, м. Торонто, Канада) – письменник, журналіст, редактор, громадський діяч. 1926 р. В. Левицький працював у видавництві І. Тиктора, редагуючи літературну бібліотеку і пишучи звіти з політичних процесів із Волині для щоденника «Новий Час».
60. **Лоський Ігор** (крипт.: І. Л., Л-кий, І.; 15.12.1900, м. Люблін, Польща – 27.05.1936, м. Львів) – історик, педагог, журналіст. У «Новому Часі» вмещував статті історичної тематики.
61. **Лужницький Григорій** (псевд. Л. Нигрицький; Меріям, Б. Поляннич; 27.03.1903, м. Львів – 03.03.1990, Філадельфія, США) – письменник, журналіст, вчений. Літературний редактор видань «Української Преси»,

співредактор щоденника «Новий час» як референт церковних справ і театральний рецензент.

62. **Масюкевич Микола** (1899? – ?) – літературознавець, журналіст, редактор, громадський та спортивний діяч. Берлінський кореспондент газети «Новий Час»: публікував інтерв'ю з німецькими та іншими європейськими політиками і науковцями; вів репортажі з Літніх Олімпійських ігор 1936 р. тощо.
63. **Мулькевич Карло** (1904, с. Боянець, тепер – Жовківського р-ну Львівської обл. – (?), Канада) – новеліст, видавець, редактор, публіцист. У газеті «Новий Час» публікував свої художні твори.
64. **Нижанківський Богдан** (псевд.: Бабай; 24.11.1909, м. Золочів, тепер – Львівської обл. – 18.01.1986, м. Детройт, США) – письменник, журналіст, редактор. Серед багатьох часописів дописував і до «Нового Часу».
65. **Олесницький Богдан** (05.02.1914, м. Берлін, Німеччина – 26.03.1974, м. Ньюарк-Ірвінгтон, США) – лікар-інтерніст, публіцист, громадський діяч. Публіцистичну працю розпочав ще у студентські роки, зокрема, дописував до «Нового Часу».
66. **Онацький Євген** (псевд.: Не-Римлянин, Рибалка, А.; 01(14).01.1894, м. Глухів Чернігівської губ., тепер – Сумської обл. – 27.10.1979, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – вчений, дипломат, журналіст, публіцист, письменник, громадський і політичний діяч. Співпрацював з численними періодичними виданнями, зокрема і з «Новим Часом», акцентуючи на висвітленні міжнародної політики.
67. **Островецький Михайло** (псевд.: М. Осика й ін.; 07.10.1897, м. Бучач, тепер – Тернопільської обл. – 17.04.1979, м. Нью-Йорк, США) – письменник, критик, журналіст, правник.
68. **Островський Володимир** (псевд. і крипт.: О-ський В., П-ч В., -скій-, Ве-пе-о, В. О., Ве пео, Павлович, Павлович В.; 1891, м. Рейовець поблизу Холма, тепер – Польща – 1944) – педагог, письменник, громадський і

політичний діяч, видавець, редактор, публіцист. Автор низки статей економічної, правничої та політичної тематики у «Новому Часі».

69. **Падох Ярослав Миколайович** (14.12.1908, м. Бучач, тепер – райцентр Тернопільської обл. – 2000, м. Нью-Йорк, США) – історик права, адвокат, культурний і громадський діяч, журналіст. Автор низки статей правничої тематики на сторінках «Нового Часу».
70. **Паліїв Дмитро** (01.05.1896, с. Перевозець, тепер – Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 19.07.1944, м. Броди Львівської обл.) – журналіст, політичний та військовий діяч. Д. Паліїв був деякий час редактором «Нового Часу» і співробітником концерну.
71. **Парфанович (Парфанович-Вовчук) Софія (Софія-Наталія)** (псевд. і крипт.: Наталя Сас, О. Несич, О. П.; 07.06.1898, м. Львів – 26.12.1968, м. Детройт, США) – громадська діячка, журналістка, письменниця, лікар. Від 1926 р. дописувала на медичні теми до багатьох періодичних видань Галичини, серед яких був і «Новий Час», висвітлювала жіночу проблематику.
72. **Пастернак Ярослав** (02.01.1892, м. Хирів, тепер – Старо-Самбірського р-ну Львівської обл. – 30.11.1969, м. Торонто, Канада) – видатний археолог, громадський діяч, публіцист. У «Новому Часі» публікував повідомлення про результати щорічних археологічних розкопок у різних місцевостях Галичини, які він проводив.
73. **Пеленський Євген Юлій** (псевд. та крипт.: Іренко, Євген, Буй-Тур, Пл., Є. Ю. П., П., Е. Ю. П.; 03.01.1908, м. Стрий, тепер – Львівської обл. – 29.09.1956, м. Сідней, Австралія) – літературознавець, науковець, видавець. У «Новому Часі» опублікував низку літературознавчих статей. З 1934 р. він перебрав редагування тематичної сторінки «Нового Часу» «Література і мистецтво» та вів її до 1937 р. Надрукував тут 83 свої матеріали літературознавчої тематики.

74. **Поліщук Клим** (псевд.: К. Лавринович; 25.11.1891, с. Краснопіль, тепер – Житомирської обл. – ?) – письменник, редактор, публіцист. Переважно виступав автором художніх творів.
75. **Приймак Михайло** (1886, с. Гаврилівка, тепер – Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. – ?) – педагог, письменник, громадський діяч. У «Новому Часі» опубліковано низку його фейлетонів.
76. **Роїк Юрій** (псевд.: Юс Кунисович; 02.05.1895, с. Кунисівка, тепер – Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. – 1975, м. Едмонтон, Канада) – кооперативний діяч, публіцист, перекладач. У 20–30-х рр. працював у видавництві «Українська Преса» І. Тиктора, кореспондентом часопису «Новий Час». Дописи, репортажі, фейлетони, спогади вміщував у часописах «Наш Прапор», «Комар».
77. **Росоха Степан** (27.05.1908, с. Драгове, тепер – Хустського р-ну Закарпатської обл. – 20.04.1986, м. Торонто, Канада) – журналіст, редактор, видавець, громадсько-політичний діяч. Під час університетських студій співпрацював з редакцією «Нового Часу».
78. **Семчук Стефан (Семен) Теодорович** (02.11.1899, м. Львів – 04.08.1984, м. Вінніпег, Канада) – священник, поет, журналіст, публіцист, редактор, громадський діяч. На сторінках «Нового Часу» вміщував поетичні твори.
79. **Смереканич Петро Данилович** (псевд.: Григорій Мариндя; 20.08.1909, с. Свіржова Руська, тепер – Ясельського пов. Підкарпатського в-ва, Польща – 07.11.1997, м. Львів) – педагог, редактор, публіцист, громадський діяч. Із започаткуванням у січні 1934 р. двотижневика «Наш Лемко» обійняв посаду головного редактора, однак через розбіжність у поглядах із Ю. Тарновичем через деякий час змушений був залишити редакцію газети. У 30-х рр. також співпрацював із щоденником «Новий Час», публікуючи статті про історію та культуру Лемківщини.
80. **Смолій Іван** (псевд.: Гіякинт Брунька, Клим Булька, Др. Аполльо, Чіп Чіп Аполльо, Аполльо Чхун; 14.08.1915, с. Михнівець Турківського пов., тепер – Бещадського пов. Підкарпатського в-ва, Польща – 24.02.1984,

- м. Ютика, шт. Нью-Йорк, США) – письменник, журналіст, редактор, громадський діяч. Художні твори, публіцистичні та літературно-критичні матеріали друкував в «Новому Часі», «Нашому Прапорі».
81. **Стецюк Григорій** (13.10.1892 – осінь 1948, Галичина) – журналіст, редактор, громадський діяч. Співпрацював із часописом «Наш Прапор», був його головним редактором у 1938–1939 рр. Автор низки публікацій громадсько-політичної тематики на сторінках цієї газети.
82. **Струтинська Марія** (псевд. і крипт.: М. С., М. С-ка, Віра Марська; 1897, с. Долина на Стрийщині, тепер – у складі м. Дашава Львівської обл. – 05.05.1984, м. Філадельфія, США) – письменниця, журналістка, громадська діячка. У 1934 р. в газеті «Новий Час» вела сторінку для жінок; автор низки статей жіночої проблематики.
83. **Струтинський Михайло** (псевд. і крипт.: М. С., Михатинський; 03.12.1888, с. Підмихайля, тепер – Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – липень 1941, м. Львів (?) – громадсько-політичний діяч, редактор, журналіст. Дописував до «Нашого Прапора», працював співредактором «Нового Часу».
84. **Таранько Михайло** (21.03.1887, с. Вільшаниця Яворівського пов., тепер – Львівської обл. – 1950, Львівська обл.) – педагог, редактор, видавець, журналіст, дитячий письменник, діяч українських організацій, член УНДО, бібліотекар. Був відповідальним редактором та видавцем (1936–1937 рр.) двотижневика «Наш Лемко», дописував до цього видання.
85. **Таркович Юрій** (? – після 1977, США) – журналіст, редактор, публіцист, громадський діяч. Від 1937 р. був кореспондентом щоденника «Новий Час», здебільшого його матеріали не підписані.
86. **Тарнович (Бескид) Юліян** (псевд.: Ю. Бескид, Ю. Землян, Осип Зубрид; 01.01.1903, с. Ростайне, тепер – воєв. Сянок, Польща – 28.09.1977, м. Торонто, Канада) – журналіст, видавець, письменник, громадський діяч. 1934 р. Ю. Тарнович організував двотижневик «Наш Лемко» і став його редактором. У складі редакції перші кілька місяців працювали

Ю. Тарнович, П. Смереканич, М. Дидра. Згодом П. Смереканич поїхав на навчання у Західну Європу, М. Дидру польська влада примусово відправила до США як американського громадянина. З того часу весь тягар редакційної та адміністративної роботи ліг на Ю. Тарновича. Він був автором більшості матеріалів у часописі. Усі важливі політично-громадські статті підписував справжнім прізвищем, літературно-просвітні – прізвищем діда (Бескид), господарські – псевдонімом Ю. Землян, а дрібну інформацію на різні теми – Осип Зубрид. Окрім того, використовував криптоніми.

87. **Цегельська-Слимаківська Олена** (псевд.: Галя; 20.07.1887, с. Гора Сокальського пов., тепер – у складі с. Ванів Сокальського р-ну Львівської обл. – 1971, США) – письменниця, педагог, публіцист, громадський діяч. Художні твори і нариси її авторства друкувалися в «Новому Часі».
88. **Целевич Володимир** (псевд. і крипт.: Вол. Целевич, В. Ц.; 1890, м. Львів – 1943, тюрма, м. Саратов, Росія) – правознавець, публіцист, редактор, громадсько-політичний діяч. Неабияку вартість мали глибоко аргументовані статті-коментарі та соціально-економічні реферати В. Целевича, палкі виступи на сторінках тогочасної преси, зокрема й видань концерну.
89. **Чарнецький Степан** (псевд. та крипт.: С. Ч., С. Ч-ий, Ч-й, Ст.Ч., Анчар, Хома, Брут, Тиберій Горобець, Терентій Капець, Стефан Орлин, Данило Пятка, Терзит, Остап Шавдура, Шманківський Ст., Шманковецький; 21.01.1881, с. Шманьківці, тепер – Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 02.10.1944, м. Львів) – поет, перекладач, журналіст, фейлетоніст, театральномузичний критик. У журналістському доробку С. Чарнецького – рецензії (огляди культурного життя), мистецькі портрети, нариси, спогади історика театру, гумориста, фейлетони, сатиричні памфлети, що публікувалися і на шпальтах «Нового Часу».
90. **Чубатий Лев** (?–?) – видавець, редактор, публіцист. В концерні «Українська Преса» перш за все виконував функції заступника І. Тиктора.

Він брав участь у видаванні всіх пресових проектів, зокрема, був відповідальним редактором «Нашого Прапора» (у 1933 р.), «Комара» (1933–1938 рр.).

91. **Шкрумеляк Юра** (псевд.: Іван Сорокати́й, Гнотик, Максим Цимбала, Олександр Залужний, О. Підгірний, Юра Ігоркі́в; 18.04.1895, с. Ланчин, тепер – Івано-Франківської обл. – 20.11.1965, м. Львів) – письменник, поет, публіцист, редактор. Співробітник концерну. Був головним редактором часопису «Народня Справа» та журналу для дітей «Дзвіночок». У цей час Ю. Шкрумеляк був добре знаний у Галичині як дитячий письменник, автор дотепних гумористичних публікацій, поет стрілецької слави. Дописував до усіх часописів концерну.
92. **Яворівський Євген** (19.09.1893, м. Коломия, тепер – райцентр Івано-Франківської обл. – 11.11.1954, м. Детройт, США) – педагог, публіцист, редактор, громадський діяч. Переїхавши у 1930 р. до Львова, став членом редакції «Нового Часу» й часопису «Наш Прапор».